

**TURUN
YLIOPISTO**

Terve ihminen terveessä ympäristössä

Suomen Maaseudun Puolueen ympäristöpolitiikka 1978–1990

Poliittisen historian
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Emmi Kataja

17.4.2026
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä: Emmi Kataja

Otsikko: Terve ihminen terveessä ympäristössä. Suomen Maaseudun Puolueen ympäristöpolitiikka 1978–1990

Ohjaaja: professori Vesa Vares

Sivumäärä: 90 sivua

Päivämäärä: 17.4.2026

Tässä pro gradu-tutkielmassa tarkastellaan Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) harjoittamaa ympäristöpolitiikkaa vuosina 1978–1990, SMP:n laatimasta ekologisesta erityisohjelmasta (1978) puolueen toisen hallituskauden loppuun asti. Ajanjakso voidaan nähdä ympäristöpolitiikan relevanssin vahvistumisen aikana suomalaisissa puolueissa. Tutkielman tavoitteena on selvittää: 1) minkälaista ympäristöpolitiikkaa SMP harjoitti, 2) minkälaisia ympäristöpolitiikan ohjaus- tai vaikutuskeinoja puolue esitti, 3) miten SMP loi itsestään kuvaa ympäristöpuolueena sekä 4) miten SMP:n suhtautuminen ympäristöliikkeisiin ja vihreisiin muuttui ajanjakson aikana.

Tutkielmassa hyödynnetään laajaa primääriaineistoa, joka koostuu SMP:n puoluekokouspöytäkirjoista, toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjoista, erityisohjelmista sekä SMP:n puoluelehdestä, Suomen Uutisista. Näin ollen tutkielma yhdistelee useita poliittisen historian tutkimuserinteitä, kuten puoluehistoriaa, puolueohjelmatutkimusta, ympäristöhistoriaa, lehdistöhistoriaa sekä populismin tutkimusta. Aineistoa tutkitaan laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

Tutkielmassa havaitaan, miten ympäristönsuojelu ja siihen liittyvät toimet alkoivat konkretisoitumaan SMP:n ohjelmatyössä 1980-luvun aikana. Voidaan nähdä, että ympäristöpolitiikassa puolueen painopisteet keskittyivät ensisijaisesti kotimaan ympäristöongelmiin, vaikka 1980-luvun puolivälistä alkaen puolueen ohjelmatyössä alkoi näkyä myös kansainvälisiä näkökulmia.

Tutkielma osoittaa myös sen, miten SMP loi johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti itsestään kuvaa ympäristöpuolueena. Tässä keinona toimi puolueen imago- ja ideologiatyö sekä retoriikka erityisesti suhteessa ympäristöliikkeisiin ja vihreisiin. Tässä retoriikassa toistui useasti kaksi ajatusta: SMP maalaisjärkeä käyttävänä ympäristöpuolueena sekä SMP alkuperäisenä ympäristöpuolueena. SMP:n suhtautuminen ympäristöliikkeisiin ja vihreisiin muuttui tarkasteluajanjakson aikana merkittävästi: se siirtyi myönteisestä linjasta selkeän kriittiseen.

Avainsanat: Suomen Maaseudun Puolue, ympäristönsuojelu, ympäristöpolitiikka, ympäristöliikkeet, vihreät, populismi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuskysymykset, primääriaineisto ja aiempi tutkimus	4
1.2	Tutkimusmenetelmät	7
1.3	Ympäristötietoisuuden kasvu maailmalla ja Suomessa	11
2	Suomen Maaseudun Puolue	16
2.1	SMP:n historia ja agraaripopulismi	16
2.2	1980-lukulainen SMP ja kaksi hallituskautta	18
3	Kansalliset ympäristöpolitiikan painotukset pääosassa, vuodet 1978–1984	22
3.1	Ekologinen erityisohjelma ja ympäristöpolitiikan kulmakivet	22
3.2	Toinen öljykriisi ja koijärveläiset	25
3.3	Energiapolitiikka ja vesakkomyrkytykset	30
3.4	Nuorten linja, yhteistyö ympäristöliikkeiden kanssa ja uusi ympäristöpoliittinen imago 34	
3.5	Ohjelmatyön linjaukset ja ydinvoimahuoli	39
3.6	SMP vihreä liike, vesistöjen saastuminen ja ympäristöministeriömalli	43
3.7	Sorsan IV hallitus, ohjelmatyön tavoitteet ja suhde vihreään liikkeeseen	48
4	Kansainväliset painotukset vahvistuvat, vuodet 1985–1990	54
4.1	Ideologinen kehitystyö ja kansainväliset ympäristöhaasteet	54
4.2	Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus, vihreät ja Holkerin hallitus	56
4.3	Vaali- ja ohjelmatyön painopisteet ja vihreät puolueeksi	61
4.4	Linjanmuutos vai jatkuvuus?	65
4.5	SMP:n hallitusero	69
5	Johtopäätökset	74
	Lähteet	84

1 Johdanto

1.1 Tutkimuskysymykset, primääriaineisto ja aiempi tutkimus

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) harjoittamaa ympäristöpolitiikkaa vuosien 1978–1990 aikana. Aikarajaukseni ideana on tarkastella SMP:n ympäristöpolitiikkaa puolueen vuonna 1978 laatimasta ekologisesta erityisohjelmasta SMP:n toisen hallituskauden loppuun, vuoteen 1990 asti. 1970-luvun loppupuolella ja 1980-luvun alkuvuosina SMP oli oppositiopuolue. Puolue saavutti vuoden 1983 eduskuntavaaleissa vaalivoiton siirtyen hallituspuolueeksi ja toimi vuosina 1983–1987 Sorsan IV hallituksessa sekä vuosina 1987–1990 Holkerin hallituksessa.¹

On kiinnostavaa tutkia puolueen ympäristöpolitiikkaa tällä aikarajauksella erityisesti siitä syystä, että ympäristökysymykset nousivat huolenaiheiksi suomalaisissa puolueissa ja niiden nuorisjärjestöissä 1970-luvulla, ja 1980- ja 1990-lukujen aikana niiden relevanssi voimistui entisestään.² Ympäristöpolitiikan historiaa on tärkeää tutkia esimerkiksi siksi, että ympäristö- ja ilmastopolitiikasta on tullut nykyisen politiikan valtavirtaa. Voidaan nähdä, että ympäristöpolitiikan tutkiminen SMP:n kontekstissa mahdollistaa kuitenkin ympäristöpolitiikan valtavirtaistumisen tarkastelun tavanomaisesta poikkeavalla tavalla, sillä puolue oli populistinen, eikä lukeutunut suuriin perinteisiin puolueisiin. Tällöin kiinnostavaksi tutkielmassa muodostuukin sen pohtiminen, millä tavalla ympäristökysymykset olivat kytköksissä SMP:n edustamaan populismiin.

Tutkin SMP:n puoluekokouspöytäkirjojen, toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjojen, erityisohjelmien sekä puoluelehti Suomen Uutisten pohjalta sitä: 1) minkälaista ympäristöpolitiikkaa SMP harjoitti, 2) minkälaisia ympäristöpolitiikan ohjaus- tai vaikutuskeinoja puolue esitti, 3) miten SMP loi itsestään kuvaa ympäristöpuolueena sekä 4) miten SMP:n suhtautuminen ympäristöliikkeisiin ja vihreisiin muuttui ajanjakson aikana. SMP:n arkiston pöytäkirjamateriaalia kävin tutkimassa Kansallisarkistossa. Vuosien 1978–1990 aikana puoluekokouspöytäkirjoja kertyi yhteensä 13 arkistokansiota. Sen sijaan toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjoja kertyi noin 8 arkistokansiota, joista lopulta käytin viiden kansion materiaalia. Puoluekokouspöytäkirjat koostuivat laajasta materiaalista, ja ne sisälsivät pöytäkirjojen lisäksi muun muassa puoluekokouspuheita,

¹ Mickelsson 2021, 212, 464–465.

² Mickelsson 2021, 288.

aloitteita, julkilausumia, kannanottoja ja ohjelmatyötä. Myös toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjat sisälsivät pöytäkirjamateriaalin lisäksi raportteja, tilannekatsauksia sekä puolueen suunnittelumateriaalia liittyen vaaleihin, puoluekokouksiin ja puolueen kehittämiseen.

Puolueen ohjelmista kokosin ne, jotka sisälsivät ympäristöpoliittisia linjauksia. Tällöin tarkastelussani olivat SMP:n ekologinen erityisohjelma (1978), kunnallispoliittinen erityisohjelma (1979), energiapolitiittinen erityisohjelma (1980), maatalouden erityisohjelma (1981), aluepoliittinen erityisohjelma (1981), metsien erityisohjelma (1983), kansainvälisten asiain ja turvallisuuspolitiikan erityisohjelma (1983) sekä uusittu kunnallispoliittinen erityisohjelma (1988). Nämä kaikki olivat luettavissa Pohtiva-tietovarannossa lukuun ottamatta SMP:n kansainvälisten asiain ja turvallisuuspolitiikan erityisohjelmaa, joka löytyi puoluekokouspöytäkirjojen joukosta. Suomen Uutisia kävin tutkimassa Raision sanomalehti- ja pienpainatepalvelussa. Tarkastelemani ajanjakson aikana puoluelehteä ilmestyi lähemmäs 660 numeroa, ja lehtien paljouden takia päätinkin käyttää puoluelehteä SMP:n pöytäkirjamateriaalia ja ohjelmia tukevana aineistona. Suomen Uutiset ilmestyi tarkasteluajanjaksoni aikana kerran viikossa, ja lehden levikki ylsi parhaimmillaan noin 40 000:een.³ Puoluelehti sisälsi runsaasti erilaisia kirjoituksia, muun muassa päivänpolitiikkaa koskevia artikkeleita, uutisia, toistuvia palstoja, lukijoiden mielipidekirjoituksia sekä otteita SMP:n kansanedustajien puheenvuoroista eduskunnassa.

SMP:stä ei ole kirjoitettu varsinaista puoluehistoriaa, ja tässä voidaankin havaita tutkimuksellinen aukko. Suomen Uutisten päätoimittaja Kari Räisänen kirjoitti 1980-luvun lopulla lyhyehkön SMP:n historiikin *Unohdetun kansan puolesta: SMP 30 vuotta 1959–1989. Osa 2: 1979–1989*, joka jatkoi entisen Suomen Uutisten päätoimittajan, Reijo Enävaaran, aiempaa osaa. Varsinaiseksi poliittisen historian julkaisuksi edellistä ei voida kuitenkaan laskea. SMP:hen liittyvä tutkimus onkin viime vuosina lähinnä keskittynyt Veikko Vennamon poliittiseen uraan sekä Vennamon ja Kekkonen suhteisiin, ja näistä esimerkkeinä toimivatkin Aarni Virtasen *Vennamo – Mies ja hänen puolueensa* sekä Seppo Keräsen *Vallan leppymättömät: Urho Kekkonen ja Veikko Vennamon taistelujen vuodet*.

³ Virtanen 2018, 250. Suomen Uutisten levikistä on kuitenkin esitetty epäilyksiä. Esimerkiksi Ville Vesa on kyseenalaistanut pro gradu -tutkielmassaan Virtasen arvioiman levikin liian suureksi SMP:n vuosittaisten jäsenmäärien perusteella. Ks. Vesa 2021, 14.

Suomessa puoluehistoriallista tutkimusta on tehty viime vuosikymmeninä erityisesti suurista puolueista, keskustasta, kokoomuksesta ja SDP:stä. Kati Katajiston *Keskustan historia. 6, Väyrysen ja Kääriäisen korkean profiilin aika 1981–1991*, Vesa Vareksen *Suomalaiskansallinen Kokoomus. IV, Korpivaellukselta vallankahvaan: Kansallisen kokoomuspuolueen historia 1966–1987* sekä Matti Hannikaisen *Uudistuva puolue ja hyvinvointivaltio: SDP:n historia 5: 1957–1975* ovat toimineet tärkeinä taustateoksina siihen, miten ja minkälaista puoluehistoriallista tutkimusta Suomessa on tehty. Toisaalta myös pienemmistä puolueista, kuten vihreistä on ilmestynyt uutta tutkimusta. Näistä teoksista mainitsen erityisesti Jenni Karimäen *Protestista puolueeksi: vihreiden vakiintuminen vaihtoehdosta vallankahvaan 1990-luvulla* sekä Sari Aallon *Vaihtoehtopuolue: vihreän liikkeen tie puolueeksi*. Vihreiden historian ymmärtäminen on tärkeää tutkielmani kannalta siksi, että yhtenä tutkimuskysymyksenäni tutkin SMP:n suhtautumisen muutosta ympäristöliikkeisiin ja vihreisiin.

Aiemmassa puoluehistoriallisessa tutkimuksessa on tarkasteltu myös ympäristöpolitiikkaa. Sirje Nienstedt on tutkinut ympäristönsuojelun tuloa suomalaiseen politiikkaan vuonna 1997 ilmestyneessä pro gradu -tutkielmassaan ja siihen pohjautuvassa kirjassaan *Ympäristöpolitiikan alkuperä – Ympäristönsuojelun tulo Suomen valtakunnalliseen politiikkaan 1960- ja 1970-luvun vaihteessa*. Jenni Karimäki ja Kimmo Elo ovat puolestaan tarkastelleet eduskunnan täysistuntokeskusteluiden ympäristöpolitiikan käsitteistöä artikkelissaan *Luonnonsuojelusta ilmastopolitiikkaan – Ympäristöpoliittisen käsitteistön muutos parlamenttipuheessa 1960–2020*.

Ympäristöpolitiikan väitöskirjoista kiinnostavan vertailukohteen tutkielmalleni muodostaa erityisesti Timo Kauniston *Vaikea vihreys: Keskustapuolueen ympäristöpolitiikka 1968–1987*. Ympäristöpolitiikkaa on käsitelty myös useissa pro gradu -tutkielmissa, kuten Antti Liukkosen gradussa *Aatteesta arvoihin: yleispuoluekehitys ja ympäristöpolitiikan jakautuminen oikeisto-vasemmisto-akselilla*, Jenni Nevanperän gradussa *Keinoja kaihtamatta: ympäristöpoliittiset ohjauskeinot puolueiden ohjelmissa 1969–2015* sekä Saana Seppälän gradussa *Ympäristöpoliittiset näkemykset SDP:n, kokoomuksen ja keskustan puolueohjelmissa vuosina 1969–1999*. Näissä graduissa näkökulma on ollut vahvasti vertailevassa puolueohjelmatutkimuksessa sekä ympäristöpoliittisissa ohjauskeinoissa, kun taas oma graduni keskittyy tarkemmin yhden puolueen ympäristöpolitiikan muotoutumisen tutkimiseen.

Myös SMP:stä on tehty runsaasti pro gradu -tutkielmia, erityisesti ennen 2000-lukua. Viime vuosina ilmestyneistä pro graduista erityisesti Ville Vesan gradu *Kansa isältä pojalle: Veikko ja Pekka Vennamon käsitys kansasta Suomen Uutisten kirjoituksissa 1979–1986* on ollut minulle erinomainen lähde siinä, miten Suomen Uutisten artikkeleita on aikaisemmin tutkittu. Myös Vesan poliittisen historian oppiaineen blogiin kirjoittama teksti ”Yhteistyötarjouksesta pyhään vihaan: SMP:n suhde vihreään liikkeeseen 1980-luvulla” on toiminut yhtenä inspiraationlähteenäni sekä kandidaatintutkielmassani että nyt gradussani.⁴

Kandidaatintutkielmassani tutkin SMP:n vuoden 1983 eduskuntavaalikevättä Suomen Uutisten kautta. Tavoitteenani oli tutkielmassa selvittää, miten ympäristöpolitiikka näkyi puoluelehdessä kyseisenä vaalikeväänä. Kyseinen ajankohta oli mielenkiintoinen tutkimuskohde siitä syystä, että 1980-luvun alkupuoli oli muutoksen aikaa niin ympäristökysymysten relevanssin vahvistumisessa kuin suomalaisessa puoluepolitiikassa. Esimerkiksi Mari K. Niemi on nähnyt vuoden 1983 eduskuntavaalit käännekohtana, jolloin ympäristökysymykset tulivat ryminällä puolueohjelmiin.⁵

1.2 Tutkimusmenetelmät

Käytän primääriaineistoni tarkastelussa ja analysoinnissa laadullista sisällönanalyysiä. Laadullisessa sisällönanalyysissä on kyse dokumenttien systemaattisesta ja objektiivisuuteen pyrkivästä analysoinnista. Dokumentti tulee tässä yhteydessä ymmärtää hyvin väljästi, se voi olla lähes mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa pyritään muodostamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä yleisessä ja tiivistetyssä muodossa.⁶ Metodikirjallisuutena käytän Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven teosta *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* sekä Tuomas Teporan ja kumppaneiden artikkelia ”Johdanto: tutkimuksen työkalut” teoksesta *Avaimia menneisyyteen*.

Keskityn aineiston analyysissäni teemoitteluun, jossa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. Teemoittelun ideana on etsiä primääriaineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Tällä tavalla on mahdollista vertailla eri teemojen esiintymistä aineistossa.⁷ Teemoittelu itsessään ei kuitenkaan riitä

⁴ Ks. ”Yhteistyötarjouksesta pyhään vihaan: SMP:n suhde vihreään liikkeeseen 1980-luvulla.” Poliittisen historian oppiaineen blogi, 23.6.2021. <<https://blogit.utu.fi/poliittinenhistoria/2021/06/23/yhteistyotarjouksesta-pyhaan-vihaan-smpn-suhde-vihreaan-liikkeeseen-1980-luvulla/>> [luettu 28.8.2025].

⁵ Niemi 2016, 162.

⁶ Sarajärvi ja Tuomi 2018, 117–119.

⁷ Sarajärvi ja Tuomi 2018, 105–107.

tutkimustulokseksi, vaan teemojen sisältöä tulee havainnoida kriittisesti, analysoida havaintojen syitä, vertailla niitä keskenään ja lopuksi kuvata niitä tutkielmassa. Tällöin tutkija siirtyykin historiantutkimuksellisen päättelyn piiriin. Historiantutkimuksellinen päättely on hermeneuttista, ja sen ideana on kontekstualisoida eli tarkastella tutkittavaa ilmiötä omassa ajassaan sekä suhteuttaa se osaksi laajempaa jatkumoa. Tällaisessa päättelyssä korostuu vuoropuhelu lähteiden ja tutkijan välillä, ja päätelmät nivotaan osaksi aiempaa tutkimusta ja teoreettista viitekehystä.⁸

Omassa tutkimuksessani sisällönanalyysin toteuttaminen lähti primääriaineistoon tutustumisesta ja sen selaamisesta. Tämän jälkeen siirryin aineiston tarkempaan ja kokonaisvaltaisempaan lukemiseen, teemoitteluun sekä lopuksi vertailuun ja analysointiin. Koko prosessin ajan tein aineistosta muistiinpanoja, jotka auttoivat jäsentämään havaintojani. Jaottelin primääriaineistossani esiintyviä aiheita teemoittain, esimerkiksi ydinvoimakysymykseen, saasteisiin ja ympäristömyrkkyyhin, vesistöjen, metsien ja ilman suojeluun sekä luonnonmukaisuuteen ja luonnonmukaiseen viljelyyn.

Sisällönanalyysin toteuttamisessa myös lähdekritiikki on olennainen työkalu. Lähdekritiikin avulla tutkija pyrkii selvittämään, kuka on tuottanut lähteen, mitä tarkoitusta varten, milloin ja missä yhteydessä.⁹ Lähdekritiikin käyttö ilmeni omassa tutkimuksessani siten, että analysoidessani aineistoa mietin sitä, kuka tietyn tekstin kirjoittaja oli ja missä asemassa hän puolueessa toimi. Pohdin myös sitä, mitä tarkoitusta varten tietty teksti kirjoitettiin. Pyrin myös miettimään ajallista kontekstia eli sitä, missä kohtaa tutkimusajanjaksoani teksti ilmestyi. Esimerkiksi vuosina 1978–1983 SMP oli oppositiossa, mutta vuoden 1983 eduskuntavaaleissa puolueen saaman vaalivoiton seurauksena SMP siirtyi hallitukseen. Oppositio puolueena SMP:llä oli mahdollisuus käyttää räväkämpää retoriikkaa, kun taas hallituspuolueena SMP:n asema oli sidotumpi hallituksen linjaan. Tärkeää on huomioida myös puheenjohtajavaihdosten vaikutus puolueessa. Tarkasteleman ajankäytön aikana vuosina 1978–1990 SMP:ssä ehti toimia kolme puheenjohtajaa: Veikko Vennamo, Pekka Vennamo sekä Heikki Riihijärvi. Tarkasteleman ajankäytön sijoittuu suurimmilta osin kuitenkin Pekka Vennamon aikaan, sillä hän toimi SMP:n puheenjohtajana vuosina 1979–1989.

⁸ Tepora et al. 2022, 14, 16.

⁹ Tepora et al. 2022, 15.

Pro gradu -tutkielmassani yhdistyvät monet poliittisen historian tutkimusalat ja lähestymistavat. Aiheeni on yhdistelmä puoluehistoriaa, puolueohjelmatutkimusta, ympäristöhistoriaa, lehdistöhistoriaa sekä populismin tutkimusta. Nämä tutkimusalat eivät ole varsinaisia metodeja, mutta niihin liittyy omanlaiset tutkimustapansa ja -perinteensä. Puoluehistorian tutkimus on poliittisen historian perusydintä, ja sen ideana on antaa eräänlainen kokonaisprofiili yhden puolueen kehityksestä tietynä pitkäkkönä ajanjaksona. Poliittisen historian puolueisiin kohdistuvassa tutkimuksessa voidaan erottaa kolme pääaluetta: 1) puolueen kehitys järjestönä eli ns. järjestöhistoriallinen näkökulma, 2) puolueen ideologia ja aateperintö eli ns. poliittisen historian aatenäkökulma sekä 3) puolueen poliittinen toiminta valtioelämässä eli ns. mielipide-, tapahtuma- ja yleinen poliittis-historiallinen näkökulma. Puoluehistoriallisissa tutkimuksissa rajaus tehdään ajan, maantieteellisen alueen ja aihepiirin mukaisesti.¹⁰ Oma gradututkielmani sijoittuu erityisesti puolueen poliittisen toiminnan alueeseen. Toisaalta käyn tutkielmassani läpi myös sitä, miten ympäristökysymyksiä sovitettiin osaksi SMP:n imagoa ja ideologiaa.

Puolueohjelmatutkimus tulee gradussani esille siinä, että yksi tarkastelemistani primääriaineistoista on SMP:n ympäristöpoliittisia linjauksia sisältävät erityisohjelmat. Puolueohjelmatutkimus otti harppauksen 1980-luvulla, kun puolueohjelmat alettiin nähdä itsestään kiinnostavina tutkimuskohteina.¹¹ Puolueiden ohjelmat voidaan karkeasti jakaa periaateohjelmiin ja toimintaohjelmiin. Periaateohjelmissä kuvataan puolueen pysyviä maailmankatsomuksellisia näkemyksiä, arvoja ja periaatteita, kun taas toimintaohjelmat koskevat lyhyempiä ajanjaksoja ja niissä on yksityiskohtaisempia tavoitteita. Tämä jako ei kuitenkaan ole kovin selkeä, ja esimerkiksi yleisohjelmissä voi olla piirteitä sekä periaate- että toimintaohjelmista. Puolestaan erityisohjelmilla on runsaasti toimintaohjelmien piirteitä.¹²

Gradututkielmani sijoittuu puoluehistorian lisäksi myös ympäristöhistorian ja ympäristöpolitiikan historian tutkimusalaan. Ympäristöhistoria voidaan määritellä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta ajallisesta perspektiivistä tutkivaksi tieteenalaksi tai historian haaraksi. Ympäristöhistoria tutkii ja analysoi ennen kaikkea ihmisen ja luonnon välistä suhdetta.¹³ Ympäristöhistorian tutkimuksen sisällä tutkimusaiheeni tarkastelee erityisesti ympäristöpolitiikan historiaa ja ympäristöpolitiikan valtavirtaistumista.

¹⁰ Mylly 1985, 26–27.

¹¹ Aarnio 1998, 21.

¹² Borg 1964, 17.

¹³ Louekari 2002, 15.

Graduni liittyy myös lehdistöhistorian tutkimukseen, sillä yhtenä primäärilähteenäni käytän SMP:n puoluelehteä. Lehdistöhistorian tutkimisessa on useita seikkoja, joita tulee ottaa huomioon. Lehti on oman aikansa tapahtumien peili, ja siksi tutkijan tulee selvittää: 1) miten se tätä todellisuutta heijastaa, ja minkälaisen kuvan se siitä antaa sekä 2) miksi se antaa juuri tämän kuvan. Tällöin tutkijan tulee selvittää lehden syntyprosessin tekijät eli lehden takana olevat voimat, kuten lehden mielipide- ja puoluesidonnaisuus ja toimitustyön osuus. Lehtihistoriallisessa tutkimuksessa tulee tarkastella: 1) miten lehti on syntynyt, 2) mitkä ovat sen takana olevat voimat, 3) miksi se kirjoittaa niin kuin se kirjoittaa, 4) miten se kirjoittaa ja mistä, 5) kuinka laajalle lehti on levinnyt sekä 6) miten se on voinut vaikuttaa. Lehden vaikutusmahdollisuuksien tutkiminen on kuitenkin erittäin haasteellista, ja vielä haasteellisempaa on todeta jollain lehdeillä olleen lukijaa kohtaan suoraa vaikutusta.¹⁴ SMP:n puoluelehden taustaa avaan luvussa 2.2.

Graduaiheeni on edellisten poliittisen historian tutkimusalojen lisäksi myös populismin tutkimusta. Populismin tutkimus tulee aiheessani esille SMP:n edustamassa agraaripopulismissa sekä puolueen populistisessa retoriikassa. Populismia on tutkittu laajasti eri tieteenaloilla, kuten poliittisessa historiassa, valtio-opissa sekä muissa yhteiskuntatieteissä.¹⁵ Poliittisen historian tutkija Vesa Varesen mukaan populismilla on useita tutkimuksessa yleisimmin tunnistettuja piirteitä, kuten vastakkainasettelu ”meihin” ja ”niihin”, anti-elitismi, -institutionalismi ja -intellektualismi, kansankielisyys, johtajakeskeisyys, aika- ja paikkasidonnaisuus, nationalismi ja ksenofobia.¹⁶ Populismin eri määritelmien keskeiset erot juontavat juurensa siihen, mitä piirteitä kussakin määritelmässä halutaan painottaa. Voidaan kuitenkin nähdä, että jako ”meihin” ja ”niihin” on piirre, joka tunnustetaan lähes poikkeuksetta jokaisessa populismin määritelmässä. Tällöin populismin keskeinen ominaisuus on yhteiskunnan jakautuminen kahteen vastakkaiseen ryhmään: kansaan ja eliittiin. Tässä asetelmassa kansa nähdään moraalisesti ylivoimaisena toimijana, kun taas eliitti näyttyy korruptoituneena ja kansan arjesta vieraantuneena.¹⁷

Pro gradu -tutkielmani etenee siten, että ensimmäiseksi avaan ympäristöpolitiikan alkuvaiheita ja ympäristöpolitiikan valtavirtaistumista maailmalla ja Suomessa luvussa 1.3. Tämän jälkeen etenen käsittelemään SMP:tä luvuissa 2.1 ja 2.2. Edellä mainitut luvut

¹⁴ Tommila 1974, 10, 12.

¹⁵ Ks. Rovira Kaltwasser et al. 2017, passim.

¹⁶ Vares 2011, 8–11.

¹⁷ Mudde 2004, 543–544.

toimivat tutkielmani taustoitukseksi. Varsinaiset käsittelyluvut olen jakanut kahteen osaan: kansallisiin ympäristöpolitiikan painotuksiin vuosina 1978–1984 eli lukuun 3 sekä kansainvälisten painotusten vahvistumiseen vuosina 1985–1990 eli lukuun 4. Lopuksi johtopäätöksissä kokoon tutkimukseni tulokset sekä pohdin kokonaisuudessaan SMP:n harjoittamaa ympäristöpolitiikkaa.

1.3 Ympäristötietoisuuden kasvu maailmalla ja Suomessa

Tarkastelen gradussani SMP:n ympäristöpolitiikkaa ensisijaisesti osana ympäristöpolitiikan valtavirtaistumista. Tärkeää on osata sijoittaa SMP:n nostamat ympäristöasiat osaksi suurempaa kontekstia, 1960-luvulla syntyneitä ja 1970- ja 1980-lukujen aikana vahvistunutta ympäristöherätystä. Ympäristöherätys oli yleismaailmallinen ilmiö, joka syntyi 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Herätyksessä oli kyse siitä, että yhteiskunnan ja ympäristön välillä koettiin vallitsevan totaalinen, kaiken kattava kriisitila. Kyse ei enää ollut yksittäisistä tai toisistaan erillisistä ympäristöongelmista vaan ihmiskunnan eloonjäämisestä.¹⁸

Monet kansainväliset ympäristöherätyksen kirjojen otsikot ilmensivät ekologista kriisiä kuvaavasti, ja ne omaksuttiinkin nopeasti iskulauseiksi, joita toistettiin tiedotusvälineissä (esimerkiksi *Silent Spring*, *Äänetön kevät* vuodelta 1962 ja *The Closing Circle*, *Sulkeutunut ympyrä* vuodelta 1971). Helsingin Sanomat julkaisi yhdysvaltalaisen biologi Paul Ehrlichin artikkelin ”Ecocatastroph” suomeksi vuonna 1969, ja ekokatastrofi sanana omaksuttiin nopeasti osaksi kasvavaa ympäristöhuolten sanastoa. Ajatusta rajattoman kasvun mahdottomuudesta vahvisti Rooman Klubin raportti *Kasvun rajat*, jonka englanninkielinen alkuteos ilmestyi vuonna 1972. Raportin ajatuksesta ”rajaton kasvu ei ole mahdollista rajallisessa tilassa” tuli yksi 1970-luvun alun suosituista iskulauseista.¹⁹

Suomessa ympäristöliikettä alkoi kuitenkin hieman myöhemmin kuin muualla Länsi-Euroopassa. 1960-luvun alkupuolen Suomessa ei juuri ollut ympäristöliikettä, aktivismia edusti lähinnä toisinajattelija Pentti Linkola, joka oli 1950-luvun puolivälistä lähtien keskittynyt seuraamaan ympäristömuutosten vaikutuksia Suomen lintukantaan.²⁰ Sirje Nienstedtin mukaan ympäristönsuojelu tuli ensimmäistä kertaa suomalaiseen politiikkaan marginaalisena aiheena 1960-luvun lopussa ja kehittyi huomattavammaksi politiikan

¹⁸ Haila 2001, 27–30.

¹⁹ Haila 2001, 27–30.

²⁰ Haila 2001, 29.

kokonaisuudeksi 1970-luvulla.²¹ Ensimmäinen ympäristöpoliittinen erityisohjelma oli vuonna 1969 julkaistu SDP:n luonnon- ja ympäristönhoidon ohjelma. Ohjelman tehtäväkenttä jaettiin kolmeen osaan: luonnonvarojen hoitoon, sosiaalisen luonnonsuojeluun ja -hoitoon sekä alkuperäisen luonnon suojeluun.²²

Ympäristönsuojelun yhteiskunnallinen painoarvo kasvoi 1980-luvulla entisestään. Aiemmassa tutkimuksessa esimerkiksi vuoden 1983 eduskuntavaalit on nähty käännekohtana, jolloin ympäristökysymykset alkoivat näkyä entistä perusteellisemmin puolueohjelmissa. Myös ympäristöteemaa käsittelevät eduskuntapuheenvuorot kasvoivat samaa tahtia puolueohjelmien ympäristöön liittyvien sisältöjen kanssa.²³ Huomionarvoista on, etteivät vihreät tuoneet ympäristökysymyksiä puolueiden ohjelmiin, mutta ekologisten kysymysten relevanssin vahvistumisessa Vihreän liiton perustamisella (1987) oli selvä vaikutus.²⁴ Vihreä liitto rakentui ympäristökysymysten, tasa-arvon, yksilönoikeuksien, globaalien oikeudenmukaisuuden sekä ruohonjuuritaso demokratian ihanteiden pohjalta.²⁵ Suomessa Vihreää liittoa edeltäneen ympäristöliikkeen voidaan nähdä saaneen alkunsa Koijärvi-liikkeestä (1979), jossa luontoaktivistit yrittivät estää Forssan Koijärven kuivaamisen, jota pidettiin merkittävänä lintualueena. Aktivistit pyrkivät estämään järven kuivattamisen kahlitsemalla itsensä paikalla olleeseen kaivinkoneeseen.²⁶

Kun tarkastellaan ympäristöhistoriaa ja ympäristöpolitiikan historiaa tulee erotella toisistaan aiheen kannalta tärkeät käsitteet, kuten ympäristöhuoli, ympäristökysymys, ympäristön politisoituminen ja ympäristöpolitiikka.²⁷ 1960-luvulla syntynyt ympäristöherätys synnytti vahvaa ympäristöhuolta. Ympäristöhuolella tarkoitetaan ympäristöongelmien laajamittaisen tiedostamisen synnyttämää epävarmuutta maailman tai yhteiskunnan tulevaisuudesta. Ympäristöhuolen ytimessä on pelko siitä, että nyky-yhteiskunnan kehitys tuottaa ennalta varoittamatta uhkaavia vaaroja, joita ei välttämättä etukäteen ole mahdollista tunnistaa. Näiden vaarojen pelätään uhkaavan koko inhimillisen olemassaolon ekologialta perustaa.²⁸

²¹ Niendstedt 1997, 151.

²² Hannikainen 2024, 290–293.

²³ Elo ja Karimäki 2021, 385.

²⁴ Niemi 2016, 162.

²⁵ Karimäki 2022, 37.

²⁶ Kaunisto 2023, 276, 279.

²⁷ Tutkittaessa ympäristöhistoriaa tulee kuitenkin huomioida se, että ympäristöhistorian ja -politiikan käsitteistä on aina käyty väittelyä, eikä osasta vallitse edelleenkaan täyttä yksimielisyyttä. Monet näistä termeistä ovat arkikielessä toistensa synonyymejä, joita käytetään päällekkäin, miettimättä tarkemmin niiden eroja. Ks. esim. Räsänen et al. 2021, 416–418.

²⁸ Haila 2001, 40–41; Lähde 2001, 309.

Ympäristökysymys sen sijaan muodostui ihmisten tietoisuuden ja tiedostamisen kautta, kun he huomasivat, että yksittäisistä ympäristöongelmista oli syntynyt suurempi kokonaisuus, ympäristökysymys. Tietoisuuden lisääntymiseen liittyi myös ristiriitojen lisääntyminen. Ympäristön politisoituminen tapahtui, kun ihmisen elinympäristöön sisältyvät ja sen laatua määrittävät tekijät nousivat poliittisten erimielisyyksien ja kiistojen kohteeksi. Kun ympäristöasiat nousivat erilaisten poliittisten valta- ja merkityskamppailujen kohteiksi, syntyi myös tarve uusille poliittisille käytännöille. Erilaisten poliittisten käytäntöjen seurauksena syntyi uusi politiikan ala, ympäristöpolitiikka. Ympäristöpolitiikan syntyyn liittyi myös se, että monia vakiintuneita politiikan käytäntöjä määriteltiin uudelleen ympäristöpoliittisiksi.²⁹

Ympäristöhallinnon politiikkaan vaikuttamisen työkaluja kutsutaan ympäristöpolitiikan ohjaus- tai vaikutuskeinoiksi. Ohjauskeinot jaotellaan kolmeen kokonaisuuteen: hallinnollisiin määräyksiin, taloudellisiin keinoihin ja informaatio-ohjaukseen. Käytännössä ohjauskeinot ovat kuitenkin päällekkäisiä toistensa kanssa. Valtio on hallinnollisten määräysten keskeinen toimija, ja ne perustuvat lakeihin ja normeihin. Hallinnolliset määräykset ovat esimerkiksi lupia, rajoituksia ja kieltoja, kuten päästölupia tai haitallisten aineiden käyttökieltoja. Sen sijaan taloudellisten keinojen tavoitteena on, että ympäristön pilaaminen tulee kalliiksi ja suojeleminen kannattavaksi. Myös taloudellisten keinojen osalta valtio on keskeisessä roolissa vastaamassa lainsäädännöstä, mutta merkittävin vaikutusväline on raha. Taloudellisia keinoja ovat esimerkiksi sanktiot, kannustimet ja kaupankäynti. Informaatio-ohjaus tarkoittaa puolestaan kuluttajien ja tuottajien kouluttamista ja valistamista, jonka tavoitteena on vaikuttaa heidän asenteisiinsa. Informaatio-ohjausta voivat tehdä valtion lisäksi muutkin toimijat, kuten talouden etujärjestöt ja ympäristöjärjestöt.³⁰

1960- ja 1970-lukujen ympäristöherätyksen alkuvaiheet muodostavat tutkielmani taustan. Tutkiemiini vuosiin 1978–1990 sijoittuu runsaasti kiinnostavia ympäristöpolitiikan tapahtumia, jotka muodostavat kuitenkin tutkielmalleni kaikista tärkeimmän ajallisen kontekstin. Suomessa merkittävä tapahtumakulku oli erityisesti ympäristönsuojelun hallinnon kehittyminen. Ympäristöministeriö perustettiin vuonna 1983. Ministeriön ydin muodostettiin sisäministeriön ympäristönsuojeluosastosta sekä maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarainhoitotoimistosta. Uuden ministeriön toimialaksi määriteltiin ympäristönsuojelu, alueiden käytön suunnittelu, rakentamisen valvonta ja asuntotuotanto. Ympäristönsuojeluun

²⁹ Lähde 2001, 309–310.

³⁰ Jokinen 2001, 86–88.

määriteltiin kuuluvaksi luonnonsuojelun lisäksi jätehuolto, ilmansuojelu, meluntorjunta, öljyvahinkojen torjunta sekä ulkoiluun ja virkistykseen liittyvät asiat. Ministeriö kasvoi vuonna 1986, kun vesihallitus siirrettiin sen alaisuuteen. Myös kuntien ympäristöhallinto vakiintui vuonna 1986.³¹ 1970-luvun lopussa ja 1980-luvulla myös ympäristölainsäädännön kehitys vauhdittui. Jätehuoltolaki astui voimaan jo vuonna 1978, maa-aineslaki 1981, ilmansuojelulaki 1982, ympäristönsuojelulaki 1986, koskiensuojelulaki, meluntorjuntalaki ja ydinenergialaki 1987 sekä kemikaalilaki 1989.³²

Ympäristöpolitiikkaa hallitsivat 1900-luvun viimeisiltä vuosikymmeniltä lähtien yhä enenevässä määrin kansainväliset ja ylirajaiset ympäristöongelmat. Jo 1970-luvulla kansainvälistä ympäristöyhteistyötä kehitettiin, kun vuonna 1972 järjestettiin ensimmäinen YK:n alainen ympäristökonferenssi, vuonna 1974 solmittiin Helsingin sopimus (Itämeren alueen suojelua koskeva yleissopimus) sekä vuonna 1979 Euroopan valtiot solmivat sopimuksen, jossa rajoitettiin maasta toiseen kulkeutuvia ilmansaasteita. Myös vuoden 1975 Helsingin turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin (ETYK) päätösasiakirjassa sovittiin valtioiden ylirajaisesta yhteistyöstä talouden ja tieteen lisäksi ympäristönsuojelun saralla. Päätösasiakirjassa sovittiin esimerkiksi happamoittavien aineiden kontrollista YK:n Euroopan talouskomission alueella osana laajempaa liennytyspolitiikkaa. Tämän jälkeen Suomi ja muut Pohjoismaat jatkoivat konkreettisten rikkipäästöjen vähennystavoitteiden edistämistä. Pohjoismaiden esityksiin pohjautuva happamoitumista aiheuttavia päästöjä sääntelevä protokolla allekirjoitettiin Helsingissä vuonna 1985.³³

Kansainvälisistä tapahtumista huolta herättivät muun muassa otsonikerroksen ohentuminen eli ns. otsonikato, kasvihuoneilmiön voimistuminen, luonnon monimuotoisuuden väheneminen sekä luonnon happamoituminen.³⁴ Suuret ydinvoimalaonnettomuudet, kuten Harrisburg (1979) ja Tšernobyl (1986) järkyttivät koko maailmaa. 1980-luvulla ylirajainen ympäristöyhteistyö jatkui, kun vuonna 1987 46 valtiota hyväksyi otsonikerrosta tuhoavien kemikaalien käytön rajoittamista koskevan sopimuksen eli Montrealin pöytäkirjan. Suomi ratifioi sopimuksen vuotta myöhemmin, vuonna 1988. Vuonna 1989 järjestettiin ensimmäinen arktisen ympäristöyhteistyön kokous Rovaniemellä. Kokouksesta käynnistyi Pohjoismaiden, Kanadan, Neuvostoliiton/Venäjän ja Yhdysvaltojen yhteistyö arktisten alueiden ympäristön

³¹ Tirkkonen ja Jokinen 2001, 66.

³² Räsänen et al. 2021, 429; Tirkkonen ja Jokinen 2001, 66.

³³ Kaarkoski 2021, 452–453.

³⁴ Räsänen et al. 2021, 433–434.

säilyttämiseksi.³⁵ Myös kestävän kehityksen politiikka alkoi 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa. Sen ideana oli maapallon voimavaroihin suhteutettu ja luonnon ehdoilla tapahtuva toiminta, jonka tavoitteena oli ihmisten hyvinvoinnin lisääntyminen sukupolvesta toiseen.³⁶

³⁵ Kaarkoski 2021, 455.

³⁶ Rouhinen 1991, 240.

2 Suomen Maaseudun Puolue

2.1 SMP:n historia ja agraaripopulismi

SMP:n perustaja, Veikko Vennamo, aloitti poliittisen uransa Maalaisliitossa, jonka kansanedustajaksi hänet valittiin Viipurin läänin itäisestä vaalipiiristä maaliskuussa 1945. Vennamo toimi toisen maailmansodan aikana myös maatalousministeriön asutusasiainosaston (ASO) virkamiehenä, josta hän sittemmin nousi ASO:n ylijohtajaksi, ja toimi tässä virassa vuosina 1944–1959. ASO:n ylijohtajan virassa Vennamo johti sodanjälkeistä 400 000 siirtokarjalaisen asuttamista. Vennamon ura kansanedustajana kesti lopulta vuoteen 1987 asti, lukuun ottamatta vuosia 1962–1966, jolloin hän putosi eduskunnasta. Vennamo vaikutti laajasti, muun muassa suuren valiokunnan puheenjohtajana, puhemiesneuvoston jäsenenä, perustuslakivaliokunnan ja valtiovarainvaliokunnan jäsenenä sekä Kekkonen V hallituksen toisena valtiovarainministerinä vuosina 1954–1956.³⁷

Suomen Maaseudun Puolueen juuret ajoittuvat vuoteen 1958, kun monien epäselvien vaiheiden jälkeen Veikko Vennamo erosi tai erotettiin Maalaisliiton eduskuntaryhmästä. Maalaisliiton johto ja Vennamo eivät päässeet koskaan yhteisymmärrykseen tapahtumien todellisesta kulusta. Vennamo alkoi perustamaan uutta puoluetta, ja Suomen Pientalonpoikien Puolue (SPP) perustettiin 9. helmikuuta 1959, Pieksämäellä. SPP:stä alettiin puhua vennamolaisina puolueen puheenjohtaja Vennamon mukaan. Vennamo sai karismaattisena johtajana kannatusjoukoikseen asutustilalliset, jotka olivat valtaosin Karjalasta tulleita evakkoja ja rintamamiehiä.³⁸ Poliitikan tutkija Rauli Mickelsson onkin nähnyt, että SPP:n synnyn syynä oli sotien jälkeisen asutustoiminnan aiheuttama maatalouden ylituotanto ja siitä seurannut asutustilojen kannattamattomuus.³⁹

SPP oli populistinen puolue, jonka ensimmäisessä vuoden 1959 ohjelmassa vedottiin sekä maalaisliittolaisiin että kansandemokraatteihin. Ohjelmassa yhdisteltiin niin oikeistoporvarillisia kuin sosialistissävytteisiä aineksia. Jo ensimmäisessä ohjelmassa oli nähtävissä pienviljelijäpainotus, vennamolainen ”rötösherrajahti” sekä kaksijakoinen vastakkainasettelu kansan ja herrojen välillä.⁴⁰ Vennamolaiseen ideologiaan kuului tiiviisti

³⁷ Virtanen 2018, 21, 33, 38–39.

³⁸ Virtanen 2018, 71–76, 94–95

³⁹ Mickelsson 2021, 148.

⁴⁰ Mickelsson 2021, 149.

myös kekkosvastaisuus sekä karismaattinen johtajuus SMP:n henkilöidyttyä vahvasti ensimmäiseen puheenjohtajaansa, Veikko Vennamoon.⁴¹

SPP:n alkutaival oli haastava. Veikko Vennamo syytettiin puolueessa itsevaltiudesta ja epäkansanvaltaisista menettelytavoista. Puolue jakaantui Vennamon ja puoluesihteerin Köpi Luoman edustaman ryhmittymän välille. Vuoden 1962 eduskuntavaalit olivat uudelle puolueelle tappio, kun SPP menetti ainoan kansanedustajanpaikkansa, kun Vennamo putosi eduskunnasta. Vaalien jälkeen SPP kokosi rivinsä, kun Luoman edustama oppositio oli eronnut tai erotettu. SPP muutti nimensä vuonna 1966 Suomen Maaseudun Puolueeksi (SMP). Saman vuoden eduskuntavaaleissa Vennamo nousi takaisin kansanedustajaksi.⁴² Vuonna 1967 SMP hyväksyi myös uuden puolueohjelmansa, joka oli hyvin pitkälti aiemman vuoden 1959 ohjelman kaltainen, sillä sen erotti vanhasta ohjelmasta vain muutama ajankohtaisempi täydennys.⁴³

Puolue koki historiansa aikana suuria nousuja ja laskuja. 1960-luvun loppupuoli oli SMP:n nousun aikaa. Tänä aikana SMP hyötyi suomalaisen yhteiskunnan valtavasta rakennemuutoksesta sekä pienviljelijöiden tyytymättömyydestä. Ensimmäisen voittonsa SMP saavutti vuoden 1968 presidentinvaaleissa, kun Veikko Vennamo sai yli 11 prosenttia annetuista äänistä. Vuoden 1970 protestivaalit jatkoivat SMP nousua, kun puolue sai yli 10 prosenttia annetuista äänistä ja 18 paikkaa eduskuntaan. SMP jatkoi kuitenkin oppositiossa. Uudet vaalit käytiin jo kaksi vuotta myöhemmin, kun presidentti Kekkonen määräsi uudet eduskuntavaalit vuodelle 1972. Vuoden 1972 vaaleissa SMP säilytti 18 kansanedustajanpaikkaansa, vaikka kannatus hieman laskikin. Näissä vaaleissa myös Veikko Vennamon poika, Pekka Vennamo, nousi ensimmäistä kertaa kansanedustajaksi.⁴⁴

Vuosi 1972 oli eduskuntavaalien lisäksi merkittävä vuosi myös siksi, että SMP:n sisäiset ristiriidat kärjistyivät. Osa eduskuntaryhmästä koki Vennamon johtamistavan liian itsevaltaiseksi. Syksyllä 1972 12 kansanedustajaa kahdeksastatoista erosi SMP:n eduskuntaryhmästä ja perusti oman ryhmän, josta tuli Suomen Kansan Yhtenäisyyden Puolue (SKYP). Veikko Vennamo alkoi kutsumaan SKYP:n jäseniä ”seteliselkäränkaisiksi”, sillä SMP:n puoluetuki siirtyi heille. SKYP ei saavuttanut kuitenkaan suurta menestystä, sillä

⁴¹ Mickelsson 2021, 221, 329.

⁴² Virtanen 2018, 94–121.

⁴³ Mickelsson 2021, 234–235.

⁴⁴ Virtanen 2018, 125–153, 175–180.

vuoden 1975 eduskuntavaaleissa SKYP sai vain yhden kansanedustajan, joka sittemmin siirtyi keskustapuolueeseen.⁴⁵

Vuoden 1975 eduskuntavaalit jatkoivat SMP:n haastavaa kautta. Pekka Vennamon mukaan vuoden 1975 vaaleissa oli kyse siitä, kumpi puolueista jäisi eloon – SMP vai SKYP. SMP saavutti vaaleissa kaksi paikkaa ja sai torjuntavoiton SKYP:stä, joka ei saanut läpi kuin yhden ehdokkaan. Vuoden 1979 eduskuntavaalit sujuivat puolueelta jo paremmin. Onnistuneen vaalikampanjoinnin myötä SMP kasvatti paikkamääräänsä kahdesta seitsemään. Vuoden 1979 vaalit merkitsivät SMP:lle myös yhtenäistymistä ja lopullista voittoa SKYP:stä.⁴⁶

Aiemmassa tutkimuksessa on esitetty lukuisia populismin määritelmiä. Näistä määritelmistä laajimmin käytetty on hollantilaisen politiikan tutkija Cas Mudden määritelmä populismista ohutytimisenä ideologiana, jonka mukaan yhteiskunta on jakautunut kahteen homogeeniseen ja toisiaan vastustavaan ryhmään, ”puhtaaseen kansaan” sekä ”korruptoituneeseen eliittiin”, ja jonka mukaan politiikan tulisi olla kansan yleisen tahdon ilmausta.⁴⁷ Mudden määritelmä on laava, mutta siten vahva, että se sopii suureen osaan populismin ilmenemismuodoista.

Voidaan nähdä, että myös SMP:n kohdalla määritelmä on käyttökelpoinen.

Populismin muodoista SMP edusti agraaripopulismia. Agraaripopulismi ajoittui erityisesti 1800-luvun lopun isojen maatalousyhteiskuntien, kuten Yhdysvaltojen ja Venäjän kriiseihin, mutta toisaalta sen ilmentymiä nähtiin myös 1950- ja 1960-luvuilla teollistuvissa valtioissa. SMP oli tällainen myöhempi agraaripopulismin ilmentymä. Agraaripopulismille tyypillistä on maaseudun nostalginen ihannointi, jossa vastakkain asetetaan vanhat hyvät ajat, maaseudun yhteisöllisyys sekä niistä vieraantunut kaupunkilaisuus, kosmopoliittinen elämäntapa ja oman edun tavoittelu. Agraaripopulismi on ollut tyypillistä siirtymävaiheissa, joissa maaseutu on kohdannut suuria muutoksia. SMP:n suosio protestiliikkeenä perustuikin pitkälti 1960- ja 1970-luvuilla tapahtuneeseen suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutokseen, jossa Suomi teollistui ennennäkemättömällä vauhdilla ja maaseutu alkoi autioitumaan.⁴⁸

2.2 1980-lukulainen SMP ja kaksi hallituskautta

Vuoden 1979 eduskuntavaalien jälkeen SMP koki puolueena merkittävän muutoksen, kun pitkäaikainen puheenjohtaja Veikko Vennamo päätti jättää puheenjohtajan pestin. Veikko

⁴⁵ Mickelsson 2021, 211–212.

⁴⁶ Virtanen 2018, 225, 237–238.

⁴⁷ Mudde 2004, 543.

⁴⁸ Herkman 2019, 67–74.

Vennamo kertoi paria vuotta myöhemmin päätöksensä lähteä liittyneen siihen, että hän halusi jättää puolueen nuoremmille. Porin puoluekokouksessa vuonna 1979 Veikko Vennamon paikalle valittiin yksimielisesti Veikon poika ja SMP:n taloudenhoitajana toiminut Pekka Vennamo. Uusi puheenjohtaja korosti, ettei SMP:n linja muuttuisi, vaikka tapa tuoda asioita esille poikkesikin Veikko Vennamon tyylistä.⁴⁹ Käytännössä puheenjohtajavaihdoksen myötä SMP:stä tuli kuitenkin sovittellevampi ja aidosti potentiaalinen hallituskumppani muun poliittisen kentän suuntaan.

Pekka Vennamon puheenjohtaja-aika oli SMP:n modernisoitumisen aikaa. Modernisaatio näkyi muun muassa vuonna 1959 perustetun puoluelehden, Suomen Uutisten (ent. Pientalonpoika), kehittämisenä, kun poliittista viestiä tehostettiin kentän suuntaan ja tiedotustoimintaa lisättiin. Tämän toiminnan tavoitteena oli jakaa mahdollisimman runsaasti tietoa puolueen toiminnasta eduskunnassa, jotta SMP:n jäsenistö pysyisi perillä siitä, mitä eduskunnassa tapahtui ja mistä siellä päätettiin.⁵⁰

1980-luvulla Suomen Uutisten päätoimittajina toimivat SMP:n kansanedustaja Reijo Enävaara, Karri Varmo sekä Pekka Rissanen. Lehteä julkaisi Oy Pientalonpoika, joka muutti nimensä vuonna 1983 muotoon Pientalonpoika Oy. Vaalimenestys vaikutti merkittävästi Suomen Uutisten ilmestymistiheyteen ja lehden talouteen. Myös lehden sivumäärä vaihteli, ja vaihtelu oli kytköksissä SMP:n vaalimenestykseen.⁵¹ Aikarajaukseni aikana, vuosina 1978–1990, Suomen Uutiset ilmestyi kerran viikossa ja lehden sivumäärä vaihteli hieman alle 20 sivusta 40 sivuun. 1980-luvun loppupuolen numerot olivat lyhyempiä kuin vuosikymmenen alun ja puolivälin numerot. Suomen Uutisten kolumnisteina ja johtavien artikkeleiden kirjoittajina esiintyivät Veikko Vennamo ja Pekka Vennamo.⁵²

Toisaalta puolueen modernisoituminen näkyi myös puolueen imagon ja ideologian kehittämisenä. 1980-luvulla puolue alkoi korostamaan kaupungistunutta, ”lähiömäisempää” imagoaan.⁵³ Myös uusia poliittisia kokonaisuuksia, kuten ympäristöpolitiikkaa alettiin sijoittaa tiiviimmin SMP:läisen ideologian raameihin. Uudistunut SMP näkyi ensimmäistä kertaa vuoden 1983 eduskuntavaaleissa, jotka olivat puolueelle menestyksekkäät. SMP sai vaaleissa 17 paikkaa, 9,7 prosentin kannatuksen ja äänimääräänsä se nosti yli 150 000 äänellä.

⁴⁹ Virtanen 2018, 257–258.

⁵⁰ Virtanen 2018, 259.

⁵¹ Tommila et al. 1988, 67–68.

⁵² Salminen 1988, 203–204.

⁵³ Mickelsson 2021, 285, 328.

Koko vaalien äänikuningas oli Pekka Vennamo, joka sai peräti 25 088 ääntä. Puolue pääsi mukaan hallitusneuvotteluihin ja lopulta hallitukseen. Puolue sai Kalevi Sorsan IV hallituksesta kaksi ministerinsalkkua, kun Pekka Vennamosta tuli toinen valtiovarainministeri ja Urpo Leppäsestä työvoimaministeri. SMP:n merkittävin tavoite hallituskaudella oli Leppäsen johtama työllisyyslain uudistus, joka tähtäsi työttömyyden poistamiseen.⁵⁴

1980-luvulla SMP muuttui räväkästä ja kovaäänisestä oppositiopuolueesta hallituspuolueeksi. Muutos oli puolueelle vaikea, ja eduskuntaryhmän puheenjohtajana toimineen Veikon ja hallituspolitiikkaa ohjanneen Pekan välillä oli jatkuvasti ristiriitoja, eivätkä ryhmät puhaltaneet yhteen hiileen. Kun eduskuntaryhmä arvosteli hallituksen esityksiä, SMP:n toiminta alkoi näyttämään epäluotettavalta hallituskumppaneiden silmissä. Vennamoiden riidat kärjistyivät keväällä 1986, kun vanhempi Vennamo arvosteli hallituksen ydinvoimalinjaa, vaikka Pekka Vennamo oli vakuuttanut hallituskumppaneille, ettei SMP niskoittale asiassa. Tämä johti siihen, että Pekka Vennamo uhkasi erota puheenjohtajan tehtävästä, mihin Veikko Vennamo reagoi jättäytymällä eduskuntaryhmän puheenjohtajan pestistä ja ilmoittamalla, ettei enää asetu ehdolle vuoden 1987 eduskuntavaaleissa.⁵⁵

Vuoden 1987 eduskuntavaalit olivat SMP:lle tappio. SMP sai 6,3 prosentin ääniosuuden ja yhdeksän kansanedustajan paikkaa. Puolue menetti yli kolmanneksen äänistään. Vastoin odotuksia SMP pääsi kuitenkin hallitusneuvotteluihin ja lopulta Holkerin hallitukseen. SMP sai myös yhden ministerinsalkun, kun Pekka Vennamosta tuli liikenneministeri. Pekka Vennamo lähti SMP:n puheenjohtajan paikalta syksyllä 1989, kun hän siirtyi Posti- ja telelaitoksen johtajaksi. Nuorempi Vennamo ideoi puolueelle kolmimiehisen johdon, jossa varatuomari Raimo Vistbackasta tuli Holkerin hallituksen liikenneministeri, kirkkoherra Heikki Riihijärvi johti puoluetta ja Sulo Aittoniemi eduskuntaryhmää. Myöhemmin Pekka näki ideansa SMP:n kolmimiehisestä johdosta kuitenkin virheenä, sillä yhtä johtoa ei ollut ja kaikki alkoivat kiskoa puoluetta eri suuntiin. Elokuussa 1990 SMP lähti hallituksesta kansaneläkelakikiistan jälkeen.⁵⁶

1990-luvun alku merkitsi SMP:lle alamäkeä. Hallitusvastuu vuosina 1983–1990 painoi puoluetta, hallituspolitiikan saavutuksiin ei oltu kentällä tyytyväisiä ja kriitikot näkivät, että SMP:stä oli tullut osa politiikan valtarakennetta. Kannatus heikkeni entisestään, ja sisäiset

⁵⁴ Virtanen 2018, 272, 277–279.

⁵⁵ Virtanen 2018, 304–310.

⁵⁶ Virtanen 2018, 315, 319–325.

valtakamppailut haastoivat puoluetta.⁵⁷ SMP:n talous romahti, ja puolue meni konkurssiin vuonna 1995. Perussuomalaiset (PS) perustettiin jatkamaan sen työtä vielä samana vuonna.⁵⁸

⁵⁷ Virtanen 2018, 323.

⁵⁸ Mickelsson 2021, 327.

3 Kansalliset ympäristöpolitiikan painotukset pääosassa, vuodet 1978–1984

3.1 Ekologinen erityisohjelma ja ympäristöpolitiikan kulmakivet

SMP hyväksyi vuoden 1978 Tampereen puoluekokouksessaan ekologisen erityisohjelmansa (alkuperäiseltä nimeltään ympäristöpoliittinen erityisohjelma). Erityisohjelma oli merkittävä etenkin siksi, että sen useimmat ajatukset ja linjaukset toistuivat SMP:n ympäristöpolitiikassa 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun aikana. Koska puolueen puolueohjelma säilyi lähes muuttumattomana SPP:n ajoista uuden puolueohjelman hyväksymiseen eli vuoteen 1992 saakka, erityisohjelmista tuli SMP:lle tärkeä, alkuperäistä puolueohjelmaa täydentävä väline. Erityisohjelmia laadittiin varsinkin Pekka Vennamon puheenjohtaja-aikana (1979–1989). Ne koskivat eri politiikan alueita ja ottivat usein kantaa ajankohtaisiin ongelmiin. Erityisohjelmista ja julkilausumista olivat vastuussa SMP:n puoluetoimikunnat.⁵⁹

Tampereen puoluekokouksessa SMP:n puheenjohtaja Veikko Vennamo selosti puoluekokousväelle ympäristöpoliittisen erityisohjelman sisältöä. Puheessaan Vennamo painotti sitä, että luonnon saastumisessa oli kysymys koko ihmiskunnan tulevaisuudesta, ja SMP oli aina taistellut tätä luonnon saastumista vastaan. Vennamo avasi myös ohjelman tarkoitusta: ohjelma oli laadittu erityisesti maan nuorisoa varten, joka oli huolestunut luonnon puhtaudesta. Vennamo korosti puheessaan myös sitä, että ohjelmassa oli muistettu yksityinen omistusoikeus.⁶⁰ Yksityisen omistusoikeuden korostaminen sekä yksilönvapautta rajoittavan valtion holhouksen vastustaminen olikin SMP:lle tyypillistä.⁶¹

SMP:n ekologisen erityisohjelman pohjana oli ajatus siitä, että ihmisen olemassaolo oli riippuvainen luonnosta ja luonnon tapahtumista. Tästä syystä ihminen oli se, jonka oli sopeutettava toimintansa luonnon asettamiin ehtoihin, eikä toisinpäin. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettei ihminen saanut hyödyntää luontoa ja luonnonvaroja. SMP näki, että luonto tarjosi ihmisille edellytykset henkisen ja aineellisen hyvinvoinnin kehittämiseksi, jos sitä hyödynnettiin järkevällä tavalla. Luonto tuli säilyttää ihmisen kannalta tuottavana, ja tämä saatiin aikaan pehmeän kasvun talouspolitiikalla. Pehmeän kasvun talouspolitiikka nähtiin

⁵⁹ Virtanen 2018, 247.

⁶⁰ SMP:n Tampereen puoluekokouksen pöytäkirja, 5.–6.8.1978, SMP:n arkisto, kansio 13, KA.

⁶¹ Ruostetsaari 2011, 142–143.

ohjelmassa vastakohtana luontoa ja ihmistä riistävälle, ahtaalle ja taloudelliselle kasvupolitiikalle.⁶²

Ohjelma nosti tärkeiksi suojelukohteiksi erityisesti vesistöt, ilman sekä metsät ja suot. Vesistöjä oli suojeltava öljyltä, jätteiltä, myrkyiltä ja radioaktiivisilta aineilta sekä huolehdittava, että vedenelävien elinehdot säilyivät vahingoittumattomina. Ilman suojelemiseksi oli vältettävä aiheuttamasta ilmakehän muutoksia, jotka voisivat vaikuttaa maapallon saamaan säteilyyn. Tällaisiksi muutoksiksi mainittiin muun muassa otsonikerroksen oheneminen, pöly- ja hiilidioksidipitoisuuden nousu sekä keinotekoisesti aiheutetut sääntuutokset.⁶³ Vaikka ohjelmassa mainittiinkin hiilidioksidipitoisuuden nousu, ei SMP:llä kuitenkaan vielä tuolloin ollut johdonmukaista ilmastopolitiikkaa, sillä ilmastopolitiikan aikakauden voidaan katsoa varsinaisesti alkaneen vasta 1980-luvun lopulla.⁶⁴

Ekologisen erityisohjelman mukaan metsät ja suot pitivät yllä luonnon tasapainoa, ja siksi niitä tuli vaalia. Metsien paljaaksihakkauksia, vesistöjen allastuksia sekä laajoja soiden kuivatuksia tuli välttää, sillä ne saattoivat aiheuttaa merkittäviä häiriöitä luonnon tasapainolle. Ympäristöpolitiikan ohjauskeinoista hallinnollisilla määräyksillä haluttiin kontrolloida erityisesti vesakkomyrkytyksiä. Vesakkomyrkytyksillä tarkoitettiin metsänhoidollista menetelmää, jossa nuorta lehtipuustoa torjuttiin kemiallisilla myrkyillä. Myrkytysten ideana oli edistää havupuiden kasvua talousmetsissä, ja niitä tehtiin sekä maasta käsin että lentokoneilla ja helikoptereilla. SMP vaatikin ohjelmassa vesakkomyrkytysten täyskieltoa.⁶⁵

SMP näki erilaiset suojelualueet sekä luonnon- ja kansallispuistot tarpeellisina, mutta piti välttämättömänä sitä, että paikalliselle väestölle aiheutetut haitat tuli korvata ja maanomistajille turvata ennakkokorvaus heidän alueistaan. Voidaankin nähdä, että

⁶² *SMP:n ekologinen erityisohjelma*, 1978, Pohtiva. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SMP/755>> [luettu 8.9.2025].

⁶³ *SMP:n ekologinen erityisohjelma*, 1978, Pohtiva. [luettu 8.9.2025].

⁶⁴ Maslin 2020, 5.

⁶⁵ *SMP:n ekologinen erityisohjelma*, 1978, Pohtiva. [luettu 8.9.2025]. Vesakkojen lentomyrkytyksiä suosittiin, koska niiden laskettiin olevan 2–3 kertaa halvempia kuin vesurilla tehden. Lentoruiskutuksia varten tarvittiin kuitenkin riittävän laaja myrkytysalue ja sellaiset maanomistukselliset suhteet, jotta lentomyrkytykset olivat mahdollisia. Vesakkomyrkytyksiä tehtiin noin 1950-luvulta 1980-luvulle, ja erityisesti niitä käytettiin Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa avohakkuualoille nousseiden lehtipuiden myrkyttämiseen. Myrkytysten alkuaikoina käytetyt torjunta-aineet olivat samoja kuin 1970-luvulla Vietnamin sodassa kasvillisuuden tuhoamiseen käytetyt myrkyt. Nämä korvattiin myöhemmin vähemmän vaarallisilla aineilla. Myrkyt kertyivät ekosysteemiin, vaikeuttivat kasvillisuuden kasvua ja aiheuttivat pitkällä aikavälillä puihin epämuodostumia. Ks. Björn 1999, 128–129; ”Ilomantsin vesakkosota on yhä muistelemisen arvoinen”. *Yle Uutiset*, 23.4.2012. <<https://yle.fi/a/3-5876045>> [luettu 8.9.2025].

suojelualuekysymyksissä SMP piti tärkeänä yksityisen omistusoikeuden toteutumista sekä maaseutua korostavaa aluepolitiikkaa. Kotimaisista energialähteistä SMP halusi suosia turvetta, jätetuuta ja energiametsiä sekä uusiutuvista energialähteistä tuulta, aurinkoa, olkia ja maalämpöä. Ulkomaisista energialähteistä oli puolestaan suosittava niitä, joiden ympäristöhaitat olivat vähäisimmät eli sähköä ja maakaasua. Ydinvoiman käyttöä SMP vastusti.⁶⁶

SMP:lle tärkeä maatalous- ja kehitysaluepolitiikka kytkettiin erityisohjelmassa ympäristöpolitiikkaan niin, että ”rumat ja toimimattomat betonislummilähiöt” nähtiin epäterveinä, kun taas maaseutumainen asuminen ja omakotitaloasuminen ihmisystävällisenä ja luonnonläheisenä. SMP korosti, että maaseudulla oli huolehdittava riittävästä elintarviketuotannosta. Jotta riittävä elintarviketuotanto toteutuisi, maaseutua ei saanut autioittaa sekä perhe- ja pienviljelmäpohjaisen maatalouden jatkuvuus tuli turvata.⁶⁷

Ympäristöpolitiikan ohjauskeinoista informaatio-ohjaus näkyi ohjelmassa koulutuksen ja valistuksen korostamisena. SMP halusi, että ympäristötietoutta oli jaettava jo peruskoulun alasteilta lähtien. Opetuksessa oli painotettava luonnon- ja ympäristönsuojeluun liittyviä näkökantoja, edistettävä oppilaiden luontoa suojelevia asenteita sekä korostettava yksilön vastuuta ympäristöstään. Ekologisen erityisohjelman yksi keskeinen valistuksellinen ajatus oli myös luonnonsuojelua laajempi ympäristönsuojelu. Koska luonnonvarojen turvaamiseksi tarvittiin laajaa kansainvälistä yhteistyötä, tuli perinteinen luonnonsuojelu käsittää kokonaisvaltaisemmin ihmisen elinympäristön suojeluksi, jossa oli kyse ihmiskunnan olemassaolon ja elinmahdollisuuksien turvaamisesta myös tulevaisuudessa.⁶⁸ Kansainvälinen näkökulma jäi ekologisessa erityisohjelmassa kuitenkin vielä marginaaliseksi, sillä siitä mainittiin vasta yhdellä lauseella.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että ekologisessa erityisohjelmassa esiteltiin SMP:n ympäristöpolitiikalle keskeisimmät kulmakivet muun muassa ihmisen ja luonnon välisestä vastavuoroisesta suhteesta, suojeltavista kohteista, vesakkomyrkytyksistä, energiapolitiikassa suosittavista energialähteistä, luonnonläheisestä asumisesta ja ympäristötietoudesta. Nämä olivat kokonaisuuksia, jotka näkyivät 1970-luvun lopulla ja 1980-luvulla puolueen vaatimuksissa lähes toistuvasti. Ekologisessa erityisohjelmassa hallinnollisilla määräyksillä

⁶⁶ *SMP:n ekologinen erityisohjelma*, 1978, Pohtiva. [luettu 8.9.2025].

⁶⁷ *SMP:n ekologinen erityisohjelma*, 1978, Pohtiva. [luettu 8.9.2025].

⁶⁸ *SMP:n ekologinen erityisohjelma*, 1978, Pohtiva. [luettu 8.9.2025].

haluttiin kontrolloida erityisesti vesakkomyrkytyksiä ja informaatio-ohjauksella edistää kouluissa jaettavaa ympäristötietoutta. Ekologinen erityisohjelma ei kuitenkaan esittänyt vielä kovin konkreettisia toimenpiteitä ympäristön suojelemiseksi, vaan enemmänkin luetteli huomioon otettavia, kannatettavia tai suojeltavia asioita sekä ympäristölle haitallisia toimia, joita tulisi vähentää tai estää.

3.2 Toinen öljykriisi ja koijärveläiset

Vuonna 1979 SMP oli hyvässä nosteessa. Puolue kasvatti eduskuntavaaleissa paikkamääräänsä kahdesta seitsemään ja sai lopullisen voiton SKYP:stä. Muutenkin puolueessa puhalsivat uudet tuulet. SMP:n vuoden 1979 Porin puoluekokouksessa, joka oli myös puolueen 20-vuotisjuhlakokous, SMP:n uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Veikko Vennamon poika Pekka Vennamo. Puolueessa sanottiin tapahtuneen ”nuorennusleikkaus”. Veikko Vennamon mielestä ”nuorennusleikkaus” oli välttämätön ja avasi uusia mahdollisuuksia seuraavalle vuosikymmenelle.⁶⁹

Vuonna 1979 alkoi niin sanottu toinen öljykriisi Iranin levottomuuksien siivittämänä. Öljyn hinnat nousivat merkittävästi, ja valtionjohdon kannalta öljyriippuvuuden huolestuttavina piirteinä pidettiin erityisesti suuria hintaheilahteluja, Suomen kyvyttömyyttä vaikuttaa öljyn hintoihin sekä raaka-aineen epävarmaa riittävyttä. Toisen öljykriisin aikana energiapolitiikan ratkaisuksi valikoituivat pitkälti ensimmäisen öljykriisin (1973) ajalta tutut toimintatavat, kuten energian säästäminen ja kotimaisen tuotannon lisääminen. Teollisuuden ulkopuolista energiankulutusta rajoitettiin, sähkön kuluttajahintoja nostettiin, monilla paikkakunnilla kaukolämpötehoa alennettiin, katuvalaistusta vähennettiin, autotallien lämmitys ja autokilpailut kiellettiin sekä kauppojen sallittiin valaista näyteikkunoitaan ainoastaan aukioloaikoina. Kriisi nosti myös kotimaisiin polttoaineisiin lukeutuvan turpeen merkitystä yhdistetyssä sähkön ja lämmön tuotannossa.⁷⁰

Turpeen ja puun käytön edistäminen oli tärkein osa kotimaisen energian paletissa, vaikka turve ja puukaan eivät olleet ympäristön kannalta ongelmattomia energialähteitä. Osa turpeen ja puun käytön ongelmista tunnistettiin vasta seuraavalla vuosikymmenellä. Turpeen ja puun käyttöä perusteltiin aluepolitiikalla ja kriisinsietokyvyn parantamisella, minkä lisäksi

⁶⁹ Räisänen 1989, 9.

⁷⁰ Riekkinen ja Ruuskanen 2021, 351–357. Ensimmäinen öljykriisi koettiin vuonna 1973 OPEC-maiden aloitettua laajamittaisen vientisulun. Kriisi koetteli Suomeakin siitä huolimatta, että suurin osa raakaöljystä tuotiin Neuvostoliitosta. Länsituonnin tyrehtyminen koetteli erityisesti teollisuutta, liikennettä, kuljetusalaa sekä lämmönjakelua.

energiapolitiikan asiantuntijat ja päättäjät vetosivat siihen, että turpeen ja puun käyttöä lisäämällä vähennetään tuontipolttoaineiden käytöstä johtuvia ympäristöhaittoja. Haitoilla tarkoitettiin lähinnä raskaan polttoöljyn korkeita rikkipäästöjä. Myös kivihiilen käyttö näyttäytyi mahdollisuutena öljyriippuvuuden lievittämiseksi. Fossiilisen raaka-aineen korvaamista toisella fossiilisella ei nähty tuolloin ristiriitaisena, sillä energiantuotannossa ei juurikaan käsitelty kasvihuonekaasupäästöjä. Uusiutuvista energialähteistä aurinko- ja tuulivoima sekä maalämpö olivat kiehtovia tulevaisuuden mahdollisuuksia, joiden kehitykseen ei kuitenkaan vielä juuri panostettu.⁷¹

SMP:n vuoden 1979 Porin puoluekokouksessa hyväksytyn kunnallispoliittisen erityisohjelman toimenpide-ehdotuksissa näkyi käsillä oleva energiakriisi. Ohjelman mukaan kuntien piti energiapulan ja energian korkeiden hintojen takia edesauttaa energian käytön vähentämiseen tähtääviä toimenpiteitä. Energialähteistä tuli suosia erityisesti kotimaisia uusiutuvia energialähteitä, kuten puuta, turvetta, jätteitä ja teollisuuden hukkalämpöä sekä tulossa olevista uusiutuvista energialähteistä aurinkoa, tuulta, veden liikettä sekä maalämpöä. Voidaan nähdä, että SMP painotti kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa hallinnollisten määräysten merkitystä, sillä puolue vaati, että uusien ydinvoimaloiden rakentamissuunnitelmista luovuttaisiin ja jo valmiit ydinvoimalat pysäytettäisiin niin pitkäksi aikaa, kunnes niiden turvallisuudesta olisi saatu takeet sekä jätteiden ja käytetyn polttoaineen pysyvä sijoitus olisi selvitetty.⁷²

Taloudellisista ohjauskeinoista ohjelmassa nostettiin esille avustukset, lainat ja verot. Kuntien tuli yhdessä valtion kanssa tukea sellaista rakentamista, jossa käytettiin hyväksi kehitettyjä tietoja energian säästämiseksi sekä samalla halpakorkoisin lainoin tukea sellaisia lämmityslaitemuutoksia, joiden tarkoituksena oli siirtyä käyttämään kotimaista polttoainetta. SMP halusi joka suhteessa suosia verotuksellisin tai muin keinoin energiaa ja lämpöä säästäviä vaihtoehtoja ja kotimaisia uusiutuvia polttoaineita.⁷³

SMP:n kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa tarkasteltiin energiapolitiikan lisäksi runsaasti ympäristönsuojelua. Ohjelmassa SMP korosti hallinnollisten määräysten merkitystä, sillä puolueen mukaan esimerkiksi kaikessa kaavoituksessa ja rakentamisessa tuli ottaa huomioon puhtaan luonnon säilyttäminen ja saasteeton elinympäristö. Saasteongelman hoitamiseksi

⁷¹ Riekkinen ja Ruuskanen 2021, 351–357.

⁷² *SMP:n kunnallispoliittinen erityisohjelma*, 1979, Pohtiva.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SMP/761>> [luettu 15.9.2025].

⁷³ *SMP:n kunnallispoliittinen erityisohjelma*, 1979, Pohtiva. [luettu 15.9.2025].

SMP näki myös tarvittavan tehokkaampaa kuntien vaikuttamista sekä lakien valvontaa ja noudattamista. Luonnon saastumisen estäminen nähtiin ensisijassa olevan valtiovallan vastuulla. Hallinnolliset määräykset näkyivät myös ohjelman vaatimuksessa jokaiseen kuntaan perustettavasta ympäristönsuojelulautakunnasta.⁷⁴ Kiinnostavaa on se, että SMP vaati ympäristönsuojelulautakuntia kuntiin verrattain aikaisin, sillä laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta säädettiin vasta vuonna 1986. Laissa määriteltiin muun muassa kunnan ympäristönsuojelutehtävät sekä niistä vastaavat viranomaiset. Tällöin ympäristölautakunnat tulivat pakollisiksi yli 3000 asukkaan kunnissa.⁷⁵

1970-luvun loppu oli kansainvälisessä energia- ja ympäristöpolitiikassa muutosten aikaa. Vuoden 1979 maaliskuussa Three Mile Islandin USA:n Pennsylvaniassa Harrisburgin kaupungin lähellä tapahtunut ydinvoimalaonnettomuus järkytti koko maailmaa. Vaikka onnettomuudessa kukaan ei kuollut ja ympäristön säteilyannos jäi lopulta varsin pieneksi, sen kansainväliset vaikutukset muodostuivat merkittäviksi. Yhdysvalloissa ydinvoimaloiden rakentamissuunnitelmat pistettiin jäihin, ja ydinvoimaloiden turvallisuutta alettiin kyseenalaistaa ympäri maailman.⁷⁶

Myös Suomessa ydinvoimahuoli vahvistui. Vaihtoehtopiireissä ydinvoima oli noussut rajattoman kasvun symboliksi jo aiemmin. Ydinvoima oli asiantuntijavetoista kovaa teknologiaa, johon länsimaissa oli turvauduttu yhä vahvemmin, kun huoli öljyn loppumisesta oli levinnyt. Ydinvoimaan liitettiin monia vaaroja, kuten radioaktiivisuus, turvallisuusriskit ja terrorismi. Suomessa kysymys oli ollut lähinnä kauppapoliittinen ja siihen liittyivät tiiviisti idänsuhteet. Ydinvoiman käyttöä perusteltiin ensisijassa energiaomavaraisuuden lisäämisellä. 1970-luvulla valtiojohtoinen Imatran voima tilasi Neuvostoliitosta kaksi ydinvoimalaa, jotka rakennettiin Loviisaan, ja yksityisten teollisuusyritysten omistama Teollisuuden Voima tilasi puolestaan kaksi voimalaa Olkiluotoon ruotsalaiselta Asea-Atomilta.⁷⁷ Loviisa 1 otettiin käyttöön vuonna 1977, ja Olkiluoto 1 vuonna 1979.⁷⁸

SMP:n Porin puoluekokouksessa todettiin, että käynnissä oli energiakriisi, johon öljyyn tai ydinvoimaan tukeutuminen eivät tuoneet pysyvää ratkaisua. Puoluekokouksen mukaan raakaöljyn hintojen noususta aiheutunut energiakriisi osoitti SMP:n olleen oikeassa

⁷⁴ *SMP:n kunnallispoliittinen erityisohjelma*, 1979, Pohtiva. [luettu 15.9.2025].

⁷⁵ Tirkkonen ja Jokinen 2001, 69.

⁷⁶ Tyllilä 2010, 26–27.

⁷⁷ Aalto 2018, 57.

⁷⁸ ”Suomi siirtyi ydinenergiaan itänaapurista tilatulla voimalalla”. *Yle Elävä arkisto*, 18.2.2009. <<https://yle.fi/a/20-101288>> [luettu 16.9.2025].

varoittaessaan virheellisestä energiapolitiikasta. SMP:n mukaan puoluetta ei ollut kuitenkaan uskottu näissä asioissa.⁷⁹ Porin puoluekokouksessa hyväksytty energia- ja ympäristöasioiden julkilausuma korosti erityisesti ydinvoiman käytön monia vaaroja, kuten terrorismia, onnettomuuksia, terveysuhkia sekä ydinjätteiden kuljetus-, käsittely- ja sijoitusongelmaa. Ydinvoimasta luopumiseksi SMP vaati vaihtoehtoisia kotimaisia energiamuotoja.⁸⁰ Julkilausumassa myös eduskunnan hyväksymää Suomen ja Australian välistä uraanin kauttakulkusopimusta (1978) pidettiin vahingollisena.⁸¹

Porin puoluekokouksessaan SMP käsitteli myös suhtautumistaan ympäristöasioista huolestuneisiin nuoriin sekä varhaiseen ympäristöliikkeeseen. Puoluekokouksen avauspuheessaan Veikko Vennamo linjasi, että maan nuoriso näytti vaistoavan luonnon tuhoamisen vaarallisuuden. Vennamon mukaan tästä syystä ”nuoriso oli sankkenevin joukoin tulossa SMP:n terveen ja inhimillisen linjan taakse”.⁸² Vennamo oli siis tunnistanut nuorison merkittävän roolin ympäristöasioista kiinnostuneena ryhmänä ja vähintäänkin toivoi, että tällaisesta nuorisosta tulisi SMP:n kannattajia. Viittaukset ympäristöasioista kiinnostuneeseen nuorisoon tuskin olivat sattumaa, sillä Kojjärvi-liike oli saanut alkunsa samaisen vuoden keväänä. Vihreää liittoa edeltäneen ympäristöliikkeen voidaankin nähdä saaneen alkunsa vuonna 1979 Forssan Kojjärveltä, jossa luontoaktivistit yrittivät estää Kojjärven kuivaamisen, jota pidettiin merkittävänä lintualueena. Aktivistit pyrkivät estämään järven kuivattamisen kahlitsemalla itsensä paikalla olleeseen kaivinkoneeseen. Kojjärvi-liikehdintä sai valtavan huomion tiedotusvälineissä ja innoitti ympäristöliikehdintään myös muualla Suomessa.⁸³

SMP:n toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjat tukevat johtopäätöstä siitä, että vihreän nuorison vaikutus poliittisena voimana oli SMP:ssä tunnistettu. Kesäkuussa 1979 järjestetyssä puoluehallituksen kokouksessa käsiteltiin muun muassa kevään eduskuntavaalituloksen johtopäätöksiä SMP:n kannalta. Pöytäkirjassa todettiin, että puolueen imagon perustana oli aina ollut Vennamon nimeen liittyvä imago. Tulevaisuus oli

⁷⁹ SMP:n Porin puoluekokouksen pöytäkirja, 4.–5.8.1979, SMP:n arkisto, kansio 14, KA.

⁸⁰ Inhimillisen tulevaisuuden puolesta – ei ydinvoimaa, 4.–5.8.1979, SMP:n arkisto, kansio 14, KA.

⁸¹ Sopimus tuli voimaan vuonna alkuvuodesta 1980, ja se salli australialaisen uraanin kuljetukset Suomen alueen ja satamien kautta. Uraania ei saanut jäädä Suomeen varastoitavaksi eikä sitä saanut käyttää Suomessa ilman erillistä sopimusta. Kaikki kuljetukset olivat IAEA:n (kansainvälinen atomienergiajärjestö) valvonnassa ja niiden tuli noudattaa ydinsulkusopimusta (engl. Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, NPT) vuodelta 1970. Ks. Agreement between the Government of Australia and the Government of the Republic of Finland concerning the Transfer of Nuclear Material between Australia and Finland, 20.7.1978. ATS.

⁸² Veikko Vennamon avauspuhe SMP:n Porin XXI puoluekokouksessa, 4.8.1979, SMP:n arkisto, kansio 14, KA.

⁸³ Kaunisto 2023, 276, 279. Vihreiden historiaa tutkineen Sari Aallon mukaan Kojjärvi ei kuitenkaan ollut vihreän liikkeen absoluuttinen alkupiste, vaan tapahtuma, joka edisti muutosta, joka oli alkanut jo vuosia aikaisemmin. Ks. Aalto 2018, 12–13.

rakennettava Vennamon nimen jatkuvuuteen sekä siihen, että SMP uskalsi puuttua väärinkäytöksiin sekä puolustaa tavallista ihmistä. Lisäksi pöytäkirjassa todettiin, että SMP:n imagoa oli ”koko ajan kehitettävä ns. vihreän liikkeen suunnassa” eli puhtaan ympäristön ja pehmeän teknologian puolesta ja ydinvoimaa vastaan.⁸⁴ SMP halusikin tietoisesti ja suunnitelmallisesti luoda itsestään kuvaa ympäristöpuolueena, ja tässä keinona oli imago- ja ideologiatyö. Imago- ja ideologiatyön antia esiteltiin paria vuotta myöhemmin SMP:n koulutusseminaarissa vuonna 1981 Hyvinkäällä.⁸⁵

Myös SMP:tä ja Vennamoita tutkineet Aarni Virtanen ja Ville Vesa ovat molemmat todenneet Vennamoiden asennoituneen melko myönteisesti ympäristöliikkeiden nousuun 1970- ja 1980-lukujen taitteessa.⁸⁶ SMP:n positiivinen suhtautuminen saattoi johtua siitä, että koijärveläisten liikehdintä oli osoitus kansan kyvyistä ja suoran kansalaisosallistumisen positiivisista vaikutuksista. Populisteille suoran kansalaisliikehdinnän korostaminen onkin tunnusomaista.⁸⁷ Tässä voidaan havaita ero esimerkiksi kokoomukseen. Kokoomuslaisessa ajattelussa suora kansalaistoiminta näyttäytyi tilanteena, jossa yksi ryhmä katsoi voivansa ottaa muihin verrattuna erikoisoikeuksia piittaamatta laista, säännöistä ja vallitsevasta järjestyksestä.⁸⁸

Voidaan havaita, että vuoden 1979 toisen öljykriisin aiheuttama energiakriisi näkyi vahvasti SMP:n kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa. Ohjelmassa SMP painotti taloudellisia ohjauskeinoja energian säästämiseksi. Puolue ei halunnut tukeutua öljyyn, eikä ydinvoimaan, vaan esitti niiden tilalle kotimaisia ja uusiutuvia energialähteitä. Toisaalta SMP painotti myös hallinnollisten määräysten merkitystä, sillä puolue vaati, että uusien ydinvoimaloiden rakentamissuunnitelmista luovuttaisiin ja jo valmiit ydinvoimalat pysäytettäisiin. Voidaan nähdä, että öljyn korvaavien energialähteiden käytöllä ei ensisijaisesti pyritty kuitenkaan ympäristöystävällisyyteen, vaan turvaamaan maan energiaomavaraisuutta, kriisinkestävyyttä sekä talouskasvun jatkumista. Ohjelman muissa ympäristöpoliittisissa kysymyksissä painottuivat myös hallinnolliset määräykset. SMP suhtautui myönteisesti myös keväällä 1979 alkaneeseen Koijärvi-liikkeeseen.

⁸⁴ Pöytäkirja SMP:n puoluehallituksen kokouksesta, 28.6.1979, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

⁸⁵ Ks. luku 3.4.

⁸⁶ Ks. Vesa 2021, 44, 108; Virtanen 2018, 302.

⁸⁷ Wiberg 2011, 53.

⁸⁸ Vares 2017, 327.

3.3 Energiapolitiikka ja vesakkomyrkytykset

Uusi vuosikymmen oli SMP:lle modernisoitumisen ja uuden imagon luomisen aikaa. Uusi puheenjohtaja luonnehtikin 1970-lukua ja uutta alkavaa vuosikymmentä Suomen Uutisissa monien muutosten kautta. Pekka Vennamon mukaan ihmisten tarpeet ja asioiden arvostus ja tärkeysjärjestys olivat muuttuneet kuluneella vuosikymmenellä, kun rajoittamattoman talouskasvun sijaan oli yhä vahvemmin alettu arvostaa sitä, miten ihminen elämänsä elää ja minkälaiset mahdollisuudet ihmisillä oli käyttää tulonsa luontoa tuhoamattomalla ja muita ihmisiä vahingoittamattomalla tavalla. Vennamo näki, että pidäkkeetön taloudellinen kasvu oli menneisyyttä. Lisäksi Vennamon mielestä uudenlaiset ongelmat ja niiden ratkaisut olivat saattaneet vanhat puolueet ymmälle. Ne eivät olleet osanneet sopeutua uusiin olosuhteisiin, ja tehdyillä ratkaisuilla oli monesti vain kiihdytetty tilanteiden ajautumista pahempaan suuntaan. Vennamon mukaan SMP:llä olikin uudella vuosikymmenellä suuri vastuu yhteiskunnasta ja tulevaisuudesta. SMP:läisten tuli toimia tulevan vuosikymmenen kehityksen suunnannäyttäjinä.⁸⁹

Energiakysymykset jatkuivat SMP:n huolenaiheina myös uudella vuosikymmenellä. Lahdessa vuonna 1980 järjestetyssä puoluekokouksessa SMP hyväksyi energiapoliittisen erityisohjelmansa. SMP:n toimistopäällikkö Rolf Sormo esitteli uuden erityisohjelman sisältöä puoluekokousväelle. Sormon mukaan energiapoliittisen erityisohjelman pääajatus oli SMP:n tarjoama pehmeän yhteiskunnan vaihtoehto, joka merkitsi hyvinvoinnin kasvua, pienuuden ekonomiaa, täystyöllisyyttä ja palvelujen lisääntymistä, ympäristön saastumisen vähenemistä, ydinvoiman riskeiltä välttymistä, ekologisen tasapainotilan aste asteelta saavuttamista, kestäviä tuotteita, tasapainoista aluepolitiikkaa ja lähidemokratiaa, ulkomaisen energiariippuvuuden vähenemistä sekä tasapainoisempaa kauppasetta. Sormon mukaan SMP:n vaihtoehtoiselle energiapolitiikan linjalle oli tullut yhä enemmän tukea erityisesti nuorilta. Puheessaan Sormo kehaisi myös SMP:n ydinvoimalinjaa sanomalla, että Energiapoliittisen Yhdistyksen – Vaihtoehto Ydinvoimalle (EVY) johtohenkilöt olivat todenneet, että ”jos kaikilla puolueilla olisi yhtä selkeä ja johdonmukainen ydinvoiman vastainen linja kuin SMP:llä, ei EVYä enää tarvittaisi”.⁹⁰

⁸⁹ *Suomen Uutiset*, 28.12.1979, ”Puheenjohtajan palsta. Uudelle vuosikymmenelle”.

⁹⁰ SMP:n energiapoliittisen erityisohjelman esittely SMP:n XXII puoluekokouksessa, 2.–3.8.1980, SMP:n arkisto, kansio 15, KA.

SMP:n energiapoliittinen erityisohjelma ei kuitenkaan ollut vain ydinvoiman vastainen kannanotto. Energiapoliittinen erityisohjelma lähti ekologisesta erityisohjelmasta tutusta ajatuksesta siitä, että ihminen oli osa luontoa ja täysin riippuvainen luonnon tapahtumien ja kiertokulkujen säännönmukaisuudesta ja ennustettavuudesta. Maailmanlaajuisella energiapolitiikalla oli ratkaiseva merkitys tulevaisuuden päätöksiä tehtäessä, koska se määräsi pitkälti myös koko ihmiskunnan tulevaisuuden. Erityisohjelmassa kuvattiin myös maailman energiapolitiikan tilaa SMP:n näkökulmasta. Puolueen mukaan kansainvälisessä energiapolitiikassa valtaa olivat käyttäneet kansainväliset öljy-yhtiöt lähes aina vuoden 1973 ensimmäiseen öljykriisiin saakka. Energiapolitiikka olikin ollut melkein pelkästään öljypolitiikkaa. Vähitellen 1960- ja 1970-luvuilla energiapolitiikkaan tuli mukaan ydinvoima, jonka mukaan lähtemistä SMP kuvaili ”harhakehitykseksi”. Öljy oli muodostunut sekä saatavuudeltaan että hinnaltaan haasteelliseksi raaka-aineeksi, ja siksi maailmanlaajuisesti olikin käynnissä kehitystyö öljyä korvaavien energiamuotojen kehittämiseksi. SMP:n mielestä Suomessa kehitystyö oli kuitenkin hidasta, sillä vallanpitäjät ”kuvittelivat ongelmasta selvittävän kuin koira veräjästä”.⁹¹

Erityisohjelma kuvasi myös eri energialähteiden kielteisiä ympäristövaikutuksia. Öljykuljetukset uhkasivat vesistöjä öljyonnettomuuksien muodossa, kun taas öljyn ja hiilen poltto ilman laatua. Vesivoiman valjastaminen vaikutti muun muassa kaloihin, tekoaluiden rakennus sen sijaan suurien alueiden luontoon ja peruselinkeinoihin. Myös turpeennosto tuhosi ainutlaatuisia luonnon muodostelmia. Kuitenkin ydinvoiman käytöllä SMP näki olevan kaikista suurimmat ympäristöongelmat. SMP näki, että jos energiankulutus yhä lisääntyisi tulevaisuudessa, lähestyttäisiin rajaa, jossa maapallon ilmakehän ja lämpötalouden muutokset uhkaisivat kaikkea elämää. SMP:n mielestä energiankulutus ei voinutkaan määrättömästi kasvaa, sillä muuten ihmiskunta joutuisi vaikeiden, jopa väkivaltaistenkin tilanteiden eteen taistellessaan rajallisista energiavaroista.⁹²

SMP:n mukaan Suomessakin energia-asiat olivat siinä pisteessä, jossa tuli tehdä ratkaisu mihin suuntaan tulevaisuudessa edetään: ”käykö niin, että nykyiset vallanpitäjät yhdessä suurpääoman kanssa tekevät Suomesta epäinhimillisen ydinvoimayhteiskunnan vai nouseeko Suomen kansa puolustamaan riittävän laajasti itseään ja omaa elämäänsä sekä lastemme

⁹¹ *SMP:n energiapoliittinen erityisohjelma*, 1980, Pohtiva.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SMP/756>> [luettu 18.9.2025].

⁹² *SMP:n energiapoliittinen erityisohjelma*, 1980, Pohtiva. [luettu 18.9.2025].

tulevaisuutta”.⁹³ Tällainen retoriikka käsillä olevista ”ratkaisun hetkistä” on hyvin tyypillistä populistisille puolueille. Esimerkiksi politiikan tutkija Matti Wiberg on luonnehtinut populismia ikään kuin hälytyskelloksi, joka muistuttaa yhteiskuntaa epäkohtien huomioon ottamisesta. Populismi haastaa vallanpitäjät ja pakottaa sen toteuttamaan uudistuksia.⁹⁴

Energiapoliittisessa erityisohjelman etenkin ydinvoimaa käsittelevissä toteamuksissa voidaan havaita paljon populistista retoriikkaa. SMP:n mukaan Suomessa energia-asioiden käsittelylle oli ollut tyypillistä se, että voimalayhtiöt ja vallanpitäjät olivat pyrkineet tekemään energiapolitiikan ratkaisut ”hiljaisuudessa ja salamyhkäisyydessä”. Vallanpitäjät ja voimalayhtiöt olivat painottaneet sitä, että päätöksenteko oli jätettävä vain voimalayhtiöiden asiantuntijoiden varaan, sillä kansa ei ymmärtänyt tarpeeksi näistä asioista. Vallanpitäjät eivät myöskään olleet nähneet eduskuntaa oikeaksi paikaksi päätöksentekoon energia-asioissa, ja tästä syystä Loviisan ja Olkiluodon ydinvoimalapäätökset oli tehty eduskunnan ulkopuolella. SMP painotti, että ydinvoimasta tulisi käydä laaja keskustelu kansan keskuudessa sekä kansalle pitäisi antaa mahdollisuus voida päättää energiapolitiikan linjoista kansanäänestyksessä.⁹⁵ Tällaisella kansanäänestyksellä puolue siis lähinnä tarkoitti äänestystä siitä, tulisiko Suomen nojata ydinvoimaan vai ei.

Vuonna 1980 SMP vaatikin virallista kansanäänestystä tai vähintään ”vastuullista mielipidetiedustelua” ydinvoimaloista ja niiden turvallisuusnäkökohdista. Aloitteet kirjoitti ensimmäisenä Veikko Vennamo.⁹⁶ Kansanäänestysprosessi ydinvoimaloista ja niiden turvallisuudesta voidaan nähdä informaatio-ohjauksena, sillä sen ideana oli kerätä tietoa kansalaisten arvoista ja asenteista päättäjiä varten. Suoran demokratian kannatus yleensä kansanäänestyksen tai kansalaisaloitteen muodossa jonkinlaisena ”aitona” tai ”puhtaana” demokratian muotona voidaan nähdä populismille ominaisena. Suoralla demokratialla tavoitellaan kansan suvereeniuden palauttamista ja sitä, että kansa voisi käyttää sille kuuluvaa valtaa ilman, että edustajat manipuloisivat sen tahtoa. Suora demokratia, kansanäänestykset ja kansalaisaloitteet kuuluivat tiiviisti SMP:läisten vaatimuksiin, jo SPP:n ensimmäisestä ohjelmasta (1959) lähtien.⁹⁷

⁹³ *SMP:n energiapoliittinen erityisohjelma*, 1980, Pohtiva. [luettu 18.9.2025].

⁹⁴ Wiberg 2011, 20.

⁹⁵ *SMP:n energiapoliittinen erityisohjelma*, 1980, Pohtiva. [luettu 18.9.2025].

⁹⁶ Virtanen 2018, 303.

⁹⁷ Wiberg 2011, 53, 114–115.

Energia-asioiden lisäksi SMP:n Lahden puoluekokouksessa käsiteltiin muun muassa ympäristömyrkköjen käyttöä. Puoluekokouksessa ilmaistiin syvä huoli siitä, että Suomessa käytettiin kemiallisia myrkköjä vesakontorjunnassa.⁹⁸ Kesällä 1980 vesakkomyrkyt saivatkin laajaa mediahuomiota Ilomantsin Hattuvaara-liikkeen myötä. Metsähallituksella oli ollut aikomus myrkyttää Hattuvaaran lähellä Viluvaarassa noin 200 hehtaarin taimialue, kun joukko pohjoiskarjalaisia luonnonsuojelijoita pystytti leirin myrkytysalueelle helikopterikentän viereen. Leiriläiset poistivat metsästä valkoisia muovipusseja, joilla myrkytysalueen rajat oli merkitty. Kyläläiset antoivat leiriläisille vahvan tukensa, sillä he olivat olleet tyytymättömiä lentoruiskutuksiin jo pidemmän aikaa. Hattuvaara-liike sai dramaattisen käänteän, kun neljä liikkeen aktivistia joutui helikopterista ruiskutetun torjunta-ainepilven alle. Tapahtumaa puitiin mediassa laajasti, ja kohun vuoksi Metsähallitus keskeytti ruiskutukset. SMP oli osaltaan myös mukana maksettuaan oikeudessa luonnonsuojelijoiden sakot.⁹⁹

SMP ilmaisi Lahden puoluekokouksessa myös pettymyksensä elinkeinohallituksen päätökseen, jolla sallittiin myrkyllisten säilöntäaineiden käyttö perunoiden ja porkkanoiden varastoinnissa. Puoluekokous vaatikin hallinnollisia määräyksiä sen suhteen, että lailla kielletäisiin sekä vesakontorjunta-aineet että elintarvikkeiden varastoinnissa käytettävät säilöntäaineet, jotka SMP näki terveydelle vaarallisina.¹⁰⁰ Vesakkomyrkytyskielto ja puhtaat, ”myrkyistä” vapaat elintarvikkeet liittyivät läheisesti SMP:n kannattaman biodynaamisen viljelyn ideaan, jossa kemiallisia aineita ei käytetty ja maatila pyrittiin tekemään mahdollisimman omavaraiseksi. Tämä luonnonmukaisen viljelyn konsepti puolestaan sopi täydellisesti SMP:n perhe- ja pienviljelmäpohjaiseen maatalouspolitiikkaan. Luonnonmukaisen viljelyn ideaa avattiin kuitenkin tarkemmin ohjelmatasolla vasta seuraavana vuonna SMP:n maatalouden erityisohjelmassa (1981).

⁹⁸ SMP:n Lahden puoluekokouksen pöytäkirja, 2.–3.8.1980, SMP:n arkisto, kansio 15, KA.

⁹⁹ Hattuvaara-liikkeen saama julkisuus lisäsi keskustelua lentomyrkytyksistä, ja jopa Juice Leskinen teki tapahtumasta protestilaulun ”Ilomantsi”. Vuotta myöhemmin eduskunta kielsi käytännössä vesakkojen lentoruiskutukset, ja vuonna 1985 säädettiin laki, joka salli lentoruiskutukset vain erityistapauksissa. Ks. Björn 1999, 130–134; ”Ilomantsin vesakkosota on yhä muistelemisen arvoinen”. *Yle Uutiset*, 23.4.2012. <<https://yle.fi/a/3-5876045>> [luettu 8.9.2025]; ”Metsäliikkeen huippuhetki”. *Helsingin Sanomat*, 1.8.2010. <<https://www.hs.fi/feature/art-2000004746900.html>> [luettu 18.9.2025]; ”Vuosikymmeniä jatkuneet vesakkomyrkytykset aiheuttivat Suomen luontoon vaurioita, jotka näkyvät edelleen”. *Suomen Luonto*, 19.1.2022. <<https://suomenluonto.fi/artikkelit/vesakkomyrkyt/>> [luettu 18.9.2025]; Suoran toiminnan Suomi, jaksot 1–2. Yle Areena. <<https://areena.yle.fi/1-71188691>> [katsottu 13.10.2025].

¹⁰⁰ SMP:n Lahden puoluekokouksen pöytäkirja, 2.–3.8.1980, SMP:n arkisto, kansio 15, KA.

Voidaan todeta, että SMP:n energiapoliittinen erityisohjelma jatkoi ekologisesta ja kunnallispoliittisesta erityisohjelmasta tuttua energia- ja ympäristöpolitiikan linjaa. Energiapoliittinen erityisohjelma kuitenkin syvensi erityisesti SMP:n ydinvoimakantaa, ja erityisohjelman ydinvoimaa käsittelevissä osioissa voidaan nähdä runsaasti populistista retoriikkaa. SMP:n esittämä ydinvoimaa ja sen turvallisuusnäkökohtia koskeva kansanäänestys tai ”vastuullinen mielipidetiedustelu” voidaan nähdä informaatio-ohjauksena, jonka ideana oli kerätä tietoa kansalaisten ydinvoima-asenteista. Vuonna 1980 ympäristöpoliittinen tilanne kärjistyi Suomessa myös vesakkomyrkytysten osalta, kun Hattuvaara-liike sai suuren mediahuomion. SMP painotti vesakkomyrkytyskysymyksessä hallinnollisia määräyksiä, sillä puolue halusi kieltää ne lailla.

3.4 Nuorten linja, yhteistyö ympäristöliikkeiden kanssa ja uusi ympäristöpoliittinen imago

SMP:ssä etenkin nuori polvi oli huolissaan ympäristön tilasta ja käytti usein emopuoluetta kriittisempää retoriikkaa ympäristöasioissa. Esimerkiksi Lahden puoluekokouksessa vuonna 1980 SMP:n nuoret sekä Kehittyvän Suomen Nuorten Liiton (KSNL) liittokokous hyväksyivät lähiajan tavoitteensa, joihin kuuluivat myös ympäristöasiat. Lähiajan tavoitteissa nuorison päävihollisiksi nostettiin oma-aloitteisuuden tappava byrokratia sekä ”inhimillisyyden ja puhtaan luonnon ja luonnon tasapainon tuhoavat kylmäveriset teknokraatit, jotka viis veisasivat ihmisen henkisestä hyvinvoinnista”. Nuorten mukaan työstä oli tullut yksipuolista teknisen kehityksen myötä. Tästä syystä ihmisten olikin käytettävä vapaa-aikansa tehokkaasti, ettei heistä tulisi pelkästään työhönsä kiinnittyneitä ”fakki-idiootteja”. Ihminen tarvitsi harrastuspaikkoja, virkistysalueita, luontopolkuja ja puistoja, eikä niinkään ”betonilinoituksia”. Ydinvoimaa nuoret eivät hyväksyneet, sillä olihan jo ”tulevien sukupolvien elämisen oikeus uhrattu uraanin ja plutoniumin alttarille”. KSNL vaati ydinvoimaloista luopumista, sillä kielteinen päätös ydinvoiman käytöstä oli päätös tulevien sukupolvien elämän puolesta.¹⁰¹ Voidaan nähdä, että SMP:läiset nuoret yhdistivätkin lähiajan tavoitteissaan tärkeinä pitämiään ympäristönsuojeluasioita populismille tunnusomaiseen teknokratian vastustamiseen.¹⁰²

Lokakuun 1980 kunnallisvaaleista tuli SMP:lle uuden vuosikymmenen ensimmäinen poliittinen ponnistus. Kunnallisvaaleissa SMP:n ympäristöpoliittisina tavoitteina olivat

¹⁰¹ Nuorille järjestettävä perusturvallisuus, 2.–3.8.1980, SMP:n arkisto, kansio 15, KA.

¹⁰² Wiberg 2011, 16–17.

kotimaisen energiantuotannon lisääminen ja energian säästäminen, joiden toteutumista kuntien tuli tukea taloudellisin ohjaukskeinoin. ”Suurin ympäristörikos” eli ydinvoima oli kaikkialla maassa torjuttava. SMP tavoitteli tervettä asumisympäristöä myös hallinnollisilla määräyksillä. Esimerkiksi kaavoitus ja ympäristösuunnittelu oli toteutettava siten, että puhdas luonto säilyisi sekä kunnan oli valvottava sitä, että ympäristörikoksia ei sen alueella tapahdu.¹⁰³ Vuoden 1980 kunnallisvaaleissa näkyi myös SMP:n positiivinen suhtautuminen ympäristöliikkeisiin sekä SMP:n ja ympäristöliikkeiden yhteistyö. Vuonna 1979 Pekka Vennamo toivottikin ympäristöliikkeiden jäsenet tervetulleiksi SMP:n listoille vuoden 1980 kunnallisvaaleissa.¹⁰⁴ Kunnallisvaaleissa SMP sai 83 265 ääntä eli 3 prosenttia äänistä. Tämä tarkoitti koko maassa yhteensä 348 valtuustopaikkaa. Valtuutettujen määrä kasvoi noin sadalla edellisistä, vuoden 1976 kunnallisvaaleista.¹⁰⁵

Ympäristöpolitiikkaa aseteltiin tiiviimmin SMP:läisen ideologian raameihin maaliskuussa 1981 SMP:n koulutusseminaarissa. Tässä koulutusseminaarissa esiteltiin puolueen ideologiatyön tuloksia. Koulutusseminaarin ryhmätyökeskustelussa erityisesti SMP:n suunnittelupäällikkö Rolf Sormo korosti uuden, vaihtoehtoa etsivän äänestäjäkunnan merkitystä. Näistä esimerkkeinä Sormo mainitsi muun muassa EVY:n, Suomen luonnonsuojeluliiton, Luonto-Liiton, Pehmeän teknologian seuran, Unioni Naisasialiiton, feministit ja Suomen Sadankomitealiiton. Sormo painotti SMP:n tarjoavan uudenlaisen, pehmeän vaihtoehdon, jossa yhdistyivät energiapolitiikka, ympäristö, ekologia, luonto ja ihmisläheinen elämänmuoto.¹⁰⁶

SMP:n ideologiaa hahmotettiin koulutusseminaarissa tarkemmin ideologiatyöryhmän raportin pohjalta. Raportissa nähtiin, että SMP oli täysin itsenäinen, ei perinteiseen oikeistoon eikä vasemmistoon lukeutuva puolue. SMP:n ideana olikin luoda tähän ”vanhentuneeseen ja keino-tekoiseen kaksijakoisuuteen” kolmas ulottuvuus, jota se edusti eli ihminen, työ ja vapaus. SMP nähtiin todellisena oppositiopuolueena, jonka ideologia lähti alhaalta eli ihmisestä käsin. Ongelmana SMP näki yhteiskunnan voimakkaan byrokratisoitumisen, joka oli johtanut epätaloudellisuuteen, tuhlaukseen ja vallan keskittymiseen. SMP näki ongelmina myös epätasaisen tulonjaon, hallitsemattoman kasvuideologian ihannoinnin,

¹⁰³ SMP:n kunnallispoliittinen tavoiteohjelma vuoden 1980 kunnallisvaaleissa, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 15, KA.

¹⁰⁴ Vesa 2021, 44, 64.

¹⁰⁵ *Kunnallisvaalit 1980, 1981,*

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/104444/xkvaa_198000_1981_dig.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [luettu 20.9.2025]; Räisänen 1989, 12–13.

¹⁰⁶ Koulutusmuistio, 27.3.1981, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

suuryritteliäisyyden yksipuolisen suosimisen, ympäristön tuhoutumisen sekä ydinvoiman. Puolestaan KSNL:n linjassa korostuivat erityisesti ihmisläheisyyden korostaminen, tasa-arvo sekä vallan keskittämisen vastustaminen. Raportissa SMP:n uutta vaihtoehtoa, pehmeää suuntausta, konkretisoitiin useilla havainnekuvilla.¹⁰⁷

Ensimmäisessä kuvassa havainnollistettiin ekologista kansantalouskäsitettä sekä esitettiin julisteajatus ydinpommista. Ylemmässä kuvassa ihannetila oli se, että ihminen (=kansantalous) oli tasapainossa luonnon kanssa. Jatkuva taloudellinen kasvu johti ekokatastrofiin, jossa ihminen vei luonnon tilaa ja riisti sitä kestävämmällä tavalla. Alemmassa kuvassa esitettiin julisteidea nimellä ”Anna meillekin mahdollisuus”. Julisteideassa äiti katseli yhdessä lastensa kanssa tai lapset yksinään ydinpommin räjähtämistä.¹⁰⁸ Julisteessa vedottiin voimakkaasti katsojan tunteisiin. Lapset ja äiti esitettiin tilanteessa viattomina, heidän elämänsä loppuisi ydinpommin räjähtäessä.

Toisessa kuvassa esiteltiin kolmiomalli, jonka kärkenä oli SMP:n tavoitteleva kansanvalta. Kansanvallan keskiössä olivat ihminen, puhdas luonto ja terveellinen elinympäristö, vallan alla elävä kansa, eikä ydinvoimaa. Kolmion oikeassa kulmassa sijaitsi rahan valta, jota edustivat kapitalismi ja oikeisto, ja vasemmassa kulmassa puolestaan yhteiskunnan valta, jota edustivat sosialismi, kommunismi ja yleensäkin vasemmisto. Rahan vallan ja yhteiskunnan vallan väliin sijoittui pelin politiikan akseli eli kähmintävalta eli kepulismi. Tätä kutsuttiin myös keskitetyksi vallaksi. Keskitettyyn valtaan kuuluivat muun muassa saastunut ympäristö ja ydinvoima, jonka käyttäminen johti poliisivaltioon.¹⁰⁹

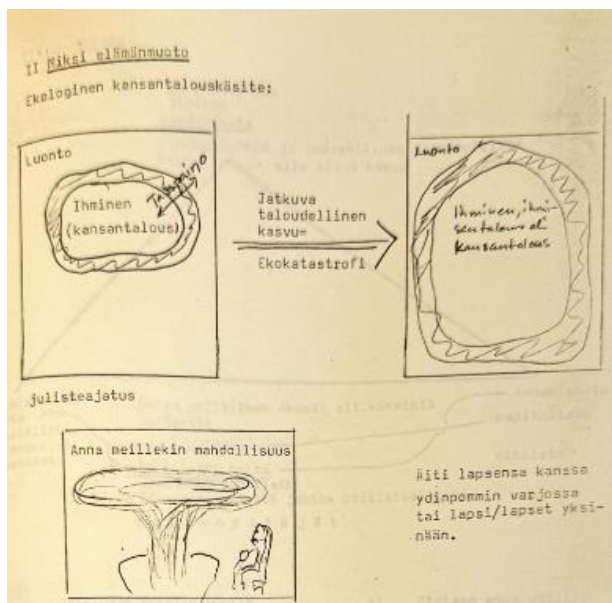
Kolmannessa ja neljännessä kuvassa havainnollistettiin kahden mallin avulla SMP:n ideologiaa, asialinjaa. Kolmannen kuvan kolmiomallissa asialinja sijaitsi noin kolmion keskipisteessä. Asialinjan ideana oli, että SMP otti ideologiassaan apua välillä vasemmalta, välillä oikealta, mutta tämä ei tarkoittanut kummankaan ideologian omimista. Kun ajatuksia otettiin molemmilta, asialinja säilyi puhtaana kolmion alaosassa olevalta pelin politiikalta. Neljännessä kuvassa asialinja hahmottui sen sijaan vastakohtien kautta. Esimerkiksi ympäristöasioissa toistensa vastakohtia olivat täysin koskematon luonto ja elinympäristön

¹⁰⁷ Ideologiatyöryhmän raportti, 27.3.1981, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

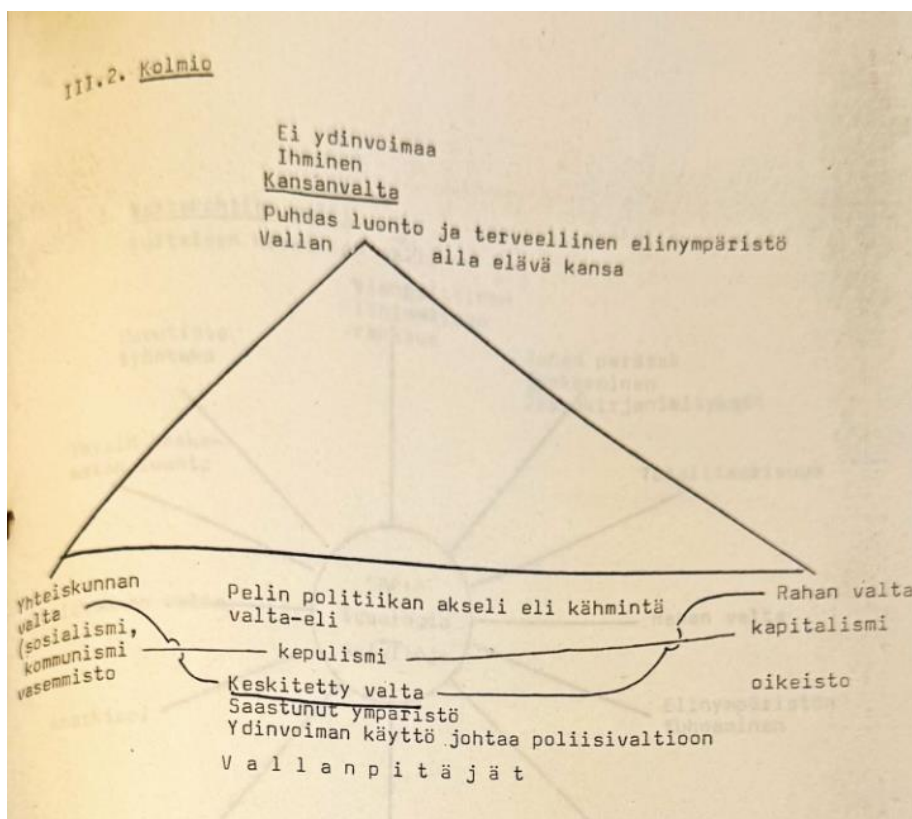
¹⁰⁸ Ideologiatyöryhmän raportti, 27.3.1981, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

¹⁰⁹ Ideologiatyöryhmän raportti, 27.3.1981, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

tuhoaminen. Asialinja oli näiden kultainen keskitie, ideologia, jossa ihminen sai hyödyntää ympäristöään kohtuudella, tuhoamatta sitä.¹¹⁰

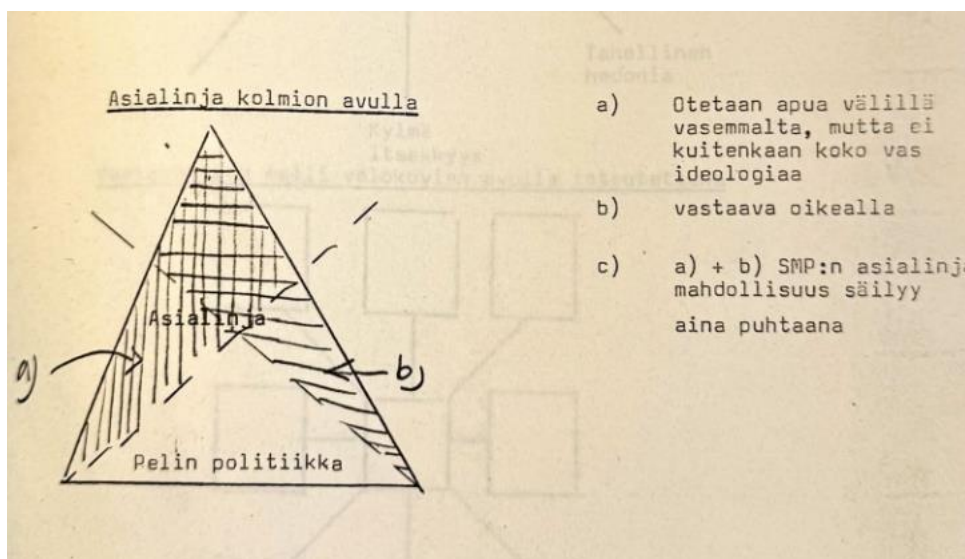

Kuva 1. Ekologinen kansantalouskäsite ja julistaja-aika ydinpönnistä

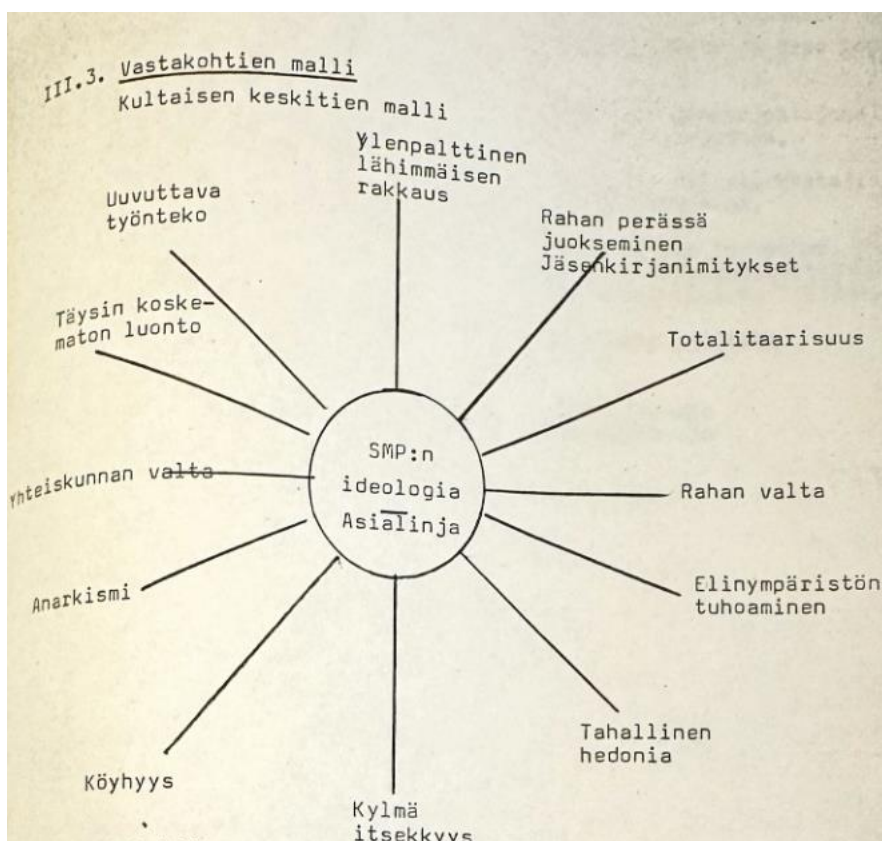

Kuva 2. Kolmiomalli

¹¹⁰ Ideologiatyöryhmän raportti, 27.3.1981, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

Kuva 3. Asialinja kolmion avulla

Kuva 4. Vastakohtien malli, kultaisen keskitien malli

Yhteenvedona voidaan todeta, että vuosina 1980 ja 1981 ympäristöpolitiikka muodostui yhä tiiviimmäksi osaksi SMP:n linjaa. SMP:n nuori polvi oli erityisen huolestunut ympäristön tilasta, ja vuoden 1980 kunnallisvaaleissa SMP painotti sekä taloudellisia ohjauskeinoja että

hallinnollisia määräyksiä kuntien ympäristön tilan kohentamiseksi. Näissä kunnallisvaaleissa SMP toimi myös yhteistyössä ympäristöliikkeiden jäsenten kanssa. Ympäristökysymyksiä aseteltiin osaksi SMP:läistä ideologiaa myös vuonna 1981, SMP:n koulutusseminaarissa.

3.5 Ohjelmatyön linjaukset ja ydinvoimahuoli

SMP:n uudenlaista aatteellista perustaa haluttiin korostaa SMP:n Seinäjoen puoluekokouksessa vuonna 1981. SMP:n puoluehallitus päättikin puoluekokouksen tunnuslauseeksi: ”Terveen tulevaisuuden puolesta”. Puoluehallitus halusi tunnuslauseella korostaa sitä, että SMP:n aatteen pohjalta lähtevät, vaihtoehtoiset yhteiskunnalliset ratkaisut merkitsisivät Suomelle tervettä tulevaisuutta. SMP:n terveeseen tulevaisuuteen kuuluivat elämisen laadun parantaminen, terveet elämäntavat, puhdas ja myrkytön ympäristö, kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen sekä väärinkäytösten ja oman edun tavoittelun vastustaminen.¹¹¹ Myös KSNL:n ehdottama, SMP:n tunnuslauseksi hyväksytty päivänkakkara symbolisoi SMP:n tervettä ideologista perustaa. Joka puolella Suomea luonnonvaraisena kasvava päivänkakkara symbolisoi SMP:n ihmisläheistä aatetta sekä puolueen ympäristön- ja luonnonsuojelumuotoisuutta.¹¹²

Puoluekokouspuheessaan Pekka Vennamo korosti, että puoluekokouksen tunnuslauseella haluttiin korostaa uusien ratkaisujen merkitystä tulevaisuudelle. Vennamo painotti, ettei ihmiskunnalla ollut oikeutta tehdä ratkaisuja, jotka siirsivät ainakin toistaiseksi ratkaisemattomia ongelmia tuleville sukupolville, kuten esimerkiksi ydinvoiman kohdalla oli tapahtunut. Jos seuraavien sukupolvien elinmahdollisuudet tuhottiin, nykyinen sukupolvi tuli olemaan planeetan viimeinen. Siksi ihmiskunnalla olikin mittaamattoman suuri vastuu kannettavana. Vennamo tähdensi, että puoluekokouksessa oli välttämätöntä keskittyä aatteellisiin ja ohjelmallisiin kysymyksiin, sillä muut puolueet olivat ”sormi suussa syntyneiden ongelmien edessä”, joiden ratkaisussa ”vanhat materialistiset sosialismin ja kapitalismin aatteet” olivat avuttomia.¹¹³ Seinäjoen puoluekokouksessa esiteltiinkin runsaasti SMP:n tekemää ohjelmatyötä, esimerkiksi kaksi uutta erityisohjelmaa, maatalouden erityisohjelma sekä aluepoliittinen erityisohjelma.

SMP:n maatalouden erityisohjelmassa biodynaamisen viljelyn idea yhdistettiin puolueen perhe- ja pienviljelmäperustaiseen maatalouspolitiikkaan. Ohjelmassa biodynaamisella eli

¹¹¹ SMP:n puoluekokoustunnus: Terveen tulevaisuuden puolesta, 2.8.1981, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

¹¹² Päivänkakkara SMP:n kukaksi, 8.–9.8.1981, SMP:n arkisto, kansio 16, KA.

¹¹³ SMP:n Seinäjoen puoluekokouksen pöytäkirja, 8.–9.8.1981, SMP:n arkisto, kansio 16, KA.

luonnonmukaisella viljelyllä tarkoitettiin viljelymuotoa, joka perustui maan omaan kasvuvoimaan: vuoroviljelyyn, kompostointiin ja luonnon dynamiikkaan (auringon ja kuun kiertoon, vuodenaikoihin jne.). Luonnonmukaista viljelyä kuvattiin elämäntavaksi, jonka keskiössä olivat luonnon-, ympäristön- ja ihmisensuojelu, pehmeä teknologia ja energian säästö. Luonnonmukaisessa viljelyssä ei käytetty kemiallisia aineita, joten tällä viljelymenetelmällä saatiin puhtaita ja saasteettomia elintarvikkeita. SMP:n mukaan luonnonmukainen viljely sopi niin perhe- ja pienviljelmille kuin osa-aikaviljelyyn, ja siihen siirtymistä tuli edistää huolehtimalla siitä, että maatalousyrittäjiä tuettiin siirtymässä.¹¹⁴ Luonnonmukainen viljely sopikin samanaikaisesti sekä SMP:n maaseutupainotukseen että puolueen korostamaan uuteen, ihmisläheiseen ja ympäristöystävälliseen elämänmuotoon. Myös Ville Vesa on gradussaan esittänyt, että luonnonmukainen viljely oli yksi SMP:lle keskeisistä teemoista 1980-luvulla.¹¹⁵

SMP näki maaseudun synnynnäisesti luonnonläheisempänä ja ekologisempänä ympäristönä verrattuna kaupunkeihin, jotka olivat keinotekoisia ja epäluonnollisia. Esimerkiksi Veikko Vennamo puhui Suomen Uutisissa omalla *Veikon vinkkelistä* -palstallaan suurkaupunkien ongelmista. Vennamo kuvaili maapallon kasvavia suurkeskuksia ”luonnottomiksi ihmiskasautumiksi, joissa hallitsee viidakon laki”. Suurkaupungeissa oli runsaasti rikoksia, turvattomuutta, ruuhkia sekä ilmansaasteita. Vennamon mukaan Suomen valtapuolueet olivat kaikin voimin edistäneet maaseudun tyhjenemistä ja luonnottomien asutuskeskusten syntymistä. Vennamo painotti, että SMP oli aina rehellisesti taistellut sen puolesta, että ihmiset saisivat elää lähellä luontoa, poissa suurkaupungeista, saasteista ja melusta.¹¹⁶

Maaseudun puolueena SMP:lle olikin luontevaa korostaa maaseudun pienyhteisöjen luonnonläheisyyttä ja ympäristöystävällisyyttä. Samanlainen ympäristöpoliittinen ajatusmalli oli myös keskustalla ja erityisesti keskustanuorilla. Keskustan ympäristöpolitiikkaa tutkineen Timo Kauniston mukaan keskustanuoret pyrkivät kytkemään puolueen uudistamisen puolueen perustajiin kuuluneen Santeri Alkion ajatuksiin. Ympäristö- ja luonnonvarapolitiikka sekä desentralistinen yhteiskuntapolitiikka yhdistyivät keskustanuorilla maalaisliitto-

¹¹⁴ *SMP:n maatalouden erityisohjelma*, 1981, Pohtiva. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SMP/763>> [luettu 29.9.2025].

¹¹⁵ Ks. Vesa 2021, 40–41.

¹¹⁶ *Suomen Uutiset*, 13.8.1981, ”Veikon vinkkelistä”.

keskustapuolueen maahenkiseen ja sivistykselliseen traditioon. Myös keskusta korosti kotimaisia ja uusiutuvia energialähteitä, mikä sopi luontevasti puolueen aluepolitiikkaan.¹¹⁷

Sen sijaan Seinäjoen puoluekokouksessa hyväksytyn SMP:n aluepoliittisen erityisohjelman keskiössä oli kehitys- ja sivualueiden tukeminen, mutta ohjelma sisälsi myös useita ympäristöpoliittisia linjauksia. Näistä ympäristön kannalta haitallisimmin oli kenties vahva kaivannaisteollisuuden tukeminen. SMP halusi, että kehitys- ja sivualueiden ”maan uumenissa piilevien rikkauksien” etsimisessä tutkimusta oli huomattavasti tehostettava niin, että yhä useammat kaivannaisteollisuuden kohteet saataisiin toimimaan. Resursseja malminetsintään oli myös lisättävä. Kaivannaisteollisuuden tuotteita ei saanut viedä jalostettavaksi muualle maahan kuin vain pakottavissa tapauksissa.¹¹⁸

Aluepoliittisen erityisohjelman vaatimuksissa resurssien lisäämisestä malminetsintään näkyikin hyvin 1970-luvun lopun ja 1980-luvun ajallinen konteksti, jossa uusien malmiesiintymien löytymisestä oli tullut vaikeaa ja jossa monet toiminnassa olevat kaivokset olivat ehtymässä. Suomen metallikaivostoiminnan kasvu alkoi taittua 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa, eikä uusia runsaita malmiesiintymiä enää löytynyt. Tällöin jouduttiin turvautumaan heikompiin esiintymiin ja lisäämään raaka-aineiden tuontia. Metallikaivosten määrä laskikin 1980-luvulta lähtien alle kymmeneen.¹¹⁹ Voidaan nähdä, että aluepoliittisessa erityisohjelmassa SMP:lle olikin erityisen tärkeää se, että kaivannaisteollisuudella tuettiin puolueelle keskeisten kehitys- ja sivualueiden elinvoimaisuutta.

Aluepoliittisessa erityisohjelmassa kotimaisista energialähteistä nostettiin esille erityisesti turve. SMP halusi, että turveteollisuutta suunnattaisiin polttoturpeen käytöstä erityisesti kemianteollisuuden prosessien ja pientuotantoenergian suuntaan. SMP painotti ohjelmassa taloudellisia ohjauskeinoja kotimaisen energian käytön lisäämiseksi sekä kotimaisten ja puhtaiden elintarvikkeiden viljelyn ja tuotannon monipuolistamiseksi. Lisäksi SMP nosti myös kehitys- ja sivualueiden vesistöt ja luonnon tärkeäksi suojelun kohteeksi niin, että ”muun Suomen itsekkäiden etujen takia nämä alueet eivät joudu kohtuuttomasti vaaran alaisiksi”.¹²⁰ Tällä SMP viittasi todennäköisesti erilaisiin vesistöjen valjastus- ja allastushankkeisiin sekä tehtaiden aiheuttamiin jätevesipäästöihin.

¹¹⁷ Kaunisto 2023, 9–10.

¹¹⁸ *SMP:n aluepoliittinen erityisohjelma*, 1981, Pohtiva.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SMP/751>> [luettu 30.9.2025].

¹¹⁹ Salo ja Ruuskanen 2021, 44, 50.

¹²⁰ *SMP:n aluepoliittinen erityisohjelma*, 1981, Pohtiva. [luettu 30.9.2025].

Vuonna 1981 uuden ydinvoimalan rakentamissuunnitelmat herättivät SMP:ssä voimakasta huolta. Vuoden 1981 alkupuolella SMP:n puoluehallitus antoi julkisuuteen kannanoton siitä, ettei puolue hyväksy ”jättiläisydinvoimaloiden” rakentamista Suomeen. Puoluehallitus oli tyrmistynyt siitä, että Suomeen suunniteltiin uutta 1000 megawatin ydinvoimalaa, vaikka eduskunta ja kansa eivät olleet päässeet lausumaan mielipidettään asiasta.¹²¹ Toukokuussa SMP antoi toisen kannanoton uuden ydinvoimalan salamyhkäisestä suunnittelusta, jossa Imatran voima oli tehnyt suunnittelusopimukset sekä Ranskan että Neuvostoliiton kanssa. Puoluehallitus korosti hallinnollisten määräysten merkitystä, sillä se näki, että päätökset ydinvoimalaitoksista oli tehtävä vähintäänkin eduskunnassa, eikä osakeyhtiöiden johtajien kabineteissa, ellei SMP:n toivomaa kansanäänestystä haluttu toteuttaa. Hallinnollisten määräysten merkitys näkyi myös siinä, että puoluehallitus vaati hallitusta nopeasti tuomaan ydinenergiaa koskevan lain eduskuntaan.¹²²

SMP:n Seinäjoen puoluekokouksessa ydinvoimahuoli oli siis vahvasti läsnä. Erityisesti keskustelua herätti ydinvoiman yhteydet ydinaseiden tuotantoon ja asevarusteluun. SMP:n puoluesihteerin Urpo Leppänen otti aiheen esille puoluekokouspuheessaan. Leppäsen mukaan ydinvoimalla tapahtuva energiantuotanto merkitsi keskitettyä suurproduktia sekä samalla mahdollisuutta ydinaseiden tuottamiseen. Leppäsen mielestä aito ydinaseiden vastustaminen tarkoitti samalla myös ydinvoimalaitosten vastustamista. Leppänen korosti sitä, että SMP olikin tällä tavalla mukana käytännön toiminnassa sotien ja väkivallan vastustamisessa ympäri maailmaa.¹²³

Myös KSNL tarttui ydinteknologian ja asevarustelun yhteyksiin puoluekokousaloitteella. KSNL vaati, ettei Suomi ja suomalainen ydinenergiateollisuus saisi osallistua sellaiseen kansainväliseen hankkeeseen, jossa ydinteknologiaa käytettäisiin asevarusteluun ja ettei Suomi ja suomalainen teollisuus saisi harrastaa sota-aseiden vientiä.¹²⁴ Puoluekokous hyväksyi aloitteen ja vaati sen pohjalta, että eduskunnalle annettavassa atomienergialaissa kiellettäisiin KSNL:n kuvailemat kansainväliset hankkeet suomalaiselta teollisuudelta. Myös puoluekokouksen energia- ja ympäristöasioiden lähiajan vaatimuksissa vaadittiin suomalaisen ydinteknologian viennin kieltämistä tapauksissa, joissa suomalaisten teknistä tietämystä voitaisiin käyttää ydinaseiden kehittämiseen.¹²⁵ Voidaan nähdä, että 1970-luvun lopusta

¹²¹ SMP ei hyväksy uusien jättyydinvoimaloiden rakentamista, 21.2.1981, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

¹²² Puoluehallituksen kanta 5. ydinvoimalaitokseen, 20.5.1981, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

¹²³ Urpo Leppäsen puolueen kertomuksen esittely, 8.–9.8.1981, SMP:n arkisto, kansio 16, KA.

¹²⁴ KSNL:n puoluekokousaloite, 8.–9.8.1981, SMP:n arkisto, kansio 16, KA.

¹²⁵ Ei ydinteknologiaa asevarusteluvientiin, 8.–9.8.1981, SMP:n arkisto, kansio 16, KA.

alkanut asevarustelun kiihtynyt kausi näkyi vahvasti SMP:n ydinasekeskustelussa. SMP:ssä erityisesti Veikko Vennamo liitti ydinvoimakeskusteluun kiinteästi ydinpommin uhan.¹²⁶

Aineistosta ilmenee, että SMP:n uutta, ihmisläheistä ja ympäristönsuojelumyönteistä aatteellista perustaa haluttiin korostaa Seinäjoen puoluekokouksessa vuonna 1981 sekä tunnuslauseella että tunnuskukalla. Seinäjoen puoluekokouksessa hyväksytty maatalouden erityisohjelma keskittyi luonnonmukaisen viljelyn idean edistämiseen, kun taas aluepoliittisen erityisohjelman keskiössä oli kehitys- ja sivualueiden tukeminen esimerkiksi kaivannaisteollisuudella. Aluepoliittinen erityisohjelma painotti taloudellisia ohjauskeinoja kotimaisen energian käytön lisäämiseksi sekä kotimaisten ja puhtaiden elintarvikkeiden viljelyn ja tuotannon monipuolistamiseksi. Vuonna 1981 ydinvoimahuoli oli SMP:ssä vahvasti läsnä. Voidaan nähdä, että tässä taustalla vaikuttivat uuden ydinvoimalan rakentamissuunnitelmat sekä ydinvoiman yhteydet ydinaseiden tuotantoon ja asevarusteluun. SMP:n puoluehallitus korosti ydinvoima-asiassa hallinnollisten määräysten merkitystä, sillä se halusi tuoda päätökset ydinvoimalaitosten perustamisesta eduskuntaan sekä vaati hallitusta ripeästi tuomaan eduskuntaan myös ydinenergiaa koskevan lain.

3.6 SMP vihreä liike, vesistöjen saastuminen ja ympäristöministeriömalli

Tammikuun presidentinvaalit käynnistivät poliittisen vuoden 1982. Kekkonen vuoden 1981 Islannin-matka oli paljastunut presidentin heikon terveydentilan, ja syyskuussa Kekkonen jäi sairauslomalle. Kekkonen jäätyä sairauslomalle hänen tehtäviään hoitamaan siirtyneen pääministeri Koiviston kannatus nousi ennennäkemättömällä tahdilla. Tämän myötä Mauno Koivisto nimitettiin SDP:n presidenttiehdokkaaksi.¹²⁷ Vaaleissa Koiviston vaaliliitto sai kaiken kaikkiaan 145 valitsijamiestä, keskustan Johannes Virolainen 53 ja kokoomuksen Harri Holkeri 58. Loput 45 valitsijamiestä menivät neljälle muulle ehdokkaalle seuraavasti: SKDL:n Kalevi Kivistö sai 32 valitsijamiestä, RKP:n Jan-Magnus Jansson 11, LKP:n Helvi Sipilä yhden ja Veikko Vennamo yhden. Lopputulos saatiin selville valitsijamieskunnan ensimmäisellä äänestyskierroksella, jolloin Koiviston omat valitsijamiehet, enemmistö SKDL:n valitsijamiehistä sekä SMP:n ainoa valitsijamies valitsivat Koiviston seuraavaksi

¹²⁶ Virtanen 2018, 301.

¹²⁷ Nevakivi 2009, 315–316.

tasavallan presidentiksi 167 äänellä.¹²⁸ Gallupien mukaan lähes puolet SMP:n kannattajista siirtyi kuitenkin jo valitsijamiesvaalissa Koiviston vaaliliiton tai SDP:n taakse.¹²⁹

Suomen Uutisten päätoimittaja Reijo Enävaara luonnehti Koiviston voittoa koko Suomen kansan voitoksi. Enävaaran mukaan Koiviston suuri suosio valitsijamiesvaaleissa osoitti, että ”Suomen kansa oli vapautunut k-linjan puristuksesta ja liiallisesta puolueuskollisuudesta”. Vaikka presidentinvaalit eivät olleet SMP:lle menestys, suhtauduttiin puolueessa Koiviston valintaan positiivisesti. Enävaaran mukaan SMP:n perustavoite ”paras mies presidentiksi” näyttikin vaaleissa toteutuneen, sillä kansa sai tahtonsa mukaisesti Koiviston presidentiksi.¹³⁰ Presidentinvaalit olivat myös siinä mielessä SMP:lle tärkeitä, että ne merkitsivät yhden aikakauden loppua. Koiviston valinnan myötä Veikko Vennamon taistelu Kekkosta vastaan päättyi.¹³¹

Vuonna 1982 Lappeenrannan puoluekokoukseen avauspuheessaan Pekka Vennamo loi kuvaa SMP:stä ympäristöpuolueena. Vennamon mukaan edellisten vuosien poliittiselle kehitykselle oli ollut leimallista vihreiden liikkeiden esiinmarssi. Yhteistä tällaisille ympäristöliikkeille oli halu rakentaa yhteiskunta, jossa ihminen eli sopusoinnussa luonnon kanssa, ihmisarvoa vaalittiin eikä tulevien sukupolvien tulevaisuutta tuhottu tämän päivän ihmisten hyväksi. Vennamon mielestä SMP olikin ollut vihreä liike koko olemassaolonsa ajan. SMP ei kuitenkaan ollut kutsunut itseään vihreäksi liikkeeksi, koska termiä ei puolueen alkuvuosina tunnettu. ”Olematta partaradikaalien ja vallankumousvauhottajien talutettavana ja pitäen jalat maassa ja järkeviin ratkaisuihin pyrkien”, SMP edusti Vennamon mukaan tänä päivänä myös ainoaa vihreää liikettä, jolla oli tulevaisuus. Tällaisella retoriikalla Vennamo teki eroa erityisesti radikaalimpiin luonnonsuojelijoihin. Vennamo katsoi, että muutos tässä suhteessa oli tapahtunut jo kansan keskuudessa, ja siksi vuoden 1983 eduskuntavaaleissa muutos oli toteutettava myös yhteiskunnan valta-asemissa.¹³² Vennamon ennustuksessa olikin jotain perää, sillä seuraavan vuoden vaalit muuttivat tilannetta niin SMP:n, vihreän liikkeen kuin vihreiden arvojen esiinnousun osalta.

Vastaavaa pyrkimystä vihreän liikkeen tavaramerkin omimiseen esiintyi myös keskustassa. Esimerkiksi vuoden 1983 eduskuntavaalikampanjassaan keskustan tunnus oli ”Ota vastuu

¹²⁸ Meinander 2012, 447.

¹²⁹ Virtanen 2018, 263.

¹³⁰ *Suomen Uutiset*, 21.1.1982, ”Suomen kansan voitto”.

¹³¹ Virtanen 2018, 263.

¹³² Pekka Vennamon avauspuhe SMP:n XXIV puoluekokouksessa Lappeenrannassa, 7.8.1982, SMP:n arkisto, kansio 17, KA.

huomisesta. Keskusta – vihreä liitto elämän puolesta”. Vaaleissa keskusta halusi profiloitua vihreiden voimien edustajana, erona SDP:n ja kokoomuksen edustamaan materialismiin ja keräten kaikki vihreät voimat taakseen. Esimerkiksi Paavo Väyrynen yritti tarjota keskustaa kattoliikkeeksi, joka voisi koota kaikki vihreitä arvoja kannattavat yhteiseen rintamaan luonnonmukaisen ja ihmisläheisen kehityksen varmistamiseksi.¹³³

Erityisen kiinnostavaa on se, että SMP jatkoi vuoden 1980 kunnallisvaalien tapaan vaaliliittojen solmimista ympäristöliikkeiden kanssa. SMP:n puoluehallitus päättikin toukokuussa 1982, että SMP:n ympärille muodostettaisiin laaja erilaisia kansalaismielipiteitä edustava vaaliliitto tulevia eduskuntavaaleja varten. Vaaliliitto koostuisi SMP:n omien ehdokkaiden lisäksi muun muassa ympäristöliikkeistä ja luonnonsuojeluväestä, kristillisistä ehdokkaista, raittiusliikkeistä, pienkiinteistöväestä, ydinvoiman vastaisista liikkeistä, vapaista ja itsenäisistä liberaalisista liikkeistä, veteraaneista, vapaista eläkeläisjärjestöistä, sitoutumattomista yhteiskunnallisista liikkeistä, pienyrittäjistä ja autoilijoista sekä erilaisista pehmeää yhteiskuntaa puolustavista liikkeistä.¹³⁴

Vuonna 1982 ympäristöpoliittisista aiheista SMP:ssä huolta herättivät muun muassa vesistöjen tila sekä ympäristöhallinnon järjestäminen. SMP:n vuoden 1982 Lappeenrannan puoluekokouksessa puoluesihteerinä Urpo Leppänen otti puolueen kulunutta vuotta kerratessaan esille Saimaan saastumisen. Voidaan nähdä, että Lappeenrannalla puoluekokouskaupunkina saattoi olla vaikutusta Saimaan asian esille tuomiseen. Leppäsen mukaan Saimaata oli vuosikymmeniä saastutettu yksioikoisten taloudellisten etujen nimissä, eivätkä viranomaiset olleet reagoineet sen saastumiseen. Leppänen tähdensi, että ihmisten tulisi tiedostaa tilanteen vakavuus ennen kuin olisi liian myöhäistä. SMP ei halunnut Saimaan jäävän ”valtavaksi suurteollisuuden ja sähköntuotannon säännöstelyaltaaksi”.¹³⁵ Puoluekokous linjasikin, että tuli suorittaa perusteellinen ja puolueeton tutkimus Saimaan saastumisen tilasta sekä ryhtyä välittömästi kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin vesistön puhdistamiseksi. Tutkimuksen suorittaminen voidaan nähdä informaatio-ohjauksena, koska sen ideana oli selvittää Saimaan saastumisen tila eli perusta, jonka pohjalta muita ohjauskeinoja voitiin myöhemmin käyttää.

¹³³ Katajisto 2023, 101, 150.

¹³⁴ SMP:n ympärille laaja vapaiden kansalaisjärjestöjen ja mielipiteiden vaaliliitto, 22.5.1982, SMP:n arkisto, kansio 38, KA.

¹³⁵ Urpo Leppäsen puolueen kertomuksen esittely, 7.8.1982, SMP:n arkisto, kansio 17, KA.

Puoluekokous vaati myös taloudellisia ohjauskeinoja Saimaan asian tukemiseksi niin, että valtio antaisi riittävät taloudelliset resurssit Saimaan puhdistamiseksi.¹³⁶

Lappeenrannan puoluekokouksessa Saimaan ohella huomiota saivat Pohjois-Suomen vesistöky symykset. Näitä esille nosti kansanedustaja J. Juhani Kortosalmi. Voidaan nähdä, että Kortosalmi painotti asiassa hallinnollisten määräysten merkitystä, sillä hän korosti sitä, että SMP oli ottanut Pohjois-Suomen vesistöky symyksissä aina selvän kannan, sillä puolue ei ollut hyväksynyt Siuruan allastamissuunnitelmaa, eikä Iijoen keskijuoksun jatkovaljastamista. SMP oli puolustanut myös Ounasjoen ja Kuusamon vesien säilyttämistä luonnontilaisina. SMP perusteli näiden vesistöjen suojelua sillä, että puolueen mielestä arvaamattomia ja suuria luonnon tilan muutoksia tuli välttää. Toisaalta SMP näki myös paikallisten asukkaiden oikeudet tärkeinä: Siuruan ja Vuotoksen alueen asukkaiden kotipaikkaoikeus ja perinteet tuli turvata. SMP katsoi, että paikallisia oli pitkään peloteltu rakentamissuunnitelmilla, ja tästä syystä heidän olikin vihdoinkin annettava olla rauhassa.¹³⁷ Kortosalmi oli SMP:n kansanedustajista se, joka usein nosti esiin Pohjois-Suomeen ja sen vesistöihin liittyviä kysymyksiä. Tämä saattoi johtua siitä, että hän oli itse kotoisin Kuusamosta.¹³⁸

Ympäristöhallinnon järjestäminen oli aiheuttanut väantöä puolueiden kesken jo vuosia.¹³⁹ Kiistan keskiössä oli kysymys siitä, millainen ympäristöministeriö maahan perustettaisiin. Tässä olivat vastakkain vasemmiston ja luonnonsuojeluväen ajama laaja ministeriömalli sekä keskustan ajama suppea ministeriömalli. Porvarillista yhteisratkaisua ympäristöministeriöksi ei myöskään syntynyt, kun Liberaalinen Kansanpuolue (LKP) ja SMP tekivät oman ehdotuksensa.¹⁴⁰ SMP:n Lappeenrannan puoluekokouksessa hyväksytty energia- ja ympäristöasioiden julkilausuma vahvisti puolueen oman ministeriömallin, jonka se oli esitellyt eduskunnassa jo paria kuukautta aiemmin. SMP:n vaihtoehto ympäristöministeriöksi pohjautui tehokkaaseen luonnonsuojeluun, jota pyrittiin toteuttamaan ilman paisuvaa byrokratiaa. Ideana oli siirtää toimivaltaa ja tehtäviä alue- ja kuntatasolle mahdollisimman lähelle kansaa.¹⁴¹

¹³⁶ Puoluekokouksen vaatimukset Saimaan saastumiseen liittyen, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 17, KA.

¹³⁷ SMP:n eduskuntakertomuksen esittely Lappeenrannan puoluekokouksessa, 8.8.1982, SMP:n arkisto, kansio 17, KA.

¹³⁸ ”J. Juhani Kortosalmi”. <<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/196.aspx>> [luettu 7.10.2025].

¹³⁹ Ympäristöasioiden sijainnista hallinnon kentällä käytiin sisä- ja valtapoliittista väantöä yli kymmenen vuoden ajan 1970-luvun alkupuolelta lähtien. Ks. Räsänen et al. 2021, 430.

¹⁴⁰ Vares 2017, 327–328.

¹⁴¹ Ei aseita vaan ruokaa: ydinvoima ja ympäristömyrkyt suurin vaara elämälle, 7.–8.8.1982, SMP:n arkisto, kansio 17, KA.

SMP:n mallissa ympäristöministeriö käsittelisi asiat, jotka koskivat ympäristönsuojelua ja luonnonsuojelua, ulkoilua ja luonnon virkistyskäyttöä, vesien suojelua ja osittain muita vesiasioita, ympäristölle haitallisten aineiden valvontaa ja käyttöä sekä ydinvoiman käyttöä, valvontaa, ydinjätehuoltoa ja säteilyturvallisuutta sekä öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaa. Kaavoitus- ja asuntoasiat tuli SMP:n mukaan siirtää kokonaan maakunta- ja kuntatasolle.¹⁴² Pitkän ja monivaiheisen kiistan lopputuloksena Suomeen perustettiin laajan mallin mukainen ympäristöministeriö.¹⁴³ Lopulta perustetun ministeriön toimialaksi määriteltiin ympäristönsuojelu, alueiden käytön suunnittelu, rakentamisen valvonta ja asuntotuotanto. Ympäristönsuojeluun katsottiin kuuluvaksi luonnonsuojelun ohella myös jätehuolto, ilmansuojelu, meluntorjunta, öljyvahinkojen torjunta sekä ulkoiluun ja virkistykseen liittyvät asiat.¹⁴⁴ SMP:n vaihtoehto ympäristöministeriöksi poikkesi ministeriön lopullisesta toimialasta erityisesti ympäristölle haitallisten aineiden, ydinvoimaan liittyvien asioiden sekä kaavoitus- ja asuntoasioiden osalta. Voidaan nähdä, että SMP halusi ydinturvallisuusasiat mukaan ympäristöministeriöön siksi, että ydinvoima edusti puolueen silmissä suurinta uhkaa elämälle ja ympäristölle.

Kokonaisuudessaan vuosi 1982 oli SMP:lle poliittisesti merkityksellinen Kekkonen ajan loppumisen myötä. Ympäristönsuojelumuotoisuuden korostaminen näkyi puolueessa muun muassa Pekka Vennamon puheessa Lappeenrannan puoluekokouksessa, jossa hän retorisesti loi kuvaa SMP:stä maalaisjärkeä käyttävänä ja tulevaisuuteen katsovana ympäristöpuolueena, joka ei sortunut liialliseen radikaalisuuteen. SMP päätti jatkaa myös vaaliliittojen solmimista ympäristöliikkeiden kanssa seuraavan vuoden eduskuntavaaleissa. Vuonna 1982 puolueessa ympäristöpoliittisista aiheista huolta herättivät muun muassa vesistöjen tila sekä ympäristöhallinnon järjestäminen. Saimaan suojelun osalta esille nostettiin informaatio-ohjaus ja taloudelliset ohjauskeinot, kun taas Pohjois-Suomen vesistökyseksissä korostuivat hallinnolliset määräykset. Vuonna 1982 SMP esitti myös vaihtoehdonsa ympäristöministeriöksi. Voidaan nähdä, että tämä malli poikkesi ministeriön lopullisesta toimialasta erityisesti ympäristölle haitallisten aineiden, ydinvoimaan liittyvien asioiden sekä kaavoitus- ja asuntoasioiden osalta.

¹⁴² Ei aseita vaan ruokaa: ydinvoima ja ympäristömyrkyt suurin vaara elämälle, 7.–8.8.1982, SMP:n arkisto, kansio 17, KA.

¹⁴³ Katajisto 2023, 92.

¹⁴⁴ Tirkkonen ja Jokinen 2001, 66.

3.7 Sorsan IV hallitus, ohjelmatyön tavoitteet ja suhde vihreään liikkeeseen

Vuoden 1983 eduskuntavaalit merkitsivät SMP:n uutta nousua. Vuoden 1983 eduskuntavaaleja on kutsuttu rötösherra- ja protestivaaleiksi, koska vaalien aikana käytiin laaja julkinen keskustelu korruptiosyytöksistä, joita erityisesti SMP esitti muuta poliittista kenttää vastaan. Voidaan nähdä, että vaaleissa purkautui pettymys perinteisiä suuria puolueita kohtaan. SMP sai vaaleissa 17 paikkaa, mikä tarkoitti 9,7 prosentin kannatusta. SMP:n Pekka Vennamo oli koko vaalien äänikuningas 25 088 äänellä. SMP:n vaaliteemat olivat puolueelle tunnusomaisia, kuten työttömyyden, eläkeläisten ja sotaveteraanien asioiden parantaminen. Puolue ajoi työllisyystukea pienelle ja keskisuurelle teollisuudelle, eläkettä sotaveteraaneille ja äideille niin sanottua äidinpalkkaa. Yksi SMP:n vaaliteemoista oli myös kansaneläkelain uudistus, jota SMP kokonaisuudessaan vastusti.¹⁴⁵

Myös energia- ja ympäristöpoliittiset aiheet näkyivät vaalien alla esimerkiksi Suomen Uutisissa, ja erityisesti viidennen ydinvoimalan rakentamisen vastustamisesta tuli yksi SMP:n vaaliteemoista. SMP:llä oli vaaleissa myös laaja, erilaisia ryhmiä kokoava vaaliliitto, jossa oli mukana ympäristö- ja luonnonsuojeluväkeä. Kokonaisuudessaan vaalit uudistivat SMP:n imagoa, SMP:stä tuli aiempaa kaupungistuneempi, ”lähiömäisempi” puolue.¹⁴⁶

Vuoden 1983 eduskuntavaaleissa nähtiin myös vihreiden arvojen esiinmarssi. Vaikka ympäristökysymyksiin oli havahduttu puolueissa jo edellisellä vuosikymmenellä, enemmän tilaa ympäristökysymykset ja luonnonsuojelu alkoivat saamaan 1980-luvun kuluessa. Selvimmin ympäristökysymykset tulivat puolueiden ohjelmiin juuri vuoden 1983 vaaleissa.¹⁴⁷ SMP:n lisäksi myös vihreiden vaalivoitto viestitti äänestäjien tyytymättömyyttä edellisen vaalikauden politiikkaan. Vihreä liike sai 1,6 prosenttia äänistä ja kaksi kansanedustajan paikkaa.¹⁴⁸ Vihreät keräsivät eduskuntavaaleissa ääniä lähinnä kaupunkien keskustoista, SMP sen sijaan laitakaupungeilta. Vihreät ja SMP voidaankin nähdä vaalien vastaparina, jota yhdisti silloisen puoluepolitiikan kritisointi.¹⁴⁹

Vaalivoiton myötä SMP:stä tuli hallituspuolue ensimmäistä kertaa historiansa aikana. Sorsan IV hallitus muodostettiin SDP:stä, keskustasta, SMP:stä ja RKP:stä. Hallitusneuvotteluissa SMP:n tavoitteena olivat erityisesti kauppa- ja teollisuusministerin ja työvoimaministerin

¹⁴⁵ Virtanen 2018, 267–272.

¹⁴⁶ Mickelsson 2021, 285.

¹⁴⁷ Niemi 2016, 162–163.

¹⁴⁸ Virtanen 2018, 272.

¹⁴⁹ Aalto 2018, 202–203.

salkut. Työvoimaministerin salkun SMP saikin, kun Urpo Leppänen nimitettiin työvoimaministeriksi. Pekka Vennamosta tuli puolestaan toinen valtiovarainministeri. SMP:n ottaminen mukaan Sorsan IV hallitukseen osoitti, että kaikki suomalaiset puolueet alkoivat olla hallituskelpoisia. SMP:lle erityisesti työvoimaministerin salkku muodostui raskaaksi hallituskauden aikana.¹⁵⁰

Vuonna 1983 SMP hyväksyi kaksi uutta erityisohjelmaa, metsien erityisohjelman sekä kansainvälisten asiain ja turvallisuuspolitiikan erityisohjelman, jotka molemmat sisälsivät ympäristöpoliittisia linjauksia. SMP:n vuoden 1983 Kuopion puoluekokouksessa hyväksytty metsien erityisohjelma avasi uudella tavalla puolueen metsäpoliittista linjaa.

Erityisohjelmassa metsä kuvattiin kokonaisuutena, joka tarjosi samanaikaisesti leivän, lepopaikan ja toimeentulon. SMP näki, että metsää sai ja pitikin hyödyntää, mutta sitä ei saanut tuhota esimerkiksi talousetujen vuoksi. Metsien moninaiskäyttöä, joka tarkoitti talouskäytön ohella mahdollisuutta retkeilyyn, metsästykseseen, virkistäytymiseen sekä marjojen ja sienten keräämiseen, tuli toteuttaa mahdollisimman laajasti myös käytännössä. SMP:n mukaan kaavamaista metsänhoitoa oli syytä välttää, ja puolue näkikin, että metsänhoidon tuli perustua ensisijaisesti luonnon omaan uudistumiseen. Voidaan nähdä, että SMP:lle merkittävät aiheet, kuten yksityisen omistusoikeuden korostaminen ja byrokratian vastustaminen, ilmenivät ohjelmassa vaatimuksina Metsähallituksen lakkauttamisesta sekä metsien omistuksen säilyttämisestä ensisijaisesti yksityisessä pienomistuksessa. SMP painotti hallinnollisia määräyksiä, sillä puolueen mielestä 1960-luvun vanhentuneena syntynyt ja byrokraattisuutta lisännyt metsälainsäädäntö oli uudistettava 1980-luvun uudenlaisen metsäpolitiikan vaatimuksia vastaavaksi.¹⁵¹

Sen sijaan Kuopion puoluekokouksessa hyväksytyssä SMP:n kansainvälisten asiain ja turvallisuuspolitiikan erityisohjelmassa näkyi aiempaa enemmän ympäristöpolitiikan kansainvälinen ulottuvuus. Tämä oli merkittävä askel ohjelmatasolla, sillä monet SMP:n nostamat ympäristöpoliittiset ongelmat olivat keskittyneet kotimaahan. Erityisohjelmassa korostettiin SMP:n kannattavan kansainvälistä yhteistyötä ihmiskunnan pelastamiseksi ja maapallon ekologian säilyttämiseksi. Kansainvälistä yhteistyötä tarvittiin ydinaseiden ja ydinvoimaloiden vaarojen varalta, vesien ja ilman saastumisen ehkäisemiseksi, uusiutumattomien ja hitaasti uusiutuvien luonnonvarojen suojelemiseksi ja niiden järkevän

¹⁵⁰ Virtanen 2018, 280, 282–285.

¹⁵¹ *SMP:n metsien erityisohjelma*, 1983, Pohtiva. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SMP/765>> [luettu 9.10.2025].

käytön takaamiseksi sekä uhanalaisten eläin- ja kasvilajien suojelemiseksi. Voidaan nähdä, että SMP painottikin erityisohjelmassa hallinnollisten määräysten merkitystä, sillä kansainvälinen yhteistyö perustuu lähes aina jonkinlaisiin sopimuksiin, sääntöihin ja normeihin. Ohjelmassa muistutettiin myös, että ydinvoiman käyttö ja ydinaseet liittyivät kiinteästi toisiinsa. Koska Suomi oli sitonut itsensä riskialttiiseen ydinvoimaan, väestönsuojelua oli kehitettävä SMP:n mielestä huomattavasti tulevaisuudessa.¹⁵²

Vuotta myöhemmin, SMP:n vuoden 1984 Turun puoluekokouksessa puolueen ohjelmatyössä alkoi näkyä entistä enemmän konkreettisia ajatuksia ja ohjauskeinoja ympäristönsuojelun edistämiseksi. Tästä osoituksena oli Turun puoluekokouksessa hyväksytty veropoliittinen julkilausuma, jonka ohjauskeinot painottuivat taloudellisiin ohjauskeinoihin. Julkilausumassa korostettiin, että verotusta uudistettaessa oli selvitettävä verotuksen vaikutus kansantalouden materiaali- ja energiaperustaan ja se, miten eri verotusratkaisuilla voitiin edistää raaka-aineiden, energian ja ympäristön säästämistä. Puoluekokous katsoikin, että verojärjestelmässä voitiin lyhyellä aikajänteellä toteuttaa neljä kokonaisuutta: raaka-aineiden ja energian verotus, ympäristökuormitus ja maksut, kertakäyttöpakkaukset sekä vesivoiman verotulot.¹⁵³

Ensimmäisessä kokonaisuudessa nähtiin, että verotus tuli kohdentaa väheneviin resursseihin ja erityisesti ympäristöä pilaaviin raaka-aineisiin ja energian käyttöön sekä tällaisiin tuotteisiin ja niiden tuotantoon. Sen sijaan verotuksessa tuli suosia jätteiden ja käytettyjen tavaroiden uudelleenkäyttöä. Toisessa kokonaisuudessa ideana oli asettaa maksuja ympäristöhaittoja aiheuttavalle tuotannolle, jotta ympäristöön kohdistuvia päästöjä voitiin alentaa. Tällöin esimerkiksi polttoaineita verotettaisiin niiden sisältämien epäpuhtauksien mukaan, ja autoja verotettaisiin autojen pakokaasupäästöjen perusteella. Ydinvoiman tuotannolle asetettaisiin myös maksuja, jotka perustuisivat laitosten jätteisiin sekä voimaloiden purkuun toiminnan loputtua. Kolmas kokonaisuus painotti kertakäyttöpakkausten käytön rajoittamista erillisillä maksuilla. Neljännessä kokonaisuudessa SMP näki, että vesivoiman verotusarvoja tuli nostaa ja verotulojen jakoa muuttaa kuntien kesken tavalla, joka lisäisi voimantuottokuntien veroäyrimäärää huomattavasti. SMP:n mielestä tällä estettäisiin maaseudun autioitumista ja tuettaisiin voimantuottokuntia kehitysalueilla.¹⁵⁴

¹⁵² SMP:n kansainvälisten asian ja turvallisuuspolitiikan erityisohjelma, 6.–7.8.1983, SMP:n arkisto, kansio 18, KA.

¹⁵³ Verotus oikeudenmukaiseksi ja ympäristönsuojelua tukevaksi, 4.–5.8.1984, SMP:n arkisto, kansio 19, KA.

¹⁵⁴ Verotus oikeudenmukaiseksi ja ympäristönsuojelua tukevaksi, 4.–5.8.1984, SMP:n arkisto, kansio 19, KA.

Vuonna 1984 SMP:ssä käsiteltiin runsaasti vihreiden aiheuttamaa uhkaa. Esimerkiksi Ville Vesa on tuonut gradussaan esille sen, että SMP:n ja Vennamoiden suhde vihreään liikkeeseen muuttui merkittävästi 1980-luvun kuluessa. 1970-luvun lopun SMP:läisten retoriikka koijärveläisten ansiokkaasta kansalaistoiminnasta muuttui kriittisemmäksi erityisesti vuoden 1983 eduskuntavaalien jälkeen. Vesa toi gradussaan esille myös vuoden 1987 eduskuntavaalien SMP:n valtakunnallisen vaalisuunnitelman, jossa kerrottiin, että vuoden 1983 eduskuntavaaleissa SMP menetti 20 000 äänestäjää vihreille.¹⁵⁵

Tosiasiasa SMP:stä vihreille valuneet äännet oli tunnistettu SMP:n puoluehallituksessa jo vuonna 1984. SMP:n kunnallisvaalien 1984 valtakunnallisessa vaalistrategiassa raportoitiin vihreille valuneista 20 000 äänestäjästä. Vaalistrategiassa vihreiden kannatuksen salaisuudeksi nostettiin eräänlainen kyllästyneisyys puoluepoliittisen elämään. Järjestäytynyt vihreä liike merkitsi SMP:n kannatuksen kasvun heikkenemistä, ja tästä syystä SMP:n tuli pitkällä tähtäimellä suhtautua painavasti vihreisiin ja ”vihreiden aiheuttamaan uhkaan”.¹⁵⁶ SMP:n suunnitteluosasto kaavaili jopa puoluehallituksen asettamaa ”Vastaisku vihreiden etenemiselle” -työryhmää, jonka tehtävänä olisi ollut tutkia vihreiden menestymisen syyt, muokata SMP:n vasta-aseet vihreille ja hoitaa osaltaan tulevat kunnallisvaalit.¹⁵⁷

SMP lähtikin vuoden 1984 kunnallisvaaleihin entistä kriittisemmällä asenteella vihreitä kohtaan. Esimerkiksi Suomen Uutisissa tuotiin esille syitä, miksi juuri SMP:tä kannatti äänestää vuoden 1984 kunnallisvaaleissa. SMP:tä kannatti äänestää, koska sen toiminnan perusteina olivat rehellisyys, oikeudenmukaisuus ja terve järki, toisin kuin muilla puolueilla. Näistä asioista koostui SMP:n asialinja. Kriittisyys vihreää liikettä kohtaan näkyi lehdessä vihreiden toimintatapojen arvosteluna. Suomen Uutisissa korostettiin sitä, että vihreät ajoivat useita hyviä ja tavoiteltavia asioita, mutta itse ongelmia ei ratkaistu ”kääntämällä kehityksen pyörää takaisinpäin tai muuttamalla risumajoihin”. Vihreiden tavoitteet nähtiin siis monella tapaa järkevinä, mutta keinot väärinä.¹⁵⁸ Tällaisella retoriikalla SMP halusikin vahvistaa kuvaa itsestään ympäristöasioiden hoitamisen ”järjen äänenä”, joka ymmärsi realiteetit ja valitsi oikeat toimintatavat toisin kuin vihreät.

¹⁵⁵ Ks. Vesa 2021, 44.

¹⁵⁶ Kunnallisvaalit 1984 valtakunnallinen vaalistrategia, 17.1.1984, SMP:n arkisto, kansio 39, KA.

¹⁵⁷ Vastaisku vihreiden etenemiselle -työryhmä, 25.1.1984, SMP:n arkisto, kansio 39, KA.

¹⁵⁸ *Suomen Uutiset*, 4.10.1984, ”Miksi SMP?”.

Vuoden 1984 kunnallisvaaleihin SMP lähti omin listoin ilman vaaliliittoja, toisin kuin aikaisemmissa vaaleissa.¹⁵⁹ Ympäristöasiat ja vihreisiin suuntautuvien äänestäjien merkitys kuitenkin huomioitiin. SMP:n kunnallisvaalistrategiassa painotettiin kahta keskeistä teemaa: puolueen 25 vuoden tinkimätöntä työtä Suomen kansan puolesta sekä nuorison, vihreän liikkeen ja vaihtoehtoliikkeen kysymyksiä. Jotta äänestäjiä saatiin houkutelua näistä kolmesta ryhmästä, SMP katsoi tärkeäksi korostaa ydinvoiman vastustamista, ympäristömyrkyjä, vaihtoehtoisia kotimaisia ja uusiutuvia energialähteitä, rauhanasioita, työn käsitteen uudelleen muotoutumista, vesakkojen lentomyrkytyksiä, talojen laitonta purkua, lähidemokratiaa, kylätoimikuntia, ekokuntia, kansanäänestystä ydinvoimasta, kotihoidon tukijärjestelmää sekä nuorten yhteiskuntatakuun aikaansaamista.¹⁶⁰ Kunnallisvaaleissa SMP sai koko maassa yhteensä 142 443 ääntä eli 5,3 prosenttia äänistä. Valtuustopaikkoja SMP:lle kertyi 639, joka oli huomattava lisäys vuoden 1980 kunnallisvaalien tasoon.¹⁶¹

On selvää, että vuosi 1983 oli SMP:lle tärkeä kasvun paikka, kun puolueen piti muuntautua räväkästä oppositiopuolueesta hillitymmäksi hallituspuolueeksi. Vuonna 1983 Kuopion puoluekokouksessa hyväksytty SMP:n metsien erityisohjelma avasi puolueen metsäpoliittista linjaa ja vaati hallinnollisilla määräyksillä metsälainsäädännön uudistamista 1980-luvun vaatimuksia vastaavaksi. Myös samaisena vuonna hyväksytyssä kansainvälisten asiain ja turvallisuuspolitiikan erityisohjelmassa painotettiin hallinnollisia määräyksiä, sillä SMP näki, että kansainvälinen yhteistyö oli välttämätöntä ihmiskunnan ja ympäristön pelastamiseksi. Sen sijaan vuotta myöhemmin Turun puoluekokouksessa hyväksytyssä veropoliittisessa julkilausumassa alkoi näkyä entistä enemmän konkreettisia ajatuksia ja ohjauskeinoja ympäristönsuojelun edistämiseksi. Julkilausuma painotti erityisesti taloudellisia ohjauskeinoja ja se esitti, miten eri verotusratkaisuilla voitiin edistää raaka-aineiden, energian ja ympäristön säästämistä.

Voidaan nähdä, että vuonna 1984 SMP:n suhtautuminen vihreisiin muuttui, kun puolueen kunnallisvaalivaalistrategiassa raportoitiin vuoden 1983 eduskuntavaaleissa vihreille valuneista 20 000 äänestäjästä. Vuoden 1984 kunnallisvaaleihin SMP lähtikin hakemaan

¹⁵⁹ Räisänen 1989, 34–35.

¹⁶⁰ Kunnallisvaalit 1984 valtakunnallinen vaalistrategia, 17.1.1984, SMP:n arkisto, kansio 39, KA.

¹⁶¹ *Kunnallisvaalit 1984*, 1985,

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/104443/xkvaa_198400_1985_dig.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [luettu 15.10.2025].

asetelmia selkeällä vihreiden vastaisella kärjellä. Vaaliyhteistyötä ympäristöliikkeiden kanssa ei jatkettu, vaan vihreän liikkeen kannattajia yritettiin houkutella SMP:n leiriin.

4 Kansainväliset painotukset vahvistuvat, vuodet 1985–1990

4.1 Ideologinen kehitystyö ja kansainväliset ympäristöhaasteet

Vuonna 1985 SMP:n ideologian kehittäminen jatkui. Myös puolueen ohjelmatyössä alettiin painottaa aiempaa enemmän ympäristöpolitiikan kansainvälisiä näkökulmia sekä globaalien ympäristöongelmien aiheuttamia haasteita. Vuoden 1985 ensimmäisessä SMP:n ideologia-työryhmän raportissa painotettiin SMP:n asemaa yleis- ja asiapuolueena. Vaikka SMP nähtiinkin yleispuolueena, tuli sen toimintaresurssien rajallisuuden vuoksi keskittyä muutamiin merkittävimpiin ja ajankohtaisimpiin painopisteisiin, kuten nuorisopolitiikkaan, ay-politiikkaan, ympäristöpolitiikkaan sekä maatalouspolitiikkaan.¹⁶² Myös SMP:n puolue-edustajistolle, puoluehallitukselle ja eduskuntaryhmälle vuonna 1985 helmikuussa järjestetyssä laivaseminaarissa hahmotettiin SMP:n ideologiaa ja puolueiden tulevaisuutta. Laivaseminaarin työryhmän raportissa ennustettiin, että tulevaisuudessa puolueilta vaadittiin entistä enemmän mukaantumiskykyä ja joustavuutta ajan hengen tarpeisiin. Yksi tällainen ajankohtainen tarve oli vihreämmän ja pehmeämmän elämänmuodon huomioon ottaminen, johon tulisi kiinnittää huomiota kaikessa päätöksenteossa.¹⁶³

Laivaseminaarin työryhmän raporttiin taltioidussa keskustelussa puolueen ideologiasta SMP:n johto esitti puolueelle karkeasti neljää painopistettä: isänmaallisuutta, pehmeää ja vihreää suuntausta, perustarpeiden korostamista sekä maatalousasioita. Keskustelussa kansanedustaja J. Juhani Korttesalmi painotti sekä pehmeää ja vihreää suuntausta että isänmaallisuutta. Kansanedustaja Pentti Kettunen korosti puolestaan perustarpeiden merkitystä. Näihin perustarpeisiin kuuluivat Kettusen mukaan työ, asunto, palkat ja toimeentulo, sosiaalinen turvallisuus (vanhuuden turva), ympäristökysymykset sekä rauha. Sen sijaan SMP:n puolue-edustajistoon kuulunut Toivo Satomaa halusi SMP:n keskittyvän edelleen puolueelle ominaisiin maatalousasioihin, olihan puolueen kannatus maatalousväestössä vielä noin 10 prosentin luokkaa. Muut keskustelijat esittivät pitkälti samankaltaisia mielipiteitä edellisissä puheenvuoroissa nostettujen painopisteiden pohjalta. Ideologiatyössä aktiivinen SMP:n suunnittelupäällikkö Rolf Sormo muistutti keskustelussa vuoden 1981 koulutusseminaarissa esitellyistä malleista, jotka toimivat puolueideologian pohjana.¹⁶⁴ Korttesalmi nosti malleja

¹⁶² Ideologia-työryhmän raportti, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 40, KA.

¹⁶³ SMP:n laivaseminaarin työryhmän raportti, 2.–4.2.1985, SMP:n arkisto, kansio 40, KA.

¹⁶⁴ Ks. luku 3.4.

käsiteltäessä jo 1970-luvulta Rooman Klubin raportista lähteneen ajatuksen siitä, ettei rajallisessa tilassa voi tapahtua rajatonta kasvua.¹⁶⁵

Happamoituminen oli yksi ympäristöpolitiikan ajankohtaisimmista aiheista 1980-luvun puolivälissä. Jo vuoden 1975 Helsingin turvallisuus- ja yhteistyökongressin (ETYK) päätössiakirjassa oli sovittu esimerkiksi happamoittavien aineiden kontrollista YK:n Euroopan talouskomission alueella osana laajempaa liennytysohjelmaa. Tämän jälkeen Suomi ja muut Pohjoismaat jatkoivat konkreettisten rikkipäästöjen vähennystavoitteiden edistämistä. Pohjoismaiden esityksiin pohjautuva happamoitumista aiheuttavien päästöjä sääntelevä protokolla allekirjoitettiin Helsingissä vuonna 1985.¹⁶⁶

SMP otti kantaa happosateisiin ja maaperän happamoitumiseen vuoden 1985 Hyvinkään puoluekokouksessa hyväksytyssä metsäpoliittisessa julkilausumassa, joka luonnehti happosateiden radikaaleja seurauksia. Tässä julkilausumassa happosateet määriteltiin koko Eurooppaa koskeväksi ongelmaksi. Happosateissa oli kyse siitä, että ilmajäätymiset kuljettivat ilmansaasteita pitkiä matkoja ennen kuin ne muuttuvat happamiksi yhdisteiksi ja putosivat maahan sateena.¹⁶⁷

Julkilausumassa hahmotettiin myös happosateiden moninaisia vaikutuksia. Happosateiden myötä myrkyt kertyivät puiden neulasiin ja lehtiin. Rikkidioksidi vaikeutti puiden kasvua ja heikensi niiden terveyttä pieninäkin pitoisuuksina. Julkilausuman mukaan happosateiden vaurioittama maaperä saattoi olla täysin elotonta jopa 20 senttimetrin syvyyteen saakka. Happosateet huuhtoivat maaperästä kasviraavinteita sekä vapauttivat eläimille ja kasveille myrkyllistä alumiinia ja raskasmetalleja. Happosateiden seurauksena myös kaupungit rapistuivat ja vesistöt happamoituivat. SMP esitti ongelman ratkaisemiseksi hallinnollisia määräyksiä ja taloudellisia ohjauskeinoja, sillä puolue vaati savukaasujen ja liikenteen pakokaasujen puhdistamista sekä suuria taloudellisia investointeja happamoitumisen estämiseksi. Myös SMP:n kansallista etua painottava näkökulma näkyi julkilausumassa puolueen korostaessa sitä, että Suomi maksoi eurooppalaisten ilmansaasteiden aiheuttamia laskuja maaperän ja vesien happamoitumisena sekä metsien kasvun vaikeutumisen aiheuttamina kansantaloudellisina menetyksinä.¹⁶⁸

¹⁶⁵ SMP:n laivaseminaarin työryhmän raportti, 2.–4.2.1985, SMP:n arkisto, kansio 40, KA.

¹⁶⁶ Kaarkoski 2021, 452–353.

¹⁶⁷ Vaihtoehtoista metsätaloutta, 3.–4.8.1985, SMP:n arkisto, kansio 40, KA.

¹⁶⁸ Vaihtoehtoista metsätaloutta, 3.–4.8.1985, SMP:n arkisto, kansio 40, KA.

Aiempaa kansainvälisempi näkökulma ympäristönsuojeluun ja metsätalouteen näkyi myös muissa metsäpoliittisen julkilausuman ajatuksissa. Suomalaisen metsäpolitiikan ongelmien lisäksi julkilausumassa nostettiin esille maapallon metsien aavikoituminen, erityisesti lajirikkaiden ikimetsien hupeneminen sekä sademetsien häviäminen. Julkilausuma korosti, että sademetsien häviämisen myötä tuhannet eliölajit kuolivat sukupuuttoon. Julkilausumassa ympäristöongelmat hahmotettiin ikään kuin deterministisinä, sillä nähtiin, että niiden pahenemista oli vaikeaa enää pysäyttää. SMP näki todennäköisenä tulevaisuudenkuvana sen, että luonnon saastuttaminen jatkui, osittain jopa monipuolistuen. SMP:n mukaan luonnontieteiltä olivat loppumassa tiedot ja keinot, ja mikä pahinta myös aika tehdä muutoksia. SMP painotti julkilausumassa informaatio-ohjauksen merkitystä, sillä puolueen mielestä ihmisten ajattelutavan muuttaminen oli ainoa tapa saada aikaan todellisia muutoksia ja korjauksia ympäristöpolitiikassa.¹⁶⁹

Yhteenvedona voidaan todeta, että vuonna 1985 SMP:n ideologiatyö jatkui, ja ympäristökysymyksiä pidettiin sekä nykyhetkessä että tulevaisuudessa puolueelle tärkeänä painopisteenä. Myös puolueen ohjelmatyössä alettiin korostaa aiempaa enemmän globaalien ympäristöongelmien aiheuttamia haasteita. Esimerkiksi vuonna 1985 Hyvinkään puoluekokouksessa hyväksytyssä metsäpoliittisessa julkilausumassa kuvattiin happosateiden ja happamoitumisen vaikutuksia. SMP esitti happamoitumisen ratkaisemiseksi sekä hallinnollisia määräyksiä että taloudellisia ohjauseinoja. Metsäpoliittinen julkilausuma nosti esille myös muita globaaleja ympäristöongelmia, kuten metsien aavikoitumisen, ikimetsien hupenemisen sekä sademetsien häviämisen. SMP painotti julkilausumassa myös informaatio-ohjausta, sillä puolue näki ihmisten ajattelutavan muuttamisen todellisena ja tehokkaana keinona saada aikaan muutoksia ympäristönsuojelussa.

4.2 Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus, vihreät ja Holkerin hallitus

Vuosina 1986–1987 SMP:n energia- ja ympäristöpolitiikka keskittyi vahvasti ydinvoimakysymykseen. Tämän taustalla vaikuttivat huhti-toukokuun 1986 vaihteessa Ukrainan neuvostotasavallassa tapahtunut Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus sekä ydinenergialain säätäminen vuonna 1987. Tšernobylin tapahtumat herättivät politiikassa laajasti keskustelua ydinvoiman turvallisuudesta, ja hanke viidennen ydinvoimalan rakentamisesta haudattiin toistaiseksi.¹⁷⁰ Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus tarjosi

¹⁶⁹ Vaihtoehtoista metsätaloutta, 3.–4.8.1985, SMP:n arkisto, kansio 40, KA.

¹⁷⁰ Ympäristöministeriö 2007, 27.

SMP:lle tilaisuuden osoittaa, että sen ydinvoimaa ja ydinvoiman turvallisuutta koskeneet varoitukset eivät olleet turhia.

Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden jälkeen ydinvoimaa käsittelevät jutut lisääntyivät Suomen Uutisissa merkittävästi. Neljä päivää onnettomuuden jälkeen Suomen Uutisten pääkirjoituksessa kerrottiin Tšernobylin onnettomuuden olevan osoitus siitä, että ydinvoima oli aina vaarallista ja jopa tappavaa, käytettiinpä sitä missä maassa tahansa. Pääkirjoituksessa kuvattiin, miten Tšernobyl oli jatkoa vuonna 1979 tapahtuneelle Harrisburgin ydinvoimalaonnettomuudelle. Pääkirjoituksessa ihmeteltiin myös sitä, miten Ruotsissa oli ryhdytty välittömästi valmistelemaan evakuoititoimenpiteitä, kun radioaktiivinen laskeuma oli havaittu, kun taas Suomessa ”kukaan ei juuri pannut asian hyväksi rikkaa ristiin”. Suomalaisessa varautumisjärjestelmässä nähtiinkin olevan runsaasti parantamisen varaa. Puoluelehti korosti SMP:n olleen koko olemassaolonsa ajan ainoana puolueena ydinvoimaa vastaan. Ydinvoimalaonnettomuudet olivat todiste siitä, että SMP:n ydinvoiman vastainen linja oli perusteltu. Puoluelehden mukaan Tšernobylin tapahtumat olivat saaneet muut puolueet jälkiviisaasti varaukselliselle kannalle ydinvoimaa kohtaan.¹⁷¹

Puolueet joutuivatkin tarkistamaan ydinvoimalinjaansa onnettomuuden jälkeen. Keskusta oli yksi puolueista, jonka kanssa SMP:llä oli ollut erimielisyyksiä ympäristöpolitiikassa jo aiemmin saman vuoden keväänä, ja Tšernobylin myötä hankaus jatkui.¹⁷² Onnettomuuden jälkeen keskusta ja sen pää-äänenkannattaja Suomenmaa joutuivat muuttamaan linjaansa. Vapunaaton pääkirjoituksessa Suomenmaa painotti, että onnettomuuden jälkeen hiilivoimalat olivat ensimmäinen suurvoimalavaihtoehto. Kesäkuussa myös keskustapuolueen työvaliokunta pohti puolueen energiapoliittista linjaa Tšernobylin tapahtumien jälkeen. Keskustan kannaksi hyväksyttiin puolueen energiapoliittisen toimikunnan esitys, jossa linjattiin, ettei keskusta hyväksynyt uusien ydinvoimaloiden rakentamista.¹⁷³

SMP:n mukaan muut puolueet sortuivat Tšernobylin jälkimainingeissa ”onttoihin selittelykampanjoihin”, joissa ne väittivät olleensa aina varauksellisia ydinvoiman suhteen sekä puheisiin aikalisän ottamisesta. SMP:n mukaan esimerkiksi kokoomus ja SDP alkoivat puhumaan aikalisästä eli viidettä ydinvoimalaa koskevan päätöksen siirtämisestä vuoden 1987

¹⁷¹ *Suomen Uutiset*, 30.4.1986, ”Ydinvoima on vaarallista”; *Suomen Uutiset*, 8.5.1986, ”Eduskunnan pöytäkirjat kertovat. SMP johdonmukaisesti: Ei ydinvoimalle! Muut puolueet: Kyllä!”.

¹⁷² Maaliskuussa 1986 SMP:n ja keskustan välillä oli kiistaa Kollajan tekoaltaan rakentamisesta. SMP:n ja SDP:n kannan mukaisesti allasta ei lopulta rakennettu, mikä oli Keskustalle pettymys. Ks. Virtanen 2018, 301.

¹⁷³ Kaunisto 2023, 231–233.

eduskuntavaaleissa valitulle eduskunnalle. SMP varoitti äänestäjiä useaan otteeseen tällaisista selityksistä, koska puolue uskoi eduskuntavaalien jälkeen teollisuuden ja ”ydinvoimapuolueiden” käynnistävän uudelleen kampanjointinsa ydinvoiman lisärakentamisen puolesta.¹⁷⁴

Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden jälkiselvittely meinasi aiheuttaa jopa hallituksen kaatumisen. Tapahtumaketju alkoi, kun 20. toukokuuta 1986 Veikko Vennamo ja Pentti Kettunen esittivät hallituksen vuoden 1985 kertomukseen pontta, jonka mukaan ydinvoima tulisi asettaa rakennuskieltoon ja kaikki ydinvoimalat sulkea vuoteen 2000 mennessä. Voidaan nähdä, että SMP painotti ydinvoimaponnessaan hallinnollisia määräyksiä, sillä puolue halusi asettaa ydinvoiman vähitellen täyskieltoon. Pääministeri Sorsa ei pitänyt ponnesta ja uhkasi kolme päivää myöhemmin hallituksen kaatamisella, elleivät SMP:n ja RKP:n edustajat luopuisi vaatimuksistaan. Veikko Vennamo ja Pentti Kettunen taipuivat viikon päästä kannastaan, kun Pekka Vennamo taivutteli heidät. Kolme SMP:n kansanedustajaa äänesti kuitenkin omantuntonsa mukaisesti ponnin puolesta, vaikka eduskuntaryhmä vetäytyi ponnesta. Vanhempi Vennamo oli pettynyt. Hän ihmetteli, miksi ydinvoimaa tuettiin, vaikka gallupien mukaan 80 prosenttia kansasta vastusti lisärakentamista. Vennamo painotti, ettei SMP:n kuitenkaan kannattanut lähteä hallituksesta ydinvoimakysymyksen takia, koska vain hallituksessa SMP:llä oli mahdollisuus vaikuttaa asiaan.¹⁷⁵

SMP jatkoi hallituksessa erimielisyyksistä huolimatta, ja hanke viidennen ydinvoimalan rakentamisesta haudattiin puolueissa toistaiseksi. SMP:n vuoden 1986 Jyväskylän puoluekokouksen avauspuheessaan Pekka Vennamo otti kantaa ponsitapakukseen. Vennamon mukaan SMP:tä oli yritetty nöyryyttää eduskunnassa eräiden ponsijupakoiden yhteydessä, jopa pääministeri Sorsan toimesta. Näillä ponsijupakoilla Vennamo viittasi SMP:n ydinvoimaponteen. Vennamon mukaan oli yllättävää, että Sorsa teki ydinvoimaponnosta hallituskysymyksen, vaikka hallitusta muodostettaessa oli sovittu, ettei ydinvoima saanut muodostua hallituksen kompastuskiveksi. Vennamon mukaan pääministerin kantaan tehdä ponnesta hallituskysymys vaikutti enemmän hänen asemansa ydinvoimaa kannattavan SDP:n puheenjohtajana kuin tulevaisuudesta huolestuneena pääministerinä. Vennamo painotti, että

¹⁷⁴ Räisänen 1989, 42.

¹⁷⁵ Virtanen 2018, 301.

SMP:n tuli tulevaisuudessa pitää entistä paremmin huolta siitä, ettei tällaisia tilaisuuksia annettu sen enempää SDP:n Kalevi Sorsalle kuin keskustan Paavo Väyrysellekään.¹⁷⁶

Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden jälkivaikutukset näkyivät vuoden 1986 Jyväskylän puoluekokouksessa paitsi puheissa myös puolueen, eduskuntaryhmän sekä ministeriryhmän kertomuksissa. Esimerkiksi ministeriryhmän kertomuksessa kyseenalaistettiin ydinteknologian turvallisuus sekä torjuntakeinojen riittävyys onnettomuuden sattuessa. SMP:n mukaan torjuntakeinot olivat yllättävän vähissä, jos tilanne riistäytyi käsistä ydinvoimalassa. Tästä hyvä osoitus oli Tšernobyl, jossa reaktorin syttyä palamaan ei ollut muuta torjuntakeinoa kuin reaktorin hautaaminen hiekan, boorin ja lyijyn seokseen. Ydinvoimaloiden riittämättömän turvallisuuden lisäksi Tšernobylin tapahtumat osoittivat SMP:n mukaan sen, ettei ydinvoima ollut niin taloudellista, mitä sen väitettiin olevan. SMP arvosteli myös Suomen tiedotustoimintaa ja katastrofioorganisaatiota. SMP painotti, että tilanteessa, jossa Tšernobylin tapahtumien seurauksena suomalaisilla ei ollut välitöntä vaaraa, oli tiedotustoiminta anteeksiantamattoman hidasta ja tehotonta. Tiedotuksen hitaus ja ristiriitaisuus sai puolestaan aikaan epäasiallisia tai vääriä huhuja sekä levottomuutta ihmisten keskuudessa. SMP painotti informaatio-ohjausta ja vaati, että tällaisia tilanteita oli ehdottomasti vältettävä.¹⁷⁷ Kriisiviestinnän selkeyttämistä painotettiin myös SMP:n vuoden 1987 Oulun puoluekokouksen energia- ja ympäristöpoliittisessa julkilausumassa.¹⁷⁸

Aineistosta ilmenee, että vuonna 1986 myös SMP suhtautuminen vihreisiin koveni. Puolueen retoriikassa ei enää arvosteltu pelkästään vihreiden vääriä toimintatapoja, vaan itse liikettä. Tämän voi havaita esimerkiksi kansanedustaja J. Juhani Kortosalmen puheesta Jyväskylän puoluekokouksessa. Kortesalmi painotti puheessaan, että vihreä liike oli toiminnassaan osoittautunut olevan ”pelkkä äärivasemmiston etäispääte”. Kortosalmen mukaan tästä todisteena olivat vaalikauden eduskuntaäänestykset, joissa vihreän liikkeen kansanedustajat olivat lähes aina äänestäneet SKDL:n kanssa samalla tavalla. Kortesalmi kehottikin puheessaan vihreiden äänestäjiä heräämään sekä arvioimaan äänestyskäyttäytymistään uudelleen, elleivät he halunneet vihreiden avulla osoittaa tukeaan äärivasemmistolle seuraavallakin vaalikaudella. Kortosalmen mielestä SMP:n äänestäminen ensi vaaleissa olikin

¹⁷⁶ Pekka Vennamon avauspuhe SMP:n XXVIII puoluekokouksessa Jyväskylässä, 9.8.1986, SMP:n arkisto, kansio 22, KA.

¹⁷⁷ SMP:n ministeriryhmän IV kertomus ajalta 4.8.1985–7.8.1986, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 22, KA.

¹⁷⁸ SMP esitti, että ympäristökatastrofiien ehkäisyä ja kriisitilanteita koskevia ohjeita tulisi selkeyttää ja niiden julkistaminen tehdä lakisäätteiseksi paniikin ja syyllistelyn torjumiseksi. Ks. Ympäristönsuojelu ja energiapolitiikka ovat ratkaiseva perintö seuraavalle sukupolvelle, 7.–9.8.1987, SMP:n arkisto, kansio 24, KA.

varmin vaihtoehto vihreiden perusarvojen puolesta.¹⁷⁹ Puheessaan Kortosalmi loi vihreistä kuvaa äärivasemmiston jatkeena, mutta piti kuitenkin vihreitä arvoja kannatettavina. Kortosalmi näki SMP:n todellisena vihreänä vaihtoehtona, joka oli vapaa äärivasemmiston vaikutteista ja jolla oli oikeat toimintatavat ympäristönsuojelun edistämiseksi. Voidaan nähdä, että SMP:n puoluekokouspöytäkirjat tukevatkin Ville Vesan gradussaan esittämää näkemystä siitä, että vuoteen 1986 mennessä sekä SMP:n että Vennamoiden suhtautumisessa oli nähtävissä alku sille tavalle, jolla 2000-luvun oikeistopopulistiset puolueet suhtautuvat vihreisiin.¹⁸⁰

Jyväskylän puoluekokouksen jälkeen lokakuussa 1986 SMP koki puolueena merkittävän muutoksen, sillä Veikko Vennamo ilmoitti, ettei hän aikonut enää asettua ehdokkaaksi seuraavan vuoden eduskuntavaaleissa. Tämä oli suuri muutos, olihan vanhempi Vennamo perustanut puolueen, toiminut sen puheenjohtajana ja sittemmin kunniapuheenjohtajana. SMP:lle vuoden 1987 eduskuntavaalit olivat tappio, SMP sai 6,3 prosentin ääniosuuden ja yhdeksän kansanedustajaa. Tämä merkitsi sitä, että puolue menetti yli kolmanneksen äänistään ja kahdeksan kansanedustajaa. Lehdistössä vaalitulosta pidettiin iskuna Pekka Vennamon maltillisemmalle linjalle. Kokoomus, keskusta ja RKP olivat salaa neuvotelleet hallituspohjasta kuitenkin jo vuodenvaihteessa. Tässä porvaripuolueiden kassakaappisopimuksessa kokoomuksen Ilkka Suominen, keskustan Paavo Väyrynen ja RKP:n Christoffer Taxell olivat sopineet muodostavansa hallituksen, mikäli gallupit pitäisivät paikkansa ja heidän puolueensa saisivat enemmistön eduskuntavaaleissa. Neuvottelut tapahtuivat Koivistolta salassa, ja pääministeriksi suunniteltiin Paavo Väyrystä. Sopimuksen tultua julki presidentti Koivisto ilmoitti, etteivät tällaiset salasopimukset käy, ja esitti SDP:n osallistuvan hallitukseen. Kassakaappisopimuksen paljastuminen oli myös SMP:lle merkittävää, sillä sen takia SMP alkoi näyttäytyä SDP:n näkökulmasta hyvänä hallituskumppanina. Holkerin hallitus muodostettiin SDP:stä, kokoomuksesta, RKP:stä ja SMP:stä. Salkkujaossa SMP sai yhden ministerinsalkun, kun Pekka Vennamosta tuli liikenneministeri.¹⁸¹

Ympäristöpolitiikassa SMP:n tavoitteita alkavalle vaalikaudelle olivat myrkkujen poistaminen elinympäristöstä ja elintarvikkeista, ydinvoimasta luopuminen sekä maaseudun

¹⁷⁹ J. Juhani Kortosalmen SMP:n eduskuntaryhmän toimintakertomuksen esittely vuosilta 1985–1986 SMP:n puoluekokouksessa Jyväskylässä, 10.8.1986, SMP:n arkisto, kansio 22, KA.

¹⁸⁰ Vesa 2021, 44.

¹⁸¹ Virtanen 2018, 312, 315–319.

pienimuotoisen elinkeinotoiminnan tukeminen. SMP näki jokaisen ihmisen perusoikeutena terveellisen elinympäristön sekä puhtaat myrkyttömät elintarvikkeet. SMP halusi, että maaseudulla teollisuusmaisen suurtuotannon tukeminen lopetettaisiin ja elintarvikkeiden myrkylliset ja haitalliset lisä- ja säilöntäaineet kiellettäisiin. Voidaan nähdä, että tällaisilla kielloilla SMP painotti hallinnollisten määräysten merkitystä. SMP halusi myös käynnistää maaseudulla uudenlaista elintarviketuotantoa ja pientä elinkeinotoimintaa, mikä parantaisi ainakin 30 000 pientilan toimeentuloa. Puolueen ydinvoimalinja pysyi tiukkana. Tulevalla vaalikaudella SMP:n tavoitteet ydinvoiman suhteen olivatkin vuoden 1986 ydinvoimaponnen mukaisia: uusien ydinvoimaloiden rakentaminen oli estettävä ja viimeistään vuoteen 2000 mennessä kaikista ydinvoimaloista oli luovuttava.¹⁸² SMP teki myös lakialoitteen ydinvoimaloiden käytön lopettamiseksi ja uusien ydinvoimaloiden rakentamisen kieltämiseksi, mutta SMP:n harmiksi lakialoite jätettiin käsittelemättä.¹⁸³

Aineistosta voidaan havaita, että vuosina 1986–1987 SMP:n energia- ja ympäristöpolitiikka keskittyi vahvasti ydinvoimaan. Tämän taustalla vaikuttivat kaksi syytä: Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus sekä ydinenergiain säätäminen vuonna 1987. SMP:n vuonna 1986 laatima ydinvoimaponni korosti hallinnollisia määräyksiä, sillä puolue halusi asettaa ydinvoiman rakennuskieltoon ja sulkea kaikki ydinvoimalat vuoteen 2000 mennessä. SMP vaati Tšernobylin jälkeen myös kansallisen tiedotustoiminnan parantamista onnettomuuksien varalta, mikä voidaan nähdä informaatio-ohjauksena. Vuonna 1986 myös SMP:n retoriikka vihreitä kohtaan koveni, sillä puolue ei enää arvostellut pelkästään vihreiden vääriä toimintatapoja, vaan itse liikettä. Vuonna 1987 SMP:n hallitustaival jatkui, kun puolue pääsi vastoin odotuksia jatkokaudelle Holkerin hallitukseen. SMP:n tulevan vaalikauden ympäristöpoliittisina tavoitteina olivat myrkkujen poistaminen elinympäristöstä ja elintarvikkeista, ydinvoimasta luopuminen sekä maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan tukeminen. Voidaan nähdä, että erityisesti elintarvikkeiden myrkyllisten ja haitallisten lisä- ja säilöntäaineiden kielloilla SMP korosti hallinnollisten määräysten merkitystä.

4.3 Vaali- ja ohjelmatyön painopisteet ja vihreät puolueeksi

Poliittinen vuosi 1988 alkoi tammikuun presidentinvaaleilla. Pekka Vennamo oli jo SMP:n vuoden 1987 Oulun puoluekokouksessa ehdottanut puoluekokousväelle, että SMP antaisi

¹⁸² SMP:n tavoitteet tulevalle vaalikaudelle, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 43, KA.

¹⁸³ *Suomen Uutiset*, 26.3.1987, ”Kansan enemmistö: Ydinvoima vaarallista”.

tukensa Mauno Koiviston uudelleenvalinnalle seuraavan vuoden presidentinvaaleissa. Puoluekokous kannatti tätä ehdotusta. Mauno Koiviston uudelleenvalintaa tuki 306 SMP:läisen valitsijaliiton ehdokasta, joiden joukossa oli niin sitoutumattomia, kokoomuslaisia, keskustapuoluelaisia, ruotsalaisia, kristillisiä, vihreitä, liberaaleja ja eläkeläispuoluelaisia. SMP:n valitsijaliiton lisäksi myös SDP ja Pro Koivisto -liike tukivat Koivistoa jatkokaudelle.¹⁸⁴ Samanaikaisesti kun SMP ilmaisi tukensa Koivistolle, Koivisto osoitti arvostusta SMP:tä kohtaan. Tämä oli nähtävissä esimerkiksi Mauno Koiviston haastattelussa Suomen Uutisissa. Koskaan aikaisemmin presidentti ei ollut suostunut Suomen Uutisten haastatteluun, joten tilaisuus oli historiallinen. Koivisto painotti haastattelussa, että SMP:n populismi nousi kansasta. Presidentillä oli myös selkeä kanta SMP:n hallitustyöhön: SMP oli rakentava voima. Puoluelehti puolestaan kehui Koivistoa yhteiskunnallisia ilmiöitä syvällisesti pohtivaksi maan isähahmoksi.¹⁸⁵ Vuoden 1988 presidentinvaaleissa Koivisto valittiin jatkokaudelle ylivoimaisella ääntenemmistöllä.¹⁸⁶

SMP:n vuoden 1988 Lahden puoluekokouksessa keskityttiin vahvasti jo tuleviin lokakuun kunnallisvaaleihin. Toisaalta puoluekokouksen ohjelmatyössä näkyi myös kansainvälisiä näkökulmia. Esimerkiksi puoluekokouksessa hyväksytyssä lähiajan tavoiteohjelmassaan SMP painotti kaikkia kolmea ympäristöpolitiikan ohjauskeinoa. SMP painotti ohjelmassa taloudellisia ohjauskeinoja, sillä puolue vaati ympäristönsuojeluun lisää määrärahoja ja investointeja. Lisäksi puolue näki, että saastuttajien oli maksettava saastuttamisen kustannuksista nykyistä suurempi osuus. Toisaalta ohjelmassa näkyi myös informaatio-ohjaus, koska SMP vaati ympäristönsuojeluun liittyvän tutkimustoiminnan tehostamista. SMP korosti myös hallinnollisia määräyksiä, koska se näki, että kansainvälistä toimintaa saasteiden ehkäisemiseksi niin naapurivaltioiden kuin muidenkin maiden kanssa oli tehostettava. Kansainvälisillä sopimuksilla oli merkittävä rooli esimerkiksi ilman kautta leviävien saasteiden, kuten haposateiden määrän kasvun pysäyttäjänä ja vähentäjänä.¹⁸⁷

Kunnallisvaalipainotus näkyi selvimmän Lahden puoluekokouksessa hyväksytyssä uusitussa kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa. Erityisohjelma sisälsi runsaasti ympäristöpoliittisia toimenpide-ehdotuksia, joista suurin osa oli tuttuja jo aiemmasta vuoden 1979 kunnallispoliittisesta erityisohjelmasta. Ohjelmien välillä oli kuitenkin havaittavissa joitakin

¹⁸⁴ *Suomen Uutiset*, 10.12.1987, ”Koivistolaiset vihreät SMP:n valitsijaliitossa”.

¹⁸⁵ *Suomen Uutiset*, 14.1.1988, ”Presidentti Mauno Koivisto: SMP:n populismi nousee kansasta”.

¹⁸⁶ Virtanen 2018, 320.

¹⁸⁷ SMP – uuden ydinvoimattoman yhteiskunnan rakentaja, 5.–7.8.1988, SMP:n arkisto, kansio 25, KA.

painotuseroja, sillä uusittu ohjelma korosti vahvemmin kuntien käytännön toimia ja vastuuta. Voidaan nähdä, että SMP painotti uusitussa kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa erityisesti hallinnollisten määräysten merkitystä. Puolue näki kuntien vastuuksi alueellisen saastumisen estämisen muun muassa asianmukaisin jätevesipuhdistamoin ja kaatopaikoin.

Energiakysymyksissä SMP ehdotti kaukolämmön rakentamisen tehostamista taajamissa. Suurvoimaloista tuli luopua, koska niitä ei voitu säädellä tuottamaan energiaa vuodenaikojen ja kulutuksen määräämässä suhteessa. Suurvoimaloiden tilalle SMP ehdotti monimuotoisia, hajasijoitettuja laitoksia, jotka hyödyntäisivät kotimaisia energiamuotoja. SMP korosti, että paikallisesti keskitetty energiantuotanto oli ekologisesti haitallista ja erityisesti kriisien sattuessa herkästi haavoittuvaa.¹⁸⁸

Uusitussa kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa kuntien vastuun painottaminen sekä hallinnolliset määräykset näkyivät myös ydinvoimakysymyksessä, sillä SMP:n mukaan kuntien tuli itse ratkaista kaikki sellaiset kysymykset, jotka liittyivät ydinvoimajätteiden varastointiin tai lopulliseen sijoittamiseen. Kunnille annettiinkin tärkeä rooli estää ydinvoimaloiden rakentaminen ja käyttö alueillaan. Hallinnolliset määräykset näkyivät lisäksi SMP:n ideassa ympäristölautakunnista. Uusitussa kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa esitettiin, että ympäristölautakunnat voitaisiin toteuttaa ilman byrokratian lisäämistä siirtämällä muun muassa vesilautakunnan ja terveyslautakunnan valvontajaoston tehtävät ympäristölautakunnalle. Toisaalta uusittu kunnallispoliittinen erityisohjelma korosti aiempaa vahvemmin myös jäteongelmaa. SMP:n mukaan jätteiden uudelleenkäyttöä tuli tehostaa ja täten säästää raaka-aineita, energiaa ja ehkäistä kasvavaa jäteongelmaa. Jätteiden uudelleenkäytön tehostaminen voidaan nähdä ohjelmassa eräänlaisena ylätason tavoitteena, joka ei rajoitu vain yhteen ympäristöpolitiikan ohjauskeinoon.¹⁸⁹

SMP lähti vuoden 1988 kunnallisvaaleihin kampanjalla, joka oli suunnattu erityisesti oppositiopuolue keskustaa vastaan. Veikko Vennamo korosti vaalien alla, ettei kansa saanut alistua vallanpitäjien narriksi. Kehotus oli siinä mielessä ristiriitainen, että SMP oli itse hallituksessa. Vanhempi Vennamo painotti, että puheet SMP:n muuttumisesta valtapuolueeksi ”olivat valhepropagandaa ja epävarmuuden kylvämistä kentälle”.¹⁹⁰ Puheet valtapuolueeksi muuttumisesta ja protestipuolueen vetovoiman heikkenemisestä olivat siinä mielessä tosia,

¹⁸⁸ *SMP:n uusittu kunnallispoliittinen erityisohjelma*, 1988, Pohtiva.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SMP/762>> [luettu 6.11.2025].

¹⁸⁹ *SMP:n uusittu kunnallispoliittinen erityisohjelma*, 1988, Pohtiva. [luettu 6.11.2025].

¹⁹⁰ Virtanen 2018, 321.

että SMP:n vaalimenestys oli laskusuunnassa. Kunnallisvaaleissa puolue menetti vajaan kolmanneksen äänistään ja 186 valtuustopaikkaa, mikä merkitsi 3,6 prosentin ääniosuutta.¹⁹¹ Kunnallisvaalien jälkeen Veikko Vennamo torjui mediassa syytökset siitä, että SMP:n aika alkoi olla loppullaan. Vennamo korosti, että SMP:llä oli päinvastoin huomattavasti paremmat edellytykset toimia verrattuna Kekkonen aikaan, jolloin puolueelle ennustettiin myös loppua.¹⁹²

Kunnallisvaalien jälkimainingeissa joulukuussa 1988 SMP:n toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjoissa hahmotettiin yleistä poliittista tilannetta. Vihreä liitto oli rekisteröity puolueeksi elokuun alkupuolella. Vihreän liiton perustamista edelsi liikkeen eri aatteellisten suuntausten, kuten feministien, yhteiskunnallisen siiven ja ekologistien, järjestäytyminen. Voidaan nähdä, ettei puolueen perustaminen sujunut ristiriidoitta, sillä jännitteitä oli erityisesti yhteiskunnallisen siiven ja ekologistien välillä. Myös lehdistö etsi eri suuntausten välistä draamaa.¹⁹³

SMP:n katsauksessa käytiin läpi kaikki puolueet, myös vihreiden senhetkinen tilanne. SMP näki vihreät hajanaisena joukkona, joka koostui eri suuntiin poukkoilevista kansalaisista ja poliitikoista, jotka käyttivät luonnonsuojelua pelkästään politiikan välineenä ja äänten kalastelussa. SMP ennusti, että yhden asian liikkeiden voima saattoi jäädä vuoden 1991 eduskuntavaaleissa vähäiseksi. Katsauksessa muistutettiin tuttuun tapaan myös siitä, että ympäristökysymyksistä olivat huolestuneita muutkin ryhmittymät vihreiden lisäksi, eivätkä vihreät olleet onnistuneet monopolisoimaan ympäristöasioita itselleen. Lisäksi katsauksessa toistui SMP:n ajatus siitä, että SMP oli ajanut vihreitä ja luontoa suojelevia tavoitteita jo kauan ennen vihreiden tuloa poliittiselle kentälle.¹⁹⁴ Voidaan nähdä, että kuvaa SMP:stä ympäristöpuolueena luotiin siis vahvasti suhteessa vihreisiin. SMP pyrki kehystämään itsensä ympäristönsuojelun edelläkävijäksi ja alkuperäiseksi ympäristöpuolueeksi, johon verrattuna vihreät olivat ikään kuin ”jäljessä”. Tällaisella retoriikalla puolue pyrki saamaan ympäristönsuojeluun liittyvien kysymysten omistajuuden sekä rakentamaan itselleen uskottavuutta vihreiden teemojen suhteen.

¹⁹¹ *Kunnallisvaalit 1988, 1989*, <<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023013111868>> [luettu 6.11.2025].

¹⁹² Räisänen 1989, 65.

¹⁹³ Aalto 2018, 294–299.

¹⁹⁴ Yleistä poliittisesta tilanteesta, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 43, KA.

Voidaan todeta, että vuonna 1988 Lahden puoluekokouksessa hyväksytty SMP:n lähiajan tavoiteohjelma painotti kaikkia kolmea ympäristöpolitiikan ohjauskeinoa, kun taas uusittu kunnallispoliittinen erityisohjelma korosti aiempaa vuoden 1979 kunnallispoliittista erityisohjelmaa vahvemmin kuntien käytännön toimia ja vastuuta ympäristönsuojelussa. Uusitussa kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa näkyivät erityisesti hallinnolliset määräykset. Vuonna 1988 SMP:n vaalimenestys oli laskusuunnassa. Lokakuun kunnallisvaalit olivat SMP:lle tappio, sillä se menetti lähes kolmanneksen äänistään. Joulukuussa 1988 SMP:n toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjoissa hahmotettiin muun muassa vihreiden senhetkistä tilannetta, joka nähtiin sekavana. SMP:n katsauksessa toistui ajatus siitä, että SMP oli ajanut vihreitä ja luontoa suojelevia tavoitteita jo kauan ennen vihreitä. Tällaisella retoriikalla SMP halusi kehystää itsensä alkuperäisenä ympäristöpuolueena.

4.4 Linjanmuutos vai jatkuvuus?

SMP:n vuoden 1989 Porin puoluekokouksessa ympäristöpolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä esille nousivat erityisesti ydinvoima, puhtaat elintarvikkeet sekä maa- ja metsätalouspolitiikan suunta. Nämä aiheet olivat hyvin linjassa SMP:n silloisen vaalikauden ympäristöpoliittisten tavoitteiden kanssa.¹⁹⁵ Ydinvoimaan liittyen puoluekokous teki vetoomuksen ydinvoimasta luopumiseksi. Vetoomuksen keskiössä oli SMP:n vuoden 1986 ydinvoimaponnosta tuttu vaatimus siitä, että energiantuotannon oli viimeistään vuoteen 2000 mennessä perustuttava muihin energialähteisiin kuin ydinvoimaan. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi puoluekokous korosti taloudellisia ohjauskeinoja, sillä se näki, että määrärahat ja taloudelliset kannustimet oli suunnattava uusiutuvien energiamuotojen rakentamiseen, suunnitteluun ja tukemiseen. Puoluekokous yhtyi SMP:n eduskuntaryhmän esittämiin vaatimuksiin ja antoi täyden tukensa ydinvoiman ja ydinaseiden vaarallisuutta ja ympäristön saastumista vastustavalle kansalaistoiminnalle, paikallisille ympäristöliikkeille ja luonnonsuojelujärjestöille. Vetoomuksessa korostettiin SMP:tä puolueena, joka puolusti pehmeitä yhteiskunnallisia arvoja, inhimillistä elämänmuotoa ja luonnonläheisyyden merkitystä päätöksenteossa.¹⁹⁶

Puhtaiden elintarvikkeiden tema näkyi sekä SMP:n puoluekokousviestissä että Porin puoluekokouksen maa- ja metsätalouspoliittisessa kannanotossa. SMP:n

¹⁹⁵ Ks. luku 4.2.

¹⁹⁶ SMP:n Porin XXXI puoluekokouksen vetoomus ydinvoimasta luopumiseksi, 4.–6.8.1989, SMP:n arkisto, kansio 26, KA.

puoluekokousperinteeseen kuului edellisen kokouksen pitopaikalta lähtenyt puoluekokousviesti, jota kuljetettiin eri teemoin ja eri kulkuneuvoin. Vuoden 1989 puoluekokousviestin aiheena oli kansalaisten oikeus puhtaisiin kotimaisiin elintarvikkeisiin. Puoluekokousviestillä haluttiin korostaa sitä, että puhtaat kotimaiset elintarvikkeet olivat sekä kuluttajan että tuottajan yhteinen etu. SMP edellyttikin taloudellisia ohjauskeinoja, joilla varmistettiin kotimaisen tuotannon kilpailukyky halpatuontielintarvikkeiden hintoihin nähden.¹⁹⁷ Myös maa- ja metsätalouspoliittisessa kannanotossa puoluekokous vaati taloudellisia ohjauskeinoja, joilla varmistettiin maaseudun elinvoima sekä perhe- ja pienviljelmille taloudelliset mahdollisuudet tuottaa kuluttajille edullisia ja puhtaita elintarvikkeita. SMP halusi taata kuluttajille mahdollisuuden myös luonnonmukaisesti viljeltyjen tuotteiden saantiin.¹⁹⁸ Näissä puoluekokouksen aihevalinnoissa konkretisoituikin se, miten SMP:läinen pien- ja perhevilmäpainotus kulki käsi kädessä puhtaasti ja luonnonläheisesti tuotettujen elintarvikkeiden kanssa.

Puhtaiden elintarvikkeiden lisäksi Porin puoluekokouksen maa- ja metsätalouspoliittinen kannanotto otti kantaa metsätalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Kannanotossa SMP painotti taloudellisia ohjauskeinoja, sillä puolue ei halunnut korottaa metsäverotusta, vaan kannatti verotuksen korjaamista oikeudenmukaisemmaksi. SMP katsoi myös, että happosateiden ja ilmansaasteiden vaikutusten tutkimukseen piti lisätä pikaisesti määrärahoja. Toisaalta kannanotossa tulivat esiin myös hallinnolliset määräykset, sillä SMP vaati yksipuolisesta tehometaloudesta luopumista. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, SMP ehdotti keskusmetsälautakunta Tapion ja metsänhoitoyhdistysten aseman ottamista julkiseen tarkasteluun sekä yksityismetsälain korjaamista.¹⁹⁹

Voidaan nähdä, että maa- ja metsätalouspoliittisen kannanoton tavoitteet olivat täysin linjassa SMP:n populistisen sekä perhe- ja pienviljelmien asemaa painottavan ideologian kanssa. Metsäverotuksen keventäminen tuki pientilallisia, ja happosateiden ja ilmansaasteiden vaikutusten tutkimukseen panostaminen tähtäsi maaseudun elinkeinojen turvaamiseen eli metsien suojelemiseen happosateilta. Sen sijaan tehometaloudesta luopuminen liittyi SMP:n vastustukseen keskitettyä valtaa ja suuryrityksiä kohtaan. Erityisesti puolueen ehdotus

¹⁹⁷ SMP:n puoluekokousviesti Lahti–Pori 1989. Kansalaisilla on oikeus puhtaisiin kotimaisiin elintarvikkeisiin, 27.7.1989, SMP:n arkisto, kansio 44, KA.

¹⁹⁸ SMP:n Porin XXXI puoluekokouksen maa- ja metsätalouspoliittinen kannanotto, 4.–6.8.1989, SMP:n arkisto, kansio 26, KA.

¹⁹⁹ SMP:n Porin XXXI puoluekokouksen maa- ja metsätalouspoliittinen kannanotto, 4.–6.8.1989, SMP:n arkisto, kansio 26, KA.

keskusmetsälautakunta Tapion ja metsänhoitoyhdistysten aseman julkisesta tarkastelusta voidaan nähdä ilmentävän SMP:lle tyypillistä populistista epäluuloa virallisia instituutioita ja byrokratiaa kohtaan.

Kaiken kaikkiaan ympäristöpolitiikka jäi Porin puoluekokouksessa vähemmälle huomiolle, sillä puoluekokouksen keskiössä olivat henkilövalinnat. Porin puoluekokouksessa Pekka Vennamon aikakausi loppui SMP:n johdossa, kun nuorempi Vennamo siirtyi Posti- ja telelaitoksen toimitusjohtajaksi.²⁰⁰ Uusi puheenjohtaja Heikki Riihijärvi kehuu Suomen Uutisissa Vennamoiden saavutuksia, erityisesti Veikko Vennamon periksiantamatonta työtä siirtoväen ja kodittomien rintamamiesten ja maattomien asutustoiminnan hyväksi sekä Pekka Vennamon määrätietoista johtamista, jonka ansiosta SMP saavutti vaalivoiton vuoden 1983 eduskuntavaaleissa. Riihijärvi halusi korostaa, että vennamolainen puolueen linja jatkui, vaikka puoluejohto vaihtui. Riihijärven mielestä SMP:ssä oli aiemmin luotettu Vennamoiden vetokykyyn, mutta tästä eteenpäin jokaisen jäsenen oli aika ryhtyä vetämään SMP:n linjan mukaista politiikkaa.²⁰¹ Uuden puheenjohtajan valinta ei ollut ainoa muutos, jonka Porin puoluekokous toi mukanaan. Pekka Vennamo ideoi puolueelle kolmimiehenisen johdon, jossa Heikki Riihijärvi johti puoluetta, Raimo Vistbackasta tuli Holkerin hallituksen liikenneministeri ja Sulo Aittoniemi johti eduskuntaryhmää. Lisäksi Tina Mäkelä valittiin puoluesihteeriksi, Lea Mäkipää ensimmäiseksi varapuheenjohtajaksi ja Timo Soini toiseksi varapuheenjohtajaksi.²⁰²

Samaan aikaan kun uusi puheenjohtaja korosti SMP:n linjan pysyvyyttä, muut puolueet, kuten SDP, väittivät sen muuttuneen erityisesti pakolaispolitiikassa. SMP torjui SDP:n väitteet, joiden mukaan Sulo Aittoniemen ja Raimo Vistbackan esittämät näkemykset pakolaispolitiikasta merkitsisivät hyväksyntää väkivaltaisille teoille. Riihijärvi painotti Suomen Uutisissa, etteivät Aittoniemen tai Vistbackan käsitykset poikenneet SMP:n virallisesta linjasta, eikä niillä ollut mitään tekemistä rasismien tai muukalaisvihan kanssa.²⁰³ Vaikka epäilyksiä SMP:n linjanmuutoksesta esitettiin, esimerkiksi politiikan tutkija Rauli

²⁰⁰ Virtanen 2018, 323.

²⁰¹ *Suomen Uutiset*, 10.8.1989, ”Vennamoiden jälkeen”.

²⁰² Virtanen 2018, 324–325.

²⁰³ *Suomen Uutiset*, 28.9.1989, ”Riihijärvi Iivarin syytöksiin: Linja ei ole muuttunut!”.

Mickelsson on katsonut, että maahanmuuttovastaisuus nousi varsinaisesti esiin vasta perussuomalaisten aikana.²⁰⁴

Kuitenkaan ympäristöpolitiikassa SMP:n linja ei puheenjohtajavaihdoksen myötä ratkaisevasti muuttunut. Vaikuttaa siltä, että Riihijärvi pyrki säilyttämään SMP:n ympäristöpolitiikan kärjen ydinvoimassa. Erinomainen esimerkki saman ympäristöpoliittisen linjan jatkumisesta oli Riihijärven Suomen Uutisissa esittämä kannanotto, jossa hän keskittyi ydinvoimakysymykseen. Riihijärvi esitti puoluelehdessä huolensa siitä, että vakuutteluista huolimatta Suomen ydinvoimaloissa oli esiintynyt jatkuvasti häiriöitä. Esimerkiksi Olkiluodon ydinvoimalassa vierasta metallia oli joutunut säätölaitteisiin, ja puolestaan Loviisassa vaarallisia häiriöitä oli esiintynyt hiushalkeamien muodossa. Riihijärven mukaan ydinvoimaloita vaativat suurpääoman omistajat, kapitalistit, jotka halusivat saada kansan maksamaan suurteollisuuden sähkölaskut. Tällä tavalla kuluttajat kytkettiin suurpääomapiirien orjuuteen. Riihijärvi näki, että kansalaisia ohjattiin orjuuteen vetoamalla ydinvoiman ympäristöystävällisyyteen ja samalla luottamalla siihen, etteivät he enää muistaisi Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuutta. Riihijärvi kuvaili tätä kehitystä ”aivopesuksi”, jolla kansalaisten mielipidettä muutettiin myönteiseksi ydinvoiman suhteen. Aivopesun tuloksena muut puolueet olivatkin joko osittain tai kokonaan hyväksyneet uuden ydinvoiman rakentamisen, kun taas SMP oli pysynyt visusti omassa kielteisessä kannassaan.²⁰⁵

Voidaan nähdä, että Heikki Riihijärven ydinvoimakannassa ja retoriikassa oli hyvin paljon samaa Veikko Vennamon kanssa. Veikko Vennamo suhtautui ydinvoimakysymykseen vahvalla tunteella, ja hänen puheissaan korostui kärjistetty retorinen tyyli. Esimerkiksi vuonna 1984 vanhempi Vennamo kirjoitti Suomen Uutisissa, että Suomessa lähdettiin ydinvoiman kanssa ”kuoleman tielle” suuren rahan etujen vuoksi. Sen sijaan Pekka Vennamo suhtautui ydinvoimaan pragmaattisemmin. Nuoremman Vennamon mielestä ydinvoima ei ollut lainkaan vaarallista, jos asiat hoidettiin kunnolla. Pekka Vennamon suhtautumisessa ydinvoimaan vaikutti todennäköisesti hänen työnsä Otaniemen koereaktorilla vuosina 1965–1966. Pekka Vennamo kuitenkin suostui noudattamaan SMP:n ydinvoiman vastaista linjaa ja korosti puheissaan usein ydinjätteiden säilytysongelmaa.²⁰⁶

²⁰⁴ Rauli Mickelssonin mukaan perussuomalaiset eivät profiloituneet alusta alkaen maahanmuuttovastaisuudella, vaan ankarampi kritiikki maahanmuuttoa kohtaan tuli puolueen ohjelmiin vasta vuonna 2007. Ks. Mickelsson 2021, 328–329.

²⁰⁵ *Suomen Uutiset*, 28.9.1989, ”Elinympäristömme kehityksen suunta”.

²⁰⁶ Virtanen 2018, 302–303.

Analyysi osoittaa, että SMP:n vuoden 1989 Porin puoluekokouksessa ympäristöpolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä esille nousivat erityisesti ydinvoima, puhtaat elintarvikkeet sekä maa- ja metsätalouspolitiikan suunta. Puoluekokous teki vetoimuksen ydinvoimasta luopumiseksi, joka korosti taloudellisia ohjauskeinoja. Sekä SMP:n Porin puoluekokousviesti että maa- ja metsätalouspoliittinen kannanotto korostivat puhtaita kotimaisia elintarvikkeita, joiden saatavuutta pyrittiin parantamaan taloudellisilla ohjauskeinoilla. Maa- ja metsätalouspoliittisessa kannanotossa taloudellisten ohjauskeinojen korostaminen näkyi myös metsäverotuksessa ja haposateiden ja ilmansaasteiden tutkimukseen kohdennettavissa määrärahoissa. Hallinnolliset määräykset näkyivät kannanotossa vaatimuksina luopua tehometätaloudesta, ottaa keskusmetsälautakunta Tapion ja metsänhoitoyhdistysten asema julkiseen tarkasteluun sekä korjata yksityismetsälaki. Voidaan nähdä, että ympäristöpolitiikka jäi Porin puoluekokouksessa vähemmälle huomiolle, sillä puoluekokouksen keskiössä oli uuden puoluejohdon valinta. Uusi puheenjohtaja Riihijärvi pyrki pitämään SMP:n ympäristöpolitiikan kärjen ydinvoimassa.

4.5 SMP:n hallitusero

Vuonna 1990 SMP:llä oli hankaluuksia niin hallituksessa kuin oman puolueen johdossakin. Hallituksessa kiistaa aiheutti kansaneläkelain käsittely, ja puolueessa kolmen miehen johtoryhmä ei toiminut. Myöhemmin Pekka Vennamo näkikin ideansa SMP:n kolmimiehisestä johdosta virheenä, sillä yksiselitteistä johtoa ei ollut, miesten väliset henkilökemiat eivät toimineet, sisäiset riidat kasvoivat ja jokainen johdon jäsen alkoi kiskoa puoluetta omaan suuntaansa. Vennamon mielestä ongelmaksi muodostuikin asioiden ylenpalttinen delegointi.²⁰⁷

SMP:n uusi puheenjohtaja Riihijärvi esitti avauspuheessaan näkemyksensä ajankohtaisista ympäristökysymyksistä Iisalmen puoluekokouksessa heinäkuussa 1990. Puheelle ei ole annettu otsikkoa tai päiväystä, mutta se voidaan tulkita puheen sävyn perusteella puheenjohtajan avauspuheeksi. Riihijärven mielestä ihmiskunnan tuli varautua tulevaisuudessa kahteen asiaan, jotka olivat ihmiskunnan räjähdysmäinen kasvu sekä ympäristön saastuminen. Riihijärvi korosti, että nämä kaksi teemaa oli otettava huomioon kaikessa päätöksenteossa. Riihijärvi kommentoi myös maa- ja metsätaloutta. Riihijärvi korosti, että suurtilalinja merkitsi jatkuvaa myrkkujen käyttöä, mikä oli valitettavaa, sillä

²⁰⁷ Virtanen 2018, 325.

Suomella oli kaikki edellytykset tuottaa puhtaita ja korkealaatuisia elintarvikkeita Euroopan markkinoille. Riihijärvi nosti esille myös SMP:n vankan ja pitkäaikaisen työn vesakkomyrkytysasiassa.²⁰⁸

Riihijärvi teki puheessaan myös eron SMP:n ja vihreiden ajaman ympäristönsuojelun välille. Riihijärven mukaan vihreät hätäilivät rantojen suojelusta ja luonnonsuojelualueista. Ei SMP:kään kieltänyt luonnonsuojelualueiden tarpeellisuutta, mutta piti tärkeänä ihmisten elinympäristön tilaa. Tätä puheenjohtaja konkretisoi lausahduksella: ”Mitä sinua turkulainen hyödyttää, jos Talaskangas on suojeltu tai Kessi on suojeltu, jos sinä edelleenkin juot sitä Aurajoen vettä.” Riihijärvi korostikin, että luonnonsuojelun tuli lähteä ihmisten tarpeista, eikä SMP hyväksynyt luonnonsuojelun nimissä tapahtuvaa sosialisointia, jota vihreät kannattivat. Riihijärvi kritisoi ajankohtaisia metsäkiistoja sanomalla, ettei luonnonsuojelu tarkoittanut sitä, että sitoi itsensä kettingillä puuhun kiinni ja esti metsurien työt.²⁰⁹ Vaikka SMP:ssä oli tilaa monenlaisille ajatuksille, Riihijärvi painotti, että aina piti lähteä todelliselta pohjalta. SMP:ssä lähdettiin siitä, että kun henkilö omisti esimerkiksi omakotitalon, metsäpalstan, pienviljelytilan tai kesämökin, hän oli itsessään paras luonnonsuojelija, joka ei tarvinnut ylhäältä päin tulevaa holhousta. Riihijärven mukaan omatoimisuudella ja vastuullisuudella päästiin ympäristöasioissa hyviin tuloksiin.²¹⁰

Riihijärven puhe havainnollistaa selvästi, miten SMP:n suhtautuminen ympäristöliikkeisiin ja ympäristöaktivismiin muuttui 1980-luvun aikana kriittisemmäksi. Kun vuonna 1979 SMP:ssä osoitettiin tukea kojärveläisille, sittemmin linja muuttui täysin. Riihijärven puhe oli siinä mielessä ristiriitainen, että SMP oli aiemmassa ohjelmatyössään sekä Iisalmen puoluekokouksessa hyväksytyssä ympäristö- ja energiapolitiisessa julkilausumassaan korostanut, että puolue antoi täyden tukensa ydinvoiman vastustajille sekä ympäristön saastumista vastustavalle kansalaistoiminnalle, paikallisille luonnonsuojelujärjestöille ja ympäristöliikkeille.²¹¹ Syy, miksi Riihijärvi kritisoi metsäkiistoihin osallistuneita

²⁰⁸ Heikki Riihijärven avauspuhe SMP:n Iisalmen puoluekokouksessa, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 27, KA.

²⁰⁹ Tämä oli suora kritiikki metsäkiistoihin osallistuneille luonnonsuojelijoille. 1980-luvun loppu ja 1990-luvun vaihe oli metsäkiistojen aikaa, jossa erityiseen asemaan nousi vanhojen metsien suojelu eri puolella Suomea: Kolilla, Jerisjärvellä, Kessissä, Murhijärvellä, Talaskankaalla ja Porkkasalossa. Hakkuukiistoissa tukeuduttiin väkivallattomaan kansalaistotelemattomuuteen samalla tavalla kuin Kojjärvellä vuonna 1979. Ks. Roiko-Jokela 2003.

²¹⁰ Heikki Riihijärven avauspuhe SMP:n Iisalmen puoluekokouksessa, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 27, KA.

²¹¹ Ympäristönsuojelussa ja energiapolitiikassa on aika löytää tie ongelmien ratkaisuun, on aika päättää, miten tulee toimia, eikä vain hokea, on tehtävä jotain, 27.–29.7.1990, SMP:n arkisto, kansio 27, KA.

luonnonsuojelijoita saattoi liittyä metsäkiistojen luonteeseen, joka oli korostetun ekologinen.²¹² Tämä puolestaan ei sopinut SMP:n ideologiaan, joka korosti luonnonsuojelun käytännölläisyyttä sekä maalaisjärjen käyttöä suojelukysymyksissä.

Riihijärvi otti puheessaan esille myös ydinvoimakysymyksen. Riihijärven mukaan puunjalostusteollisuus vaati uutta ydinvoimalaa saadakseen kansalaisten kustannuksella halpaa energiaa. Tämä johtaisi Riihijärven mukaan metsien hakkaamiseen ja lopulta kasvihuoneilmiön toteutumiseen. Riihijärvi muistutti, että metsät toimivat keuhkoina, jotka sitoivat hiilidioksidia, jota ihmiskunta tuotti. SMP ei missään tapauksessa hyväksynyt ydinvoimaloita niin turvallisuusriskien kuin ydinjätteiden varastoimiskysymyksen takia. Riihijärvi painotti taloudellisia ohjauskeinoja ja esitti vaihtoehtoiseksi ratkaisuksi biokaasua, sen kehittämistä ja siihen liittyvän rahoituksen lisäämistä.²¹³ Voidaan nähdä, että puheessaan Riihijärvi maalasi uhkakuvan siitä, että ydinvoiman tukeminen saattaisi aiheuttaa kasvihuoneilmiön toteutumisen. Vaikka Riihijärvi yhdisti ydinvoiman ja kasvihuoneilmiön omaperäisellä tavalla, voidaan puheesta havaita, miten kasvihuoneilmiön käsitteleminen oli yleistynyt 1980- ja 1990-luvun vaihteen ympäristöpolitiikan sanastossa. Tässä taustalla vaikutti kasvihuoneilmiön voimistumisen virallistaminen vuonna 1988 perustetulta hallitusten välisellä asiantuntijoista koostuvalla ilmastonmuutospaneelilla (*Intergovernmental Panel on Climate Change*, IPCC). IPCC:n raporteissa tutkijat päätyivät johtopäätökseen, jonka mukaan ihmisten toiminnasta johtuvat ilmastokaasut aiheuttivat ilmaston lämpenemisen.²¹⁴

Kasvihuoneilmiö otettiin esille myös SMP:n Iisalmen puoluekokouksessa hyväksytyssä ympäristö- ja energiapoliittisessa julkilausumassa. Julkilausumassa SMP vaati hallinnollisia määräyksiä, sillä se näki, että Suomeen tulisi laatia kotimaan olosuhteisiin soveltuva, kansainväliset vaatimukset täyttävä ympäristönsuojelun normisto. Suomen tulisi myös tehostaa kansainvälistä yhteistyötä ympäristöpolitiikassa. SMP oli erityisen huolestunut Suomen ja Itä-Euroopan maiden heikosta ympäristön tilasta sekä voimistuvasta kasvihuoneilmioistä. SMP halusikin, että Suomesta tarjottaisiin teknillistä ja tieteellistä apua ja tietämystä Itä-Euroopan maiden ympäristöongelmien ratkaisuun. Tämä voidaan nähdä informaatio-ohjauksena.²¹⁵ 1990-luvun alussa SMP:n vaatimuksissa toistuikin ajatus siitä, että

²¹² Rannikko 1994, 14–18; Väliaverron 1996.

²¹³ Heikki Riihijärven avauspuhe SMP:n Iisalmen puoluekokouksessa, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 27, KA.

²¹⁴ Räsänen et al. 2021, 437; Ympäristöministeriö 2007, 12.

²¹⁵ Ympäristönsuojelussa ja energiapolitiikassa on aika löytää tie ongelmien ratkaisuun, on aika päättää, miten tulee toimia, eikä vain hokea, on tehtävä jotain, 27.–29.7.1990, SMP:n arkisto, kansio 27, KA.

kansainvälisen ympäristöyhteistyön tulisi suuntautua ennen kaikkea itään. Tässä vaatimuksessa voidaan havaita selvä kansallisen edun lähtökohta, joka liittyi todennäköisimmin metsiin. Suomen näkökulmasta erityistä huolta olivat pitkään herättäneet teollisuuden ilmansaasteet, jotka aiheuttivat happamoitumista ja joita Suomeen kantautui erityisesti Neuvostoliiton alueelta. Metsäteollisuuden elintärkeys Suomen taloudelle oli keskeinen syy happamoitumishuolten taustalla. Metsien happamoituminen heikensi metsien tilaa ja sitä kautta Suomen kilpailukykyä, vientituloja ja taloudellista hyvinvointia.²¹⁶

Iisalmen puoluekokouksessa SMP hyväksyi myös vaalijulistuksensa ja vaaliohjelmansa vuoden 1991 eduskuntavaaleja varten. Vaaliohjelmassa vihreiden arvostelu näkyi vahvasti. Vaaliohjelma korosti, ettei SMP kannattanut vihreiden ”orwellimaista” joka paikkaan ulottuvaa yksilönvapauden rajoittamista. Sen sijaan SMP luotti Suomen kansalaisiin ja positiivisten palkkioiden voimaan yksilönvapauden rajoittamisen sijasta. Puolue luotti suomalaisiin ja heidän vastuunottoonsa elinympäristöstä. Ohjelma painotti, ettei punavihreää kontrollointia tarvittu Suomessa.²¹⁷ Vaikka vihreitä ja vasemmistoa oli niputettu yhteen SMP:ssä jo aiemmin 1980-luvulla, vaaliohjelman myötä punavihreä-termi nousi aiempaa keskeisemmäksi osaksi puolueen sanastoa. Voidaan nähdä, että punavihreä-termin käyttöönotto kertoi siitä, että SMP:ssä alkoi yleistymään sanasto, joka sittemmin jatkui Perussuomalaisten retoriikassa. Punavihreistä puhumisella luotiin yhtenäinen vastustajakuva ja tuotettiin retorista vastakkainasettelua, mikä toimi puolueen poliittisen viestin vahvistamisessa.

SMP erosi hallituksesta vain noin kuukautta myöhemmin Holkerin hallituksen budjettiriihen kansaneläkelakikiistan myötä. Kansaneläkkeen neljättä vaihetta koskevassa kiistassa oli kyse siitä, ettei SMP hyväksynyt kansaneläkeläispuolisoiden ”lisäosavääryyden” poistamista, joka olisi liikenneministeri Raimo Vistbackan mukaan tuonut oikeudenmukaisen tulonkohennuksen 248 000:lle kaikkein pienituloisimmalle eläkeläiselle. Budjettiriihi venyi pikkutunneille. SMP:n esittämät lisäykset budjettiin olivat noin 600 miljoonaa markkaa, mutta pääministeri Holkeri teki selväksi, ettei budjetista enää neuvoteltu. Riihen päätteeksi Holkeri ilmoitti, että muiden hallituspuolueiden ja SMP:n tiet eroavat.²¹⁸ Tulkinnat siitä, miten asiat etenivät, vaihtelivat hallituspuolueiden ja SMP:n kesken. Suomen Uutisissa yleinen tulkinta oli se, että SMP hädettiin tai heitettiin ulos hallituksesta, kun taas pääministeri Harri

²¹⁶ Kaarkoski 2021, 453.

²¹⁷ SMP:n vaaliohjelma, (päiväämätön), SMP:n arkisto, kansio 44, KA.

²¹⁸ Virtanen 2018, 325–326.

Holkerin mukaan SMP lähti itse hallituksesta.²¹⁹ Liikenneministeri Vistbacka ei suostunut aluksi allekirjoittamaan erotuspyyntöään, vaan totesi, että SMP:n puoluehallituksen tuli käsitellä erotuskysymys. Vistbacka taipui lopulta eroon puoluehallituksen erokäskyn myötä.²²⁰

Tiivistetysti voidaan sanoa, että SMP:n puheenjohtaja Riihijärvi korosti puolueen vuoden 1990 Iisalmen puoluekokouksessa SMP:lle tuttuja ympäristöpolitiikan teemoja, mutta teki myös selvän eron SMP:n ja vihreiden ajaman ympäristönsuojelun välille. Riihijärven puoluekokouspuhe on erinomainen esimerkki siitä, miten SMP:n suhtautuminen ympäristöaktivismiin muuttui 1980-luvun aikana kriittisemmäksi. Riihijärvi painotti puheessaan taloudellisia ohjauskeinoja ja esitti ydinvoiman korvaavaksi ratkaisuksi biokaasua ja sen kehittämistä. Iisalmen puoluekokouksessa hyväksytyssä ympäristö- ja energiapoliittisessa julkilausumassa SMP vaati hallinnollisia määräyksiä, sillä puolue vaati kotimaan olosuhteisiin soveltuvaa, kansainväliset vaatimukset täyttävää ympäristönsuojelun normistoa sekä kansainvälisen yhteistyön lisäämistä ympäristöpolitiikassa. Toisaalta julkilausumassa painotettiin myös informaatio-ohjausta, sillä SMP halusi, että Suomi antaisi teknistä ja tieteellistä apua Itä-Euroopan maille ympäristönsuojelussa. SMP:n vaaliohjelmassa vuoden 1991 eduskuntavaaleihin näkyi selvästi vihreiden arvostelu ja punavihreä-termin käyttö. Voidaan nähdä, että punavihreä-termin käyttö kertoi siitä, että SMP:ssä alkoi vähitellen yleistymään sanasto, joka sittemmin jatkui Perussuomalaisten retoriikassa.

Vuosi 1990 oli SMP:lle hankala. Hallituksen kansaneläkelakikiista päätti SMP:n hallitustaipaleen, joka oli kestänyt vuodesta 1983 asti. Tänä aikana puolue oli modernisoitunut ja protestipuolueen leima oli heikennyt. SMP:stä oli tullut osa valtaapitävien kovaa ydintä. 1990-luku toi mukanaan puolueelle uusia haasteita, kilpailevia ryhmittymiä ja taloudellisia vaikeuksia, jotka lopulta johtivat SMP:n konkurssiin vuonna 1995.

²¹⁹ *Suomen Uutiset*, 30.8.1990, ”Häätö”; *Suomen Uutiset*, 30.8.1990, ”Punamustahallitus hylkäsi kansaneläkeläispuolisot”; *Suomen Uutiset*, 30.8.1990, ”Raimo Vistbacka: Neljännesmiljoonaa eläkeläistä petettiin”.

²²⁰ Virtanen 2018, 325–326.

5 Johtopäätökset

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen tarkastellut Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) harjoittamaa ympäristöpolitiikkaa vuosina 1978–1990. Olen tutkinut SMP:n puoluekokouspöytäkirjojen, toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjojen, erityisohjelmien sekä puoluelehti Suomen Uutisten pohjalta sitä: 1) minkälaista ympäristöpolitiikkaa SMP harjoitti, 2) minkälaisia ympäristöpolitiikan ohjaus- tai vaikutuskeinoja puolue esitti, 3) miten SMP loi itsestään kuvaa ympäristöpuolueena sekä 4) miten SMP:n suhtautuminen ympäristöliikkeisiin ja vihreisiin muuttui ajanjakson aikana. Käyn ensin läpi tutkimustulokseni liittyen tutkimuskysymyksiin 1 ja 2. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään tutkimuskysymyksiä 3 ja 4, ja lopuksi pohdin tutkimuksen merkitystä sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Tarkastelemani ajanjakso, erityisesti Pekka Vennamon puheenjohtaja-aika (1979–1989) voidaan nähdä SMP:n modernisoitumisen kautena, jolloin myös ympäristökysymysten relevanssi vahvistui suomalaisissa puolueissa. SMP:n ekologinen erityisohjelma (1978) esitteli puolueen 1970-luvun lopun ja 1980-luvun ympäristöpolitiikan keskeisimmät ajatukset muun muassa ihmisen ja luonnon välisestä vastavuoroisesta suhteesta, suojeltavista kohteista, vesakkomyrkytyksistä, energiapolitiikassa suosittavista energialähteistä, luonnonläheisestä asumisesta ja ympäristötietoudesta. Ekologinen erityisohjelma ei kuitenkaan vielä esitellyt kovin paljoa konkreettisia toimenpiteitä ympäristön suojelemiseksi, vaan enemmänkin luetteli huomioon otettavia, kannatettavia tai suojeltavia asioita sekä ympäristölle haitallisia toimia, joita tulisi vähentää tai estää. Ympäristönsuojelu ja siihen liittyvät toimet alkoivat konkretisoitumaan puolueen ohjelmatyössä 1980-luvun aikana.

SMP:n kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa (1979) näkyi selvästi vuoden 1979 toisen öljykriisin aiheuttama energiakriisi. Kunnallispoliittinen erityisohjelma painotti taloudellisia ohjauskeinoja energian säästämiseksi. Energiapolitiikassa SMP ei halunnut tukeutua öljyyn, eikä ydinvoimaan, vaan esitti niiden tilalle kotimaisia ja uusiutuvia energialähteitä. Toisaalta SMP korosti ohjelmassa myös hallinnollisten määräysten merkitystä, sillä puolue vaati, että uusien ydinvoimaloiden rakentamisesta luovuttaisiin ja jo valmiit ydinvoimalat pysäytettäisiin. Myös ohjelman muissa vaatimuksissa painottuivat hallinnolliset määräykset, sillä puolueen mukaan esimerkiksi kaikessa kaavoituksessa ja rakentamisessa tuli ottaa huomioon puhtaan luonnon säilyttäminen ja saasteeton elinympäristö. Saasteongelman hoitamiseksi SMP näki tarvittavan tehokkaampaa kuntien vaikuttamista sekä lakien valvontaa

ja noudattamista. Puolue vaati myös ympäristönsuojelulautakunnan perustamista jokaiseen kuntaan.

SMP:n energiapoliittinen erityisohjelma (1980) jatkoi aiemmista erityisohjelmista tuttua energia- ja ympäristöpoliittista linjaa. Energiapoliittinen erityisohjelma syvensi erityisesti SMP:n ydinvoimakantaa, ja erityisohjelman ydinvoimaa käsittelevissä osioissa esiintyi runsaasti populistista retoriikkaa. Vuonna 1980 SMP vaati virallista kansanäänestystä tai vähintään ”vastuullista mielipidetiedustelua” ydinvoimaloista ja niiden turvallisuusnäkökohdista. Ydinvoimaa koskeva kansanäänestys voidaan nähdä informaatio-ohjauksena. Vuonna 1980 Hattuvaara-liike nosti vesakkomyrkytyskysymyksen kotimaisen ympäristöpolitiikan valokeilaan. SMP painotti vesakkomyrkytysasiassa hallinnollisia määräyksiä, sillä se halusi kieltää ne lailla.

SMP:n nuorisjärjestö, Kehittyvän Suomen Nuorten Liitto (KSNL), oli erityisen huolestunut ympäristöstä ja ympäristönsuojelun puutteellisesta tilasta. Voidaan nähdä, että KSNL käytti usein emopuoluetta kriittisempää retoriikkaa ympäristöasioissa. Vuoden 1980 kunnallisvaaleissa SMP:n ympäristöpoliittisina tavoitteina olivat kotimaisen energiantuotannon lisääminen ja energian säästäminen, joiden toteutumista kuntien tuli tukea taloudellisin ohjauskeinoin. SMP vaati, että ydinvoima oli kaikkialla maassa torjuttava. Puolue tavoitteli tervettä asumisympäristöä myös hallinnollisilla määräyksillä. Esimerkiksi kaavoitus ja ympäristösuunnittelu oli toteutettava siten, että puhdas luonto säilyisi sekä kunnan oli valvottava sitä, että ympäristörikoksia ei sen alueella tapahdu.

Vuonna 1981 SMP:n Seinäjoen puoluekokouksessa puolue halusi korostaa ihmisläheistä ja ympäristönsuojelumuonteista aatteellista perustaansa sekä tunnuslauseella että uudella tunnuskukalla. Samaisessa puoluekokouksessa hyväksytty SMP:n maatalouden erityisohjelma (1981) keskittyi luonnonmukaisen viljelyn ideaan, joka yhdistettiin luontevasti puolueen perhe- ja pienviljelmäperustaiseen maatalouspolitiikkaan. SMP:lle oli maaseudun puolueena luonnollista korostaa maaseudun pienyhteisöjen luonnonläheisyyttä ja ympäristöystävällisyyttä vastakohtana kaupunkien keinotekoisuudelle ja epäluonnollisuudelle. Sen sijaan samaisena vuonna hyväksytyn SMP:n aluepoliittisen erityisohjelman (1981) keskiössä oli kehitys- ja sivualueiden tukeminen esimerkiksi kaivannaisteollisuudella. Aluepoliittisessa erityisohjelmassa painottuivat taloudelliset ohjauskeinot kotimaisen energian käytön lisäämiseksi sekä kotimaisten ja puhtaiden elintarvikkeiden viljelyn ja tuotannon monipuolistamiseksi. Voidaan nähdä, että vuonna 1981 ydinvoimahuoli oli SMP:ssä vahvasti

läsnä. Tässä taustalla vaikuttivat uuden ydinvoimalan rakentamissuunnitelmat sekä ydinvoiman yhteydet ydinaseiden tuotantoon ja asevarusteluun. SMP:n puoluehallitus päättikin korostaa ydinvoimakysymyksessä hallinnollisia määräyksiä, sillä se halusi tuoda päätökset ydinvoimalaitosten perustamisesta eduskuntaan. Puoluehallitus vaati hallitusta tuomaan eduskuntaan myös ydinenergiaa koskevan lain.

Vuosi 1982 oli käännekohta, jolloin Kekkonen aikakausi lopullisesti päättyi ja Koiviston aika alkoi. Ympäristöpoliittisista aiheista vuonna 1982 huolta SMP:ssä herättivät vesistöjen huono tila sekä ympäristöhallinnon järjestäminen. Saimaan suojelussa SMP korosti informaatio-ohjausta sekä taloudellisia ohjauskeinoja, kun taas Pohjois-Suomen vesistökysemissä puolue painotti hallinnollisia määräyksiä. Vuonna 1982 SMP esitti myös oman ympäristöministeriömallinsa. SMP:n mallissa ympäristöministeriön toimialaksi hahmotettiin ympäristönsuojelu ja luonnonsuojelu, ulkoilu ja luonnon virkistyskäyttö, vesien suojelu ja osittain muut vesiasiat, ympäristölle haitallisten aineiden valvonta ja käyttö sekä ydinvoiman käyttö, valvonta, ydinjätehuolto ja säteilyturvallisuus sekä öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunta. Puolueen harmiksi sen ideaa ei kannatettu, ja SMP:n vaihtoehto ympäristöministeriöksi poikkesikin ministeriön lopullisesta toimialasta erityisesti ympäristölle haitallisten aineiden, ydinvoimaan liittyvien asioiden sekä kaavoitus- ja asuntoasioiden osalta.

Vuosi 1983 muutti SMP:n tilannetta merkittävästi. Eduskuntavaalivoiton myötä SMP:stä tuli hallituspuolue ensimmäistä kertaa historiansa aikana. Tämä tarkoitti puolueelle suurta mukautumista räväkästä ja kovasanaisesta oppositiopuolueesta hillitymmäksi ja vastuuta kantavaksi hallituspuolueeksi. Vuonna 1983 SMP hyväksyi myös kaksi uutta erityisohjelmaa, jotka sisälsivät ympäristöpoliittisia linjauksia. SMP:n metsien erityisohjelma (1983) avasi SMP:n metsäpoliittista linjaa. Metsien erityisohjelmassa SMP vaati muun muassa kaavamaisen metsänhoidon välttämistä, ja puolue näkikin, että metsänhoidon tuli perustua ensisijaisesti luonnon omaan uudistumiseen. SMP vaati ohjelmassa hallinnollisilla määräyksillä myös metsälainsäädännön uudistamista 1980-luvun vaatimuksia vastaavaksi. Sen sijaan SMP:n kansainvälisten asian ja turvallisuuspolitiikan erityisohjelmassa (1983) painotettiin kansainvälisen yhteistyön merkitystä ympäristön suojelemiseksi. Voidaan nähdä, että SMP painottikin erityisohjelmassa hallinnollisten määräysten merkitystä, sillä kansainvälinen yhteistyö perustuu lähes aina jonkinlaisiin sopimuksiin, sääntöihin ja normeihin. Vuotta myöhemmin SMP:n Turun puoluekokouksessa hyväksytty veropoliittinen julkilausuma antoi puolestaan entistä enemmän konkreettisia ajatuksia ja ohjauskeinoja ympäristönsuojelun edistämiseksi. Julkilausumassa korostettiin taloudellisia ohjauskeinoja, ja

sen ideana oli hahmottaa sitä, miten eri verotusratkaisuilla voitiin edistää raaka-aineiden, energian ja ympäristön säästämistä.

1980-luvun puolivälistä alkaen SMP:n ohjelmatyössä alkoi näkyä aiempaa enemmän ympäristöpolitiikan kansainvälisiä näkökulmia. Esimerkiksi happosateiden ja happamoitumisen ylijärjaisia vaikutuksia kuvattiin vuonna 1985 SMP:n Hyvinkään puoluekokouksessa hyväksytyssä metsäpoliittisessa julkilausumassa. Julkilausumassa SMP esitti happamoitumisongelman ratkaisemiseksi hallinnollisia määräyksiä ja taloudellisia ohjauskeinoja, sillä puolue vaati savukaasujen ja liikenteen pakokaasujen puhdistamista sekä suuria taloudellisia investointeja. Happamoitumisen lisäksi julkilausuma nosti esille myös muita globaaleja ympäristöongelmia, kuten metsien aavikoitumisen, ikimetsien hupenemisen sekä sademetsien häviämisen. Toisaalta SMP painotti julkilausumassa myös informaatio-ohjausta, koska puolueen mielestä ihmisten ajattelutavan muuttaminen oli todellinen ja vaikuttava keino tehdä muutoksia ja korjauksia ympäristöasioissa.

Vuosina 1986–1987 SMP:n energia- ja ympäristöpolitiikka keskittyi vahvasti ydinvoimaan Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden (1986) sekä ydinenergilain (1987) säätämisen takia. Toukokuussa 1986 SMP:n kansanedustajat Veikko Vennamo ja Pentti Kettunen esittivät hallituksen vuoden 1985 kertomukseen pontta, jonka mukaan ydinvoima tulisi asettaa rakennuskieltoon ja kaikki ydinvoimalat sulkea vuoteen 2000 mennessä. Voidaan nähdä, että ydinvoimaponnessaan SMP painotti hallinnollisia määräyksiä, sillä puolue halusi asettaa ydinvoiman vähitellen täyskieltoon. Ponsi meinasi kaataa hallituksen. Veikko Vennamo ja Pentti Kettunen kuitenkin taipuivat viikon päästä kannastaan, kun Pekka Vennamo taivutteli heidät. Kolme SMP:n kansanedustajaa äänesti omantuntonsa mukaisesti ponnin puolesta, vaikka eduskuntaryhmä vetäytyi ponnesta.

Tšernobylin tapahtumat järkyttivät SMP:läisiä suuresti. SMP näki, että Tšernobylin myötä suomalainen tiedotustoiminta ja katastrofiorganisaatio osoittautuivat toimimattomiksi. Tšernobylin jälkimainingeissa SMP vaatikin kansallisen tiedotustoiminnan parantamista onnettomuuksien varalta, mikä voidaan nähdä informaatio-ohjauksena. Vuonna 1987 SMP pääsi huonosta eduskuntavaalituloksesta huolimatta jatkokaudelle Holkerin hallitukseen. SMP:n tulevan vaalikauden ympäristöpoliittisina tavoitteina olivat myrkkujen poistaminen elinympäristöstä ja elintarvikkeista, ydinvoimasta luopuminen sekä maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan tukeminen. Voidaan nähdä, että erityisesti

elintarvikkeiden myrkyllisten ja haitallisten lisä- ja säilöntäaineiden kielloilla puolue korosti hallinnollisten määräysten merkitystä.

Vuonna 1988 SMP tuki Mauno Koiviston uudelleenvalintaa, ja Koivisto varmistikin vaaleissa toisen presidenttikautensa. Vuonna 1988 SMP:n Lahden puoluekokouksessa hyväksytyssä lähiajan tavoiteohjelmassa SMP nosti esiin kaikki kolme ympäristöpolitiikan ohjauskeinoa. SMP painotti lähiajan tavoiteohjelmassa taloudellisia ohjauskeinoja, sillä puolue vaati ympäristönsuojeluun lisää määrärahoja ja investointeja. Lisäksi puolue näki, että saastuttajien oli maksettava saastuttamisen kustannuksista nykyistä suurempi osuus. Toisaalta ohjelmassa näkyi informaatio-ohjaus, koska SMP vaati ympäristönsuojeluun liittyvän tutkimustoiminnan tehostamista. SMP painotti ohjelmassa myös hallinnollisia määräyksiä, sillä se näki, että kansainvälistä toimintaa saasteiden ehkäisemiseksi niin naapurivaltioiden kuin muidenkin maiden kanssa oli tehostettava. Sen sijaan SMP:n uusittu kunnallispoliittinen erityisohjelma (1988) painotti aiempaa vuoden 1979 ohjelmaa vahvemmin kuntien käytännön toimia ja vastuuta ympäristöasioissa. Uusitus kunnallispoliittisessa erityisohjelmassa korostui erityisesti hallinnollisten määräysten merkitys. Vaikka kunnallispolitiikkaan liittyvään ohjelmatyöhön panostettiin, vuoden 1988 kunnallisvaalit osoittautuvat SMP:lle tappioksi.

Vuonna 1989 SMP:ssä ympäristöpolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä nousivat esille erityisesti ydinvoima, puhtaat elintarvikkeet sekä maa- ja metsätalouspolitiikan suunta. Esimerkiksi vuonna 1989 SMP:n Porin puoluekokous teki vetoimuksen ydinvoimasta luopumiseksi. Vetoimus korosti taloudellisia ohjauskeinoja, sillä taloudelliset kannustimet haluttiin suunnata uusiutuvien energiamuotojen kehittämiseen. Vuoden 1989 puoluekokousviesti sekä SMP:n Porin puoluekokouksessa hyväksytty maa- ja metsätalouspoliittinen kannanotto korostivat puhtaita kotimaisia elintarvikkeita. Näiden saatavuutta haluttiin parantaa taloudellisilla ohjauskeinoilla. Taloudelliset ohjauskeinot näkyivät myös siinä, että SMP halusi korjata metsäverotusta sekä kohdentaa happosateiden ja ilmansaasteiden tutkimukseen enemmän määrärahoja. Toisaalta kannanotossa näkyivät myös hallinnolliset määräykset, sillä SMP vaati tehometsätaloudesta luopumista. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi SMP ehdotti keskusmetsälautakunta Tapion ja metsänhoitoyhdistysten aseman ottamista julkiseen tarkasteluun sekä yksityismetsälain korjaamista. Voidaan kuitenkin nähdä, että SMP:n Porin puoluekokouksessa ympäristöpolitiikka jäi vähemmälle huomiolle, sillä puoluekokouksen keskiössä oli uuden puoluejohdon valinta.

Vuonna 1989 SMP:n uudeksi puheenjohtajaksi valittu Heikki Riihijärvi pyrki pitämään puolueen ympäristöpolitiikan kärjen ydinvoimassa. Vuonna 1990 SMP:n Iisalmen puoluekokouksessa uusi puheenjohtaja korostikin SMP:lle tuttuja ympäristöpolitiikan teemoja ydinvoimasta vesakkomyrkytyksiin. Riihijärvi painotti puoluekokouspuheessaan taloudellisia ohjauskeinoja ja esitti ydinvoiman korvaavaksi energiaratkaisuksi biokaasua ja sen kehittämistä. Myös kasvihuoneilmiötä ja sen vaikutuksia alettiin käsitellä SMP:n ohjelmatyössä, kuten SMP:n Iisalmen puoluekokouksessa hyväksytyssä ympäristö- ja energiapoliittisessa julkilausumassa. Julkilausumassa SMP vaati hallinnollisia määräyksiä, sillä se näki, että Suomeen tulisi laatia kotimaan olosuhteisiin soveltuva, kansainväliset vaatimukset täyttävä ympäristönsuojelun normisto. SMP halusi myös kansainvälisen yhteistyön lisäämistä ympäristöpolitiikassa. Toisaalta SMP painotti julkilausumassa informaatio-ohjausta, sillä se halusi, että Suomesta tarjottaisiin teknillistä ja tieteellistä apua ja tietämystä Itä-Euroopan maiden ympäristöongelmien ratkaisuun.

SMP loi johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti itsestään kuvaa ympäristöpuolueena. Tässä keinona toimi puolueen imago- ja ideologiatyö sekä retoriikka erityisesti suhteessa ympäristöliikkeisiin ja vihreisiin. Jo vuonna 1979 SMP:n puoluehallituksen pöytäkirjoissa todettiin, että SMP:n imagoa oli ”koko ajan kehitettävä ns. vihreän liikkeen suunnassa” eli puhtaan ympäristön ja pehmeän teknologian puolesta ja ydinvoimaa vastaan. Ympäristöpolitiikkaa aseteltiin tiiviimmin SMP:läisen ideologian eli asialinjan raameihin paria vuotta myöhemmin, maaliskuussa 1981 SMP:n koulutusseminaarissa, jossa esiteltiin puolueen ideologiatyön tuloksia. Ideologiatyöryhmän raportissa SMP:n uutta vaihtoehtoa eli pehmeää suuntausta konkretisoitiin useilla havainnekuvilla.

Vuonna 1985 SMP:n ideologian kehittäminen jatkui. Vuoden 1985 ensimmäisessä SMP:n ideologia-työryhmän raportissa painotettiin puolueen asemaa yleis- ja asiapuolueena. Vaikka SMP nähtiinkin yleispuolueena, tuli sen toimintaresurssien rajallisuuden vuoksi keskittyä muutamiin merkittävimpiin ja ajankohtaisimpiin painopisteisiin, kuten nuorisopolitiikkaan, ay-politiikkaan, ympäristöpolitiikkaan sekä maatalouspolitiikkaan. Myös SMP:n puolueedustajistolle, puoluehallitukselle ja eduskuntaryhmälle vuonna 1985 helmikuussa järjestetyssä laivaseminaarissa hahmotettiin SMP:n ideologiaa ja puolueiden tulevaisuutta. Laivaseminaarin työryhmän raportissa ennustettiin, että tulevaisuudessa puolueilta vaadittiin entistä enemmän mukaantumiskykyä ja joustavuutta ajan hengen tarpeisiin. Yksi tällainen ajankohtainen tarve oli vihreämmän ja pehmeämmän elämänmuodon huomioon ottaminen, johon tulisi kiinnittää huomiota kaikessa päätöksenteossa. Laivaseminaarissa SMP:n johto

esitti SMP:lle karkeasti neljää ideologista painopistettä: isänmaallisuutta, pehmeää ja vihreää suuntausta, perustarpeiden korostamista sekä maatalousasioita. Erityisesti SMP:n suunnittelupäällikkö Rolf Sormo osoittautui ideologiatyössä erityisen aktiiviseksi henkilöksi.

Ympäristöpuolueen profiilia luotiin myös retoriikalla suhteessa vihreisiin. Tässä retoriikassa toistui useasti kaksi ajatusta: SMP maalaisjärkeä käyttävänä ympäristöpuolueena sekä SMP alkuperäisenä ympäristöpuolueena. Ensimmäisestä hyvä esimerkki on Pekka Vennamon puoluekokouspuhe vuodelta 1982, jossa Vennamo kutsui SMP:tä vihreäksi liikkeeksi. Puheessaan Vennamo loi SMP:stä kuvaa maalaisjärkeä käyttävänä, jalat maassa pitävänä ja ratkaisukeskeisenä ympäristöpuolueena, jolla oli myös tulevaisuus. Tällaisella retoriikalla Vennamo teki eroa erityisesti radikaalimpiin luonnonsuojelijoihin. Sen sijaan jälkimmäisestä hyvä esimerkki on SMP:n toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjojen katsaus yleiseen poliittiseen tilanteeseen liittyen vuodelta 1988. Katsauksessa esitettiin ajatus siitä, että SMP oli ajanut vihreitä ja luontoa suojelevia tavoitteita jo kauan ennen vihreiden tuloa poliittiselle kentälle. Tällaisella retoriikalla SMP pyrki kehystämään itsensä ympäristönsuojelun edelläkävijäksi ja alkuperäiseksi ympäristöpuolueeksi, johon verrattuna vihreät olivat ikään kuin ”jäljessä”. Tällaisella retoriikalla puolue pyrki myös saamaan ympäristönsuojeluun liittyvien kysymysten omistajuuden sekä rakentamaan itselleen uskottavuutta vihreiden teemojen suhteen.

SMP:n suhtautuminen ympäristöliikkeisiin ja vihreisiin muuttui tarkastelemani ajanjakson aikana merkittävästi. 1970-luvun lopulla SMP suhtautui myönteisesti keväällä 1979 alkaneeseen Kojjärvi-liikkeeseen. SMP:n myönteinen asenne saattoi johtua siitä, että kojärveläisten liikehdintä näyttäytyi populistille ominaisena osoituksena kansan kyvyistä sekä suoran kansalaisosallistumisen positiivisista vaikutuksista. Vuoden 1980 kunnallisvaaleissa SMP oli yhteistyössä ympäristöliikkeiden jäsenten kanssa. Samanlainen vaaliliitto toteutui myös vuoden 1983 eduskuntavaaleissa. Vuonna 1984 SMP:n suhtautuminen kuitenkin muuttui. Tähän syynä olivat SMP:ltä vihreille valuneet 20 000 ääntä vuoden 1983 eduskuntavaaleissa. SMP näki, että järjestäytynyt vihreä liike merkitsi SMP:n kannatuksen kasvun heikkenemistä, ja tästä syystä SMP:n tuli pitkällä tähtäimellä suhtautua painavasti vihreisiin ja ”vihreiden aiheuttamaan uhkaan”. Vuoden 1984 kunnallisvaaleihin valmistauduttiinkin puolueessa vahvasti vihreiden vastaisella kärjellä.

1980-luvun myötä SMP:n retoriikka vihreitä kohtaan koveni. Retoriikassa oli aiemmin arvosteltu ensisijaisesti vihreiden toimintatapoja, mutta nyt kritiikki kääntyi itse liikkeeseen.

Tästä hyvä esimerkki on SMP:n kansanedustaja J. Juhani Kortosalmen puhe vuoden 1986 Jyväskylän puoluekokouksessa. Kortesalmi painotti puheessaan, että vihreä liike oli toiminnassaan osoittautunut olevan ”pelkkä äärivasemmiston etäispääte”. Kortesalmi näki SMP:n todellisena vihreänä vaihtoehtona, joka oli vapaa äärivasemmiston vaikutteista ja jolla oli oikeat toimintatavat ympäristönsuojelun edistämiseksi. Voidaan nähdä, että SMP:n puoluekokouspöytäkirjat tukevatkin Ville Vesän gradussaan esittämää näkemystä siitä, että vuoteen 1986 mennessä sekä SMP:n että Vennamoiden suhtautumisessa oli nähtävissä alku sille tavalle, jolla 2000-luvun oikeistopopulistiset puolueet suhtautuvat vihreisiin.

Vaikka vuonna 1988 SMP:n Koiviston valitsijaliitossa oli vihreitä ehdokkaita, SMP:n toimitusvaliokunnan ja puoluehallituksen pöytäkirjoissa vihreät nähtiin hajanaisena joukkona, joka koostui eri suuntiin poukkoilevista kansalaisista ja poliitikoista, jotka käyttivät luonnonsuojelua pelkästään politiikan välineenä ja äänten kalastamisessa. Yleisesti vihreiden senhetkinen tilanne nähtiin sekavana. SMP:n uusi puheenjohtaja Riihijärvi tekikin vuoden 1990 puoluekokouspuheessaan selvän eron SMP:n ja vihreiden ajaman ympäristönsuojelun välille. Riihijärven mukaan vihreät hätäilivät rantojen suojelusta ja luonnonsuojelualueista, kun taas SMP piti tärkeämpänä ihmisten elinympäristön tilaa, vaikka SMP ei kieltänytään luonnonsuojelualueiden tarpeellisuutta. Riihijärvi korosti, että luonnonsuojelun tuli lähteä ihmisten tarpeista, eikä SMP hyväksynyt luonnonsuojelun nimissä tapahtuvaa sosialisointia, jota vihreät kannattivat.

Riihijärven puheesta voidaan havaita myös se, miten SMP:n suhtautuminen ympäristöliikkeisiin ja ympäristöaktivismiin muuttui 1980-luvun aikana kriittisemmäksi. Puheessaan Riihijärvi kritisoi 1980- ja 1990-luvun vaihteen ajankohtaisia metsäkiistoja ja niihin osallistuneita luonnonsuojelijoita. Tässä voidaan havaita suuri ero vuoden 1979 Kojjärveen sekä vuoden 1980 Hattuvaaraan. Riihijärven arvostelu oli siinä mielessä ristiriitaista, että SMP oli aiemmassa ohjelmatyössään sekä vuoden 1990 Iisalmen puoluekokouksessa hyväksytyssä ympäristö- ja energiapoliittisessa julkilausumassaan korostanut, että puolue antoi täyden tukensa ydinvoiman vastustajille sekä ympäristön saastumista vastustavalle kansalaistoiminnalle, paikallisille luonnonsuojelujärjestöille ja ympäristöliikkeille. Syy siihen, miksi Riihijärvi kritisoi metsäkiistoihin osallistuneita luonnonsuojelijoita saattoi liittyä kiistojen ekologistiseen luonteeseen, joka ei sopinut yhteen SMP:n luonnonsuojelun käytännönläheisyyttä ja maalaisjärjen käyttöä korostavan ideologian ja ympäristöpolitiikan kanssa.

Kriittisyys vihreitä kohtaan näkyi hyvin selvästi SMP:n vaaliohjelmassa vuoden 1991 eduskuntavaaleja varten. Vaaliohjelma korosti, ettei SMP kannattanut vihreiden ”orwellimaista” joka paikkaan ulottuvaa yksilönvapauden rajoittamista. Ohjelma painotti, ettei punavihreää kontrollointia tarvittu Suomessa. Voidaan nähdä, että vaaliohjelman myötä punavihreä-termi nousi aiempaa keskeisemmäksi osaksi puolueen sanastoa. Punavihreä-termin käyttöönotto kertoi siitä, että SMP:ssä alkoi yleistymään sanasto, joka sittemmin jatkui Perussuomalaisten retoriikassa. Punavihreistä puhumisella luotiin yhtenäinen vastustajakuva ja tuotettiin retorista vastakkainasettelua, mikä toimi puolueen poliittisen viestin vahvistamisessa.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että järjestäytynyt vihreä liike muodosti SMP:lle poliittisen uhan, sillä se houkutteli puoleensa SMP:n äänestäjäkuntaa. Sen sijaan ympäristöliikkeitä SMP:ssä tuettiin vahvemmin 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alkupuolella. Myöhemmin 1980-luvun loppupuolella SMP:n tuki muuttui valikoivammaksi, vaikka puolueessa haluttiinkin korostaa ympäristöliikkeille annettua tukea.

Pro gradu -tutkielmani antaa uutta tietoa SMP:n ympäristöpolitiikan teemoista, painopisteistä, toimenpiteistä ja ohjauskeinoista vuosittain. Voidaan nähdä, että ympäristöpolitiikassa SMP:n painopisteet keskittyivät ensisijaisesti kotimaan ympäristöongelmiin, vaikka 1980-luvun puolivälistä alkaen puolueen ohjelmatyössä alkoi näkyä myös kansainvälisiä näkökulmia. Graduni avaa myös SMP:n imago- ja ideologiatyötä, jonka avulla ympäristöpolitiikkaa aseteltiin SMP:läiseen ideologiaan sopivaksi. Imago- ja ideologiatyön avulla SMP myös loi tietoisesti itsestään kuvaa ympäristöpuolueena. Lisäksi graduni valaisee SMP:n suhtautumisen muutosta ympäristöliikkeisiin sekä SMP:n ja vihreiden suhteen muodostumista ja kehitystä. SMP:n ja vihreiden suhteen kehityksen avaaminen on nykypäivän näkökulmasta mielenkiintoista, koska SMP:n seuraaja, Perussuomalaiset, asemoituu poliittisella kentällä vihreiden vastapooliksi.

Näen, että jatkotutkimusmahdollisuuksia on useita. Ensinnäkin toivoisin, että SMP:stä tehtäisiin lisää tutkimusta sekä kirjoitettaisiin varsinainen puoluehistoria. Tällä hetkellä Aarni Virtasen teosta *Vennamo – Mies ja hänen puolueensa* voidaan pitää hyvänä perusteoksena Veikko Vennamon poliittisesta urasta ja siinä samalla SMP:n vaiheista, mutta varsinainen SMP:n puoluehistoria teos ei kuitenkaan ole. Teoksen puutteeksi voidaan katsoa nootituksen puuttuminen, mikä vaikeuttaa tulkintojen seuraamista. SMP:n puoluehistoria olisi myös

nykyhetken näkökulmasta tarpeellinen, sillä se tarjoaisi avaimet erityisesti Perussuomalaisten ymmärtämiseen.

Oman graduani aihepiirin sisällä jatkotutkimusta olisi mahdollista tehdä SMP:n ympäristöpolitiikan kaaresta pidemmältä aikaväliltä, esimerkiksi puolueen perustamisesta romahtamiseen tai jopa Perussuomalaisten aikaan asti. Toisaalta olisi kiinnostavaa tarkastella tutkimuksen keinoin myös sitä, miten SMP:ssä/Perussuomalaisissa poliittisia vastustajakuvia on muodostunut tai muodostettu esimerkiksi suhteessa keskustaan ja vasemmistoon. Myös SMP:n/Perussuomalaisten ja vihreiden suhteen muodostumisesta olisi hedelmällistä tehdä lisätutkimusta.

Lähteet

I ARKISTOLÄHTEET

Kansallisarkisto (KA)

Suomen Maaseudun Puolueen arkisto

Puoluekokoukset

- SMP:n Tampereen puoluekokous 1978, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Porin puoluekokous 1979, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Lahden puoluekokous 1980, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Seinäjoen puoluekokous 1981, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Lappeenrannan puoluekokous 1982, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Kuopion puoluekokous 1983, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Turun puoluekokous 1984, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Hyvinkään puoluekokous 1985, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Jyväskylän puoluekokous 1986, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Oulun puoluekokous 1987, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Lahden puoluekokous 1988, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Porin puoluekokous 1989, pöytäkirja liitteineen.
- SMP:n Iisalmen puoluekokous 1990, pöytäkirja liitteineen.

Puoluetoimisto

- Pöytäkirjat 1979–1983
- Pöytäkirjat 1984
- Pöytäkirjat 1985
- Pöytäkirjat 1987–1988
- Pöytäkirjat 1989–1990

Pohtiva – Poliittisten ohjelmien tietovaranto

Ohjelmalistat – Suomen Maaseudun Puolue

- SMP:n ekologinen erityisohjelma, 1978
- SMP:n kunnallispoliittinen erityisohjelma, 1979
- SMP:n energiapoliittinen erityisohjelma, 1980
- SMP:n maatalouden erityisohjelma, 1981
- SMP:n aluepoliittinen erityisohjelma, 1981

SMP:n metsien erityisohjelma, 1983

SMP:n uusittu kunnallispoliittinen erityisohjelma, 1988

Turun yliopiston sanomalehti- ja pienpainatepalvelut

Suomen Uutiset, 1978–1990

Australian Treaty Series

Australian Treaty Series (ATS)

<<https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/other/dfat/treaties/ATS/>>

II MUUT ALKUPERÄISLÄHTEET

Tilastot

Suomen virallinen tilasto XXIX B:6: Kunnallisvaalit 1980.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/104444/xkvaa_198000_1981_dig.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Suomen virallinen tilasto XXIX B:7: Kunnallisvaalit 1984.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/104443/xkvaa_198400_1985_dig.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Suomen virallinen tilasto. Kunnallisvaalit 1988.

<<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023013111868>>

Verkkosivustot

Eduskunta.fi. <<https://www.eduskunta.fi/FI/Sivut/default.aspx>>

Helsingin Sanomat, 2010. <<https://www.hs.fi/>>

Poliittisen historian oppiaineen blogi, 2021. <<https://blogit.utu.fi/poliittinenhistoria/>>

Suomen Luonto, 2022. <<https://suomenluonto.fi/>>

Yle Uutiset, 2012. <<https://yle.fi/t/18-35699/fi>>

Audiovisuaaliset aineistot

Yle Areena <<https://areena.yle.fi/tv>>

Suoran toiminnan Suomi, 2025.

Yle Elävä arkisto <<https://yle.fi/elavaarkisto>>

Suomi siirtyi ydinenergiaan itänaapurista tilatulla voimalalla, 18.2.2009.

III KIRJALLISUUS

Aikalais- ja muistelmakirjallisuus

Räisänen, Kari. *Unohdetun kansan puolesta: SMP 30 vuotta 1959–1989. Osa 2: 1979–1989*. Helsinki: Suomen Maaseudun Puolue, 1989.

Tutkimuskirjallisuus

Aalto, Sari. *Vaihtoehtopuolue – Vihreän liikkeen tie puolueeksi*. Helsinki: Into Kustannus, 2018.

Aarnio, Eeva. *Päämäärät liikkeessä. Puolueohjelmien kirjoittamisen muuttuvat merkitykset Suomessa 1950-luvulta 1990-luvulle*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 1998.

Björn, Ismo. *Kaikki irti metsästä. Metsän käyttö ja muutos taigan reunalla itäisimmässä Suomessa erätaloudesta vuoteen 2000*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura, 1999.

Borg, Olavi. *Suomen puolueideologiat*. Helsinki: WSOY, 1964.

Elo, Kimmo ja Jenni Karimäki. ”Luonnonsuojelusta ilmastopoliittikkaan: Ympäristöpoliittisen käsitteistön muutos parlamenttipuheessa 1960–2020”. *Politiikka*, 63:4/2021, 373–402. <<https://doi.org/10.37452/politiikka.109690>>

Haila, Yrjö. ”Ympäristöherätys”. *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*, toim. Yrjö Haila ja Pekka Jokinen. Tampere: Vastapaino, 2001, 21–46.

Hannikainen, Matti. *Uudistuva puolue ja hyvinvointivaltio. SDP:n historia 5: 1957–1975*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala, 2024.

Herkman, Juha. *Populismien aika*. Tampere: Vastapaino, 2019.

Jokinen, Pekka. ”Ympäristöhallinto poliittisena toimijana”. *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*, toim. Yrjö Haila ja Pekka Jokinen. Tampere: Vastapaino, 2001, 78–89.

- Kaarkoski, Minna. ”Kansainvälinen ympäristöyhteistyö”. *Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta nykyaikaan*, toim. Esa Ruuskanen, Paula Schönach ja Kari Väyrynen. Tampere: Vastapaino, 2021, 449–472.
- Karimäki, Jenni. *Protestista puolueeksi. Vihreiden vakiintuminen vaihtoehdosta vallankahvaan 1990-luvulla*. Tampere: Vastapaino, 2022.
- Katajisto, Kati. *Keskustan historia. 6, Väyrysen ja Kääriäisen korkean profiilin aika 1981–1991*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2023.
- Kaunisto, Timo. *Vaikea vihreys: Keskustapuolueen ympäristöpolitiikka 1968–1987*. Aika, tila ja ympäristö yhteiskunnassa -tohtoriohjelman väitöskirja. Joensuu: Publications of the University of Eastern Finland, 2023.
- Louekari, Sami. ”Ympäristö suomalaisessa historiankirjoituksessa”. *Ympäristöhistorian monet kasvot*, toim. Anna Saukkonen. Turku: Turun yliopiston Historian laitoksen julkaisuja, 2002, 15–86.
- Lähde, Ville. ”Sanasto”. *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*, toim. Yrjö Haila ja Pekka Jokinen. Tampere: Vastapaino, 2001, 302–310.
- Maslin, Mark A. ”The road from Rio to Glasgow: a short history of the climate change negotiations”. *Scottish geographical journal*, 1–4/2020, 5–12.
- Meinander, Henrik. *Tasavallan tiellä: Suomi kansalaissodasta 2010-luvulle*. 2 painos. Helsinki: Schildts & Söderströms, 2012.
- Mickelsson, Rauli. *Suomen puolueet – vapauden ajasta maailmantuskaan*. 3 painos. Tampere: Vastapaino, 2021.
- Mudde, Cas. ”The Populist Zeitgeist”. *Government and Opposition* 39/2004, 541–563.
- Myly, Juhani. *Puoluehistoriallinen tutkimus. Näköaloista, alan suomalaisesta kehityksestä ja kirjallisuudesta, tutkimusongelmista, Turun yliopiston Poliittisen historian*

- puoluetutkimusprojektista*. Turku: Turun yliopiston poliittisen historian julkaisuja, C:22, 1985.
- Nevakivi, Jukka. ”Jatkosodasta nykypäivään 1944–2009”. *Suomen poliittinen historia 1809–2009*, toim. Osmo Jussila, Seppo Hentilä ja Jukka Nevakivi. Helsinki: WSOY, 2009, 213–371.
- Niemi, Mari K. ”III Vapautumisen vuodet – vaalit 1979–1999”. *Kamppailu vallasta – Eduskuntavaalikampanjat 1945–2015*, toim. Erkka Railo, Mari K. Niemi, Ville Pitkänen ja Sini Ruohonen. Jyväskylä: Docendo Oy, 2016, 155–223.
- Nienstedt, Sirje. *Ympäristöpolitiikan alku: Ympäristönsuojelun tulo Suomen valtakunnalliseen politiikkaan 1960- ja 1970-luvun vaihteessa*. Turku: Turun yliopisto, 1997.
- Rannikko, Pertti. ”Ympäristökamppailujen aallot”. *Pasilasta Vuotokselle. Ympäristökamppailujen uusi aalto*, toim. Ari Lehtinen ja Pertti Rannikko. Tampere: Gaudeamus, 1994, 11–28.
- Riekkinen, Tanja ja Esa Ruuskanen. ”Fossiilisten polttoaineiden aikakauden alku, huippu ja tavoiteltu loppu”. *Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta nykyaikaan*, toim. Esa Ruuskanen, Paula Schönach ja Kari Väyrynen. Tampere: Vastapaino, 2021, 335–374.
- Rouhinen, Sauli. ”Ympäristöpolitiikka Suomessa”. *Ympäristökysymys: ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*, toim. Ilmo Massa ja Rauno Sairinen. Helsinki: Gaudeamus, 1991, 219–247.
- Rovira Kaltwasser, Cristóbal, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo ja Pierre Ostiguy. *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Ruostetsaari, Ilkka. ”Populistiset piirteet vennamolais-soinilaisen puolueen ohjelmissa”. *Populismi. Kriittinen arvio*, toim. Matti Wiberg. Helsinki: Edita, 2011, 94–146.
- Räsänen, Tuomas, Paula Schönach ja Miina Kaarkoski. ”Ympäristötietoisuuden ja ympäristöpolitiikan institutionalisoituminen”. *Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta*

- nykyaikaan*, toim. Esa Ruuskanen, Paula Schönach ja Kari Väyrynen. Tampere: Vastapaino, 2021, 411–447.
- Salminen, Esko. ”Menestyvä keskustalehdistö”. *Suomen lehdistön historia 3. Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle*, toim. Touko Perko, Esko Salminen, Veikko Löyttyniemi, Pertti Hemánus ja Päiviö Tommila. Jyväskylä: Gummerus, 1988, 189–204.
- Salo, Matti ja Esa Ruuskanen. ”Maankuoren muokkaajat ja muuttajat”. *Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta nykyaikaan*, toim. Esa Ruuskanen, Paula Schönach ja Kari Väyrynen. Tampere: Vastapaino, 2021, 33–77.
- Tepora, Tuomas, Mirkka Danielsbacka ja Matti O. Hannikainen. ”Johdanto: Tutkimuksen työkalut”. *Avaimia Menneisyyteen. Opas historiantutkimuksen menetelmiin*, toim. Mirkka Danielsbacka, Matti O. Hannikainen ja Tuomas Tepora. Helsinki: Gaudeamus, 2022, 7–19.
- Tirkkonen, Juhani ja Pekka Jokinen. ”Ympäristöhallinnon vakiintuminen ja toimiala”. *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*, toim. Yrjö Haila ja Pekka Jokinen. Tampere: Vastapaino, 2001, 65–77.
- Tommila, Päiviö. ”Lehtihistoriallisen tutkimuksen kysymyksenasettelu”. *Lehtihistoria ja sen tutkimus*, toim. Päiviö Tommila ja Kaija Keränen. Turku: Turun yliopiston Suomen historian laitos, 1974, 7–18.
- Tommila, Päiviö, Ulla Ekman-Salokangas, Eeva-Liisa Aalto ja Raimo Salokangas. *Suomen lehdistön historia 7. Hakuteos Savonlinna-Övermarks Tidning*. Jyväskylä: Gummerus, 1988.
- Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 2. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2018.
- Tyllilä, Kari. ”Three Mile Islandin onnettomuus vaikuttaa vieläkin”. *Säteilyturvakeskus STUK*, 4/2010, 26–27. <<https://stuk.fi/documents/150192312/162702631/alara-4->

[2010-lahihistorian-mahdottomuuksia-usa-threemileisland.pdf/42324bb8-0aa3-7d47-633d-bae242519edd/alara-4-2010-lahihistorian-mahdottomuuksia-usa-threemileisland.pdf?t=1684858510353](https://www.threemileisland.com/2010-lahihistorian-mahdottomuuksia-usa-threemileisland.pdf/42324bb8-0aa3-7d47-633d-bae242519edd/alara-4-2010-lahihistorian-mahdottomuuksia-usa-threemileisland.pdf?t=1684858510353)>

Vares, Vesa. ”Mitä on populismi?”. *Oikeistopopulismin monet kasvot: perussuomalaisuus poliittisen historian ja mediatutkimuksen näkökulmista*, toim. Erkka Railo ja Vesa Vares. Helsinki: Suomen toivo -ajatuspaja, 2011, 8–17.

Vares, Vesa. *Suomalaiskansallinen Kokoomus. IV, Korpivaellukselta vallankahvaan: Kansallisen kokoomuspuolueen historia 1966–1987*. Jyväskylä: Docendo Oy, 2017.

Vesa, Ville. *Kansa isältä pojalle: Veikko ja Pekka Vennamon käsitys kansasta Suomen Uutisten kirjoituksissa 1979–1986*. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto, 2021.

Virtanen, Aarni. *Vennamo – Mies ja hänen puolueensa*. Helsinki: Art House, 2018.

Väliverronen, Esa. *Ympäristöuhkien anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus*. Tampere: Vastapaino, 1996.

Wiberg, Matti. ”Mitä vikaa kansan tahdossa”. *Populismi. Kriittinen arvio*, toim. Matti Wiberg. Helsinki: Edita, 2011, 22–60.

Ympäristöministeriö. *Ympäristöministeriön historiikki 1983–2003*. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2007. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/11111/12102>>